HASAN KIYAFET

MAHPUS YILMAZ GÜNEY

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

HASAN KIYAFET

MAHPUS YILMAZ GÜNEY

DÖNÜŞÜM YAYINLARI: 22

Birinci Basım : Ekim 1998
Dizgi : Dönüşüm
Kapak : Dönüşüm
Baskı : Eren Ofset
Mücellit : Esra Mücellit

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
İstiklal Cad. Mis Sok.
Tan Apt. No: 6/10 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 244 29 97

HASAN KIYAFET

MAHPUS YILMAZ GÜNEY

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz **7**
Selimiye **9**
Yılmaz Güney **11**
Nevşehir **29**
Selimiye-1 **35**
Ankara Cezaevi **50**
Kayseri Cezaevi **64**
İzmit **82**
Toptaşı Cezaevi **91**
İmralı **111**
Sağmalcılar **132**
Isparta **134**
Sansaryan Han 1. Şube **155**
Sonsöz **167**

Önsöz

Kimi zaman suyun yüzü dupdurudur...
Doğayı olduğu gibi yansıtır...
Ama bir taş atmaya görün...
Dalgalanır su...
Doğayla birlikte çalkalanır...
İşte o an efsane başlamıştır...
Masalcı baba konuşur...
Ne anlatır?

Çocukluğumuzdan beri tanıdığımız kahramanlardan söz açar; gerçekle düşlem arasındaki bağıntıyı gizemli örgüsünde ilmik ilmik dokur.

Masalda kimi zaman bir kahraman gelir, duvarları boydan boya kaplayan aynayı bir vuruşta kırar, ardına geçer. Biz de onunla birlikte, yansıyanla yansıtılan arasındaki ilişkileri keşfetmeye yöneliriz. Masal gibidir olan biten; ama o güne kadar bilmediklerimizi bilmek, görmediklerimizi görmek olanaklarına kavuşuruz; gerçeklerin özüne dokunmak, gerçekliği ellerimizle okşamak bilincimizi ürpertir.

Aynayı kıran kahramanımızla artık özdeşleşiriz; nereye baksak hem onu görürüz, hem kendimizi. Bir minibüsün camında,

bir köy kahvesinin ocağında, bir gecekondunun penceresinde, bir derginin kapağında bize bakan biz miyiz?

İkiz kardeşiz artık, öylesine severiz ki, onu, birlikte yaşam mutluluk verir.

Yılmaz Güney neydi, kimdi?

Bir masal mıydı?

Filmlerde mi yaşıyordu, aramızda mı?

Düş müydü, gerçek mi?

İçerde miydi, dışarda mı?

Ne olursa olsun, gerçekten daha gelmekti bu eşine az rastlanır türde sanatçı, yazar, yönetmen, eylem adamı, adını yurdun toprağına taşına yazıp gitti, nasıl geldiyse öylesine, rüzgar gibi, esti, savurdu, sevdi, sevildi, üretti, yarattı, geçti, gitti bu dünyadan...

Türkiye'nin çağdaşlaşabilmesi Yılmaz'ı iyice tanımaksızın gerçekleşemez. Hayatının anlamında bir dönemin kimliği tartılıp ölçülecek... Türkiye özgürlüklere kavuştuğu, demokrasiyi gerçekleştirdiği gün Yılmaz'a hakkını verebilir.

O bize çok şey verdi:

Biz ona şimdiden ne verebiliriz?

Elinizdeki kitap bu soruya yanıttır. Kitabın özelliği Hasan Kıyafet'in çalışma yönteminden doğuyor. Mapushane dünyasından gözlemlerle, vurgulamalarla, anlatılarla Yılmaz Güney'i resmetmek gerçeğe yöneliş sayılmalı. Türkiye'de cezaevleri, çoğu ülkeden daha değişik bir nitelik taşıyor. Törelerin acımasızlığıyla haksızlıkların harmanından oluşan yazgıların buluştuğu dört duvarın ardından Yılmaz Güney'e bakış, önemi yadsınamayacak bir yaklaşımdır.

Her hapishane bir dünyadır...

Ama dünyamız kocaman bir hapishane olmamalı. Yılmaz Güney işte bunun için yaşadı, bunun için öldü.

İlhan Selçuk

Selimiye*

SELAM HEY!

Halkımızın yanında mısın
Zalimlere karşı koy
Ölüm bize düğün bayram
Halkımıza selam hey!

Sömürünün farkında mısın
Sömürüye karşı koy
Ölüm bize düğün bayram
Kurtuluşa selam hey!

Baskıların altında mısın
Baskılara karşı koy
Ölüm bize düğün bayram
Özgürlüğe selam hey!

İşçi-köylü halk iktidarı
Mutlaka kurulacak
Ölüm bize düğün bayram
Devrimlere selam hey!

Yılmaz Güney

* Aktaran, Ahmet Cantürk, 1972-73 Selimiye Cezaevi'nde yazdığı şiir.

Yılmaz Güney

"Ezilenlerin öfkesi yaman olur..."

Yılmaz Güney: "Beni Beyoğlu'ndan Yeşilçam'dan sormayın, halkımdan sorun" derdi.

Biz de öyle yaptık. 7 il, 12 cezaevini tek tek dolaştık. Savcı, müdür, gardiyan ve en önemlisi mahkûm arkadaşlarıyla konuştuk. Tarlada ekin biçen köylüye, fabrikada çark çeviren işçiye sorduk. Kimdi Yılmaz Güney? Cezaevindeki Yılmaz neydi, ne değildi?...

Alabildiğimiz yanıtları, elden geldiğince yansız, siz sayın okurlara yansıtmaya çalıştık. Böylece yıllar önce verilmiş bir sözü, bir vefa borcunu ödemek için yola çıktık. Olaya kendi tanıklığımızla başlayacağız.

1973 yılında Selimiye Cezaevi'nin zemininindeki sağlıksız hücrelerde, üç-beş aylık çilelerimizi doldurup aramızdaki adı Hilton olan üst katlara çıkarılıyorduk. Orada bulunanlar, her yeni gelenin olduğu gibi bizim de başımıza toplanmışlardı. Bunların arasında Yılmaz Güney de vardı. Filmlerinden, resimlerinden tanırdım.

Ünlü gülüşü değil, gülmeyi bilmeyişiyle o da karşıladı bizi. Yılmaz gerçekten gülmeyi bilmezdi: Sadece düzgün dişlerini gösterirdi. Gülmek ayrı bir şeydir. Onun hiç sesli güldüğünü

görmedim. Gözlerinin derinliklerinde sürekli bir hüzün taşırdı. Çok sevdiği sözcükle o "halk"tı. Halkın güldüğü ne zaman görülmüş ki...?

"Geçmiş olsun ağabey! Ayrıca Komünist İmam aramıza hoş gelmiştir" dedi. Kırk yıllık dost gibi kucaklaştık.

Yılmaz'ın benden çok daha yakın arkadaşları vardı. O zamana göre aramızda çizgi farkları olduğu için, doğruyu söylemek gerekirse, biraz soğuktum bile. (Kısa sürede Yılmaz bu soğukluğu eritmişti.) Üstelik topu topu beş altı ay birlikte kaldık. "Haziran Harekatı" adlı davanın sanıkları olan bizleri Maltepe Cezevi'ne yolladılar.

Peki neden Yılmaz'ın cezaevi yaşamı, neden Güney o zaman, sorusu akla gelebilir? Bu sorunun yanıtı için şunları söylemek gerekecek: Önce karşılıklı verilmiş sözümüz vardı. Dışarı çıkınca o "Komünist İmam" romanını film yapacak, ben senaryo yazma tekniğini öğrenecektim. Romandaki başkarakter Umur'u kendinin oynayacağını, kimseye söz verilememesini sıkı sıkı tembihlemişti.

Bu sözlü anlaşma bende başka şeyler çağrıştırdı. Ona, 12 Mart cezaevlerini, işkenceyi yazmalı, dedim. Yılmaz işi hemen sinema açısından ele aldı. Benim sabah spor yapışımı yansıladı.

Oysa 12 Mart cezaevleri ve tutuklularının değişik bir yanı vardı. Türkiye'de bugüne dek olanlara hiçbir bakımdan benzemiyordu. O zaman burası ayrıntılı yazılıp çizilmeliydi. Gencecik çocuklar, insanda hayranlık uyandıracak derecede bilgiliydi. Cezaevini okul yapmışlar, harıl harıl okuyorlardı. Ceza verenler, işkence edenler bile bu çalışma ve kültür karşısında şaşkındılar. Zaman zaman hayranlıklarını gizleyemeyip, geriliyorlardı.

Yılmaz ne demek istediğimi anlamıştı. Böyle bir çalışma yaparsam, kendine düşecek payın bilinciyle, alçak gönüllüydü. Sonunda "İyi olur ağabey, yaz" demekle yetindi.

Evdeki hesap çarşıya uymadı. Dışarı çıkmasıyla içeri girmesi bir oldu. Sadece üçbuçuk ay özgür kaldı.

*

Dışarı çıkınca bir ekmek kavgası, bir telaş, cezaevini mezaevini unuttum. Unuttum mu, yoksa "İşkence Öyküleri" biçiminde kıyısından köşesinden yazdıklarımın bir uzantısı mı saydım, bilemiyordum. Bir de Yılmaz dışarı çıkınca başı çok kalabalıklaştı. Belki köylülüğümden böylesi durumlarda ben yaklaşamam insana, uzak dururum.

O üçbuçuk ay içinde görüşemedim kendisiyle. Hele çevresi açılsın, ortalık tenhalaşsın, dedim. Ne yazık ki, gün günden kötü geldi. Araya yıllar girdi.

Yumurtalık olayından sonra yeniden aradım, sordum. Yeniden başladı ilişkilerimiz. Bu kuşkusuz kimi cezaevlerinde görüş, kimi kart, mektup yazışması biçiminde sürdü. Ona yalnız moral vermek için değil, kendisinin içtenliğine, emeğin yanında oluşuna inandığım için yaptım bunu. İşte o sıra Vatan gazetesinde 21 Eylül 1976 tarihli bir yazım:

Unutma

Meslektaşımız Yılmaz Güney'i unutmayacağız. Öğretmen olduğumuzu bilenler şimdi, "Bu da nereden çıktı? Biz sizin öğretmen olduğunuzu bilirdik ama artist olduğunuzu bilmezdik" diyecekler. İlk bakışta haklı bir sorudur bu. Oysa temelde yanlıştır. Çünkü biz Yılmaz Güney'le artistlikten değil, öğretmenlikten meslektaşız. Evet Yılmaz Güney iyi bir öğretmendi. Hem de öğretmenlik yaptığı okulun dersliği duvarlarla çevrili değildi. Alabildiğine geniş, içine genç, yaşlı, kadın, erkek, kara, sarı demeden her cins ve her boyda insanı dolduran bir derslik...

Güney, çekirdekten yetişme bir öğretmendi. Geniş halk kitlelerinin eğitimi gibi ağır bir görev üstlenmişti. İlkin bilmeyerek

sonra bilerek sarıldı işine. Gün geçtikçe işinin ehli olmaya başladı. Sesine ezilenler kulak verdiler. Ezilenlerin içinden geldiği için onların dilinden anlıyordu. Teker dönmeye, döndü geometrik bir artışla ivmeye durdu. Bu durum kendi iç çelişkisini birlikte getirdi. Işıttıkça yanıyordu. Hakim sınıfların giyotini işledi sonunda.

"Kişiyi nasıl bilirsin, kendim gibi" diye bir söz vardır. İşte bizler de Güney'in öğretmenliğini kendimizden biliyoruz. Öğretmen olmasa başına bunca iş gelir miydi? Kıyım kıyım kıyılır, ilden ile sürülür müydü? Şu geçtiğimiz bir eğitim yılında tam yedi öğretmen, 128 öğrenci katledilmiştir. Artık idari cezaları cezadan saymıyoruz. Cumhuriyetin 53. yılında, halkımızın %54'ü karacahilmiş, varsın olsun. Yılmaz öğretmen bir ömür boyu cezaevinde yatacakmış, varsın yatsın. İlkokul öğretmeni Turgut Yolcu ekonomik sıkıntılardan dolayı kendini Haliç Köprüsü'nden atarak beş çocuğunu yetim bırakacakmış, varsın bıraksın. Ama tek birşey olmasın: Ezenlerin çarkına çomak sokulmasın...

Öyle değil mi, Güney Yeşilçam'da kızlarla fingirdeşerek artistlik yapsaydı, kim kılına dokunurdu? Öğretmenliğe başlamasa başına bunlar gelir miydi? Hemi vallah, hemi billah gelmezdi...

Yılmaz öğretmeni Selimiye Tutukevi'nde tanıdım. İnsan vardır yaklaştıkça küçülür, insan vardır büyür. İşte Yılmaz Öğretmen yaklaştıkça büyüyenlerdendi. Göründüğü gibi ve alçak gönüllüydü. Koğuş, malta nöbetini herkesten iyi tutardı. Paçalarını sıvar, eline kovayı, süpürgeyi alır, dört bir yanı pırıl pırıl ederdi. Yemek masasını bir garson titizliğiyle hazırlardı. Bunu benim gibi herkes görürdü kuşkusuz. Oysa parası olan bazıları nöbetini başkasına tutturuyordu. Onun da parası vardı...

Çalışma disiplini tamdı. Kuru gevezilikle zaman öldürmezdi. Birçok konuda şahsen kendimden bilgili olduğunu, bilgisizliğimi yüzüme vurmayışından anlardım.

Tüm bunları parmaklıklar arkasındaki bir çaresizin gönlünü almak, moral vermek için yazmıyorum. Yürekten inandığım bir gerçeği vurgulamak, demek yerindeyse bir meslektaşa olan insanlık borcumu ödemek için yazıyorum. Bir sürü insan öğretmensiz ve onun geniş bilgisinden yoksun bırakıldığı için yazıyorum. Yurdumuza, bize, size, onlara ve tüm insanlara yazık edildiği için yazıyorum...

Bizler dışarıda fing atıp gezerken, ömürlerinin baharını zindanlarda çürütenler var. Tek tek sayamayacağım kadar çok siyasi tutuklu bunlar. Normal bir mahkeme önünde yirmi dört saat bile orada alıkonamayacaklar var içlerinde. Düşüncenin önüne boyunduruk çekmek için kurulmuş olan "DGM"ler kapatılmalıdır. Normal mahkemelerin, normal yargıçları önünde hesap vermeye her zaman hazır olan bu gençlerimizi de unutmamalıyız. Zaten biz Güney öğretmeni hiçbir zaman adi suçlu olarak görmedik. Kim ne derse desin, onun kişisel bir hırsla adam vuracağına inanmıyoruz. O başından beri bir siyasi suçlu olmuştur. Bu son oyunla emperyalizm ayağına bir kez daha dolaşmıştır.

Varlığı Anayasaya aykırı olan DGM'lerin yeniden diriltmek istendiği şu günlerde, içeridekileri unutmuyoruz. Yılmaz öğretmeni unutmuyoruz. Türk yargıçlarından umudumuzu kesmedik...

*

Bu çabama ilişkin 2000'e Doğru, Alınteri, Yeni Gündem gibi dergilerde duyuru yaptım. Yılmaz'ın cezaevi yaşamını yazmak istediğimi, yardımcı olunmasını rica ettim. Sözkonusu duyurularım sırasında ilk tarih 1987 başlarıydı. Dahası buna 1986 sonları da denebilir. O sıra Yılmaz Güney üstüne konan yasaklar olanca ağırlığı ile gündemdeydi.

Benim duyurulardan kısa bir süre sonra 25 Kasım 1987'de Sayın İlhan Selçuk bir yazı yazdı. Özetle Güney'in filmlerine konan yasağın antidemokratik olduğunu, bu yasağı delecek yürekli bir sinemacının bulunup bulunmadığını soruyordu. Bu an-

lamda teşekkür edip, duyurumu anımsatınca, haberinin olmadığını söyledi. Ve de Cumhuriyet gazetesinin ikinci sayfasında çıkan Güney duyurusu için yardımcı oldu. Daha sonra Sayın Dorsay'ın, Özgüç'ün yapıtları çıktı. Türlü nedenlerle ben geciktim...

Yılmaz için söylenecek çok söz olacaktır. Bu çığır yeni yeni açılıyor. Kimisi sinemasını, kimisi edebiyatını, kimisi özel yaşamını, kimisi de cezaevini yazacaktır. Yazacak ve ortaya Güney külliyatı çıkacaktır.

*

Kaldığımız yerden devam edersek, Yılmaz'ı Selimiye'de sözkonusu sürede tanımaya çalıştım. Çünkü halkımızın güzel özdeyişiyle: "İnsanı hastane, hapishane ve yolculukta tanımanın" en iyi yol olduğunu biliyordum.

Koğuşlarımız; aynı koridora açılan ayrı odalardı. Yılmazların koğuşu banyo tuvalet, bizimkisi kapı tarafındaydı. Gündüzleri, akşam yemeğine dek maltada volta atar söyleşirdik.

Yalnız ben değil, gözucuyla herkes onu izlerdi. Gerek koğuş, gerek malta temizliği nöbeti geldiğinde, paçalarını sıvayıp paspasını herkesten özenli yapışını! Gerek sabahları tuvalet, yüz yıkama kuyruğunda saygılı sırasını bekleyişini... Gerek kimsenin voltasını ve sözünü kesmeyişini. İstese para verip yerine başkasını çalıştırabileceğini, nöbetini tutturabileceğini! Kısacası oturuşunu kalkışını, herşeyini gözler, izlerdik.

Yatağı bana bitişik olan işçilerden Abdullah arkadaş, Yılmaz'ın kendisine ekonomik yardım yaptığını söylemişti. Ama buna ilişkin en küçük bir şeyi Yılmaz'dan duymamıştım. Bu yardım kuşkusuz arkadaşımızın dışarıda umarsız kalan çocuğuna olurmuş.

Bir gün maltada bir kaynaşma, heyecan oldu. Herkes pencerelere yapıştı. Selimiye'nin ortasındaki boşluk alanda bir kağıt yakma fırını vardı. 12 Mart 1970'ten sonra bu fırında cemseler dolusu kitap yakılmaya başlanmıştı. Erler yine cemseyi dayamış

kitap yakıyorlardı. Pencerelerde birikenleri görmüşler inadına daha iştahla görevlerini yapıyor, iri iri, kalın ciltli kitapları başı mıza çalar gibi fırına atıyorlardı. Bu arada bazı kitap sayfalar yanmış olarak, fırının bacasından fırlıyordu. Olacak bu ya, böy le yarım sayfalardan birisi rüzgarın etkisiyle gelip bizim pence relere yapıştı. Atmaca gibi delikanlılar var, hemen yapıştılar. Sonra elbirliği ile onun hangi kitaba ait olduğunu çıkarttılar. Aklımda kaldığına göre Nikitin'in Ekonomi Politik adlı kitabının parçasıymış.

Bizler; Yılmaz, Yavuz Çizmeci, Mustafa Alabora, Hakkı Gümüştaş ve birkaç arkadaş başka bir pencerenin önünde konuşuyorduk. Ben pencerenin içinde oturuyordum, onlar ayaktaydı Yılmaz, bu pencerelerin içinde oturmaya bayılırdı. İnce uzu bacaklarını büküp çenesiyle birleştirir ve uysal kışlanın için gözlerdi.

Söz uçan sayfalardan başlayıp, döndü dolaştı, "Gelişme n dir?" sorusuna geldi. Soruyu Yavuz Çizmeci bana sordu. Ben c kendimce bir şeyler söyledim. Yavuz, olmadı dedi ve kitaba g re harfi harfine tanımladı: "Gelişme, eşittir çelişmedir." Yılm onu onayladı. Peşinden de bana birkaç gün küstü, kırıldı. Nede bilemedim, diye olacak.

O sıralarda, kitaplardan kalıp bilgiler yarıştırmak modayd Çok kalıp ezberleyen kişiye, teoriyi en iyi bilen, büyük devrin ci gözüyle bakılırdı. Bir ara aklımdan şu bile geçti: "Yılmaz, ya da bu nedenle yüksek öğrenimini tamamlayamamış. Yüks etikete karşı bir hayranlığı mı var?" Örneğin tanıştırdığı ins ları, "yüksek kimya mühendisi, doktor vb" sıfatlarla takdim e yordu.

Çizmeci özverili ve zeki bir dosttu. Yukarıdaki sözlerimiz ke sin bireysel kişiliğe yönelik değildir. Üstelik o günden bugür çok şey değişti. Ne Yılmaz eski Yılmaz'dı, ne biz eski biziz...

Üç gün sonra aramızdaki burukluk unutuldu. Ben ranzamın üstünde günledir "Yatırım Çocuklar" romanımın taslağını yapı

yordum. Yılmaz gülerek geldi. Bir sıçrayışta yanıma çıktı: "Komünist İmam ağabeyim ne yapıyor? Çalış, çalış, ne iyi, gereksiz işlerle zaman öldürmüyorsun," dedi.

Ben kısaca romanın konusundan sözettim. "Bundan iyi film olur. Hep filmlik yazıyorsun ağebey be" diye takıldı.

Roman taslağı bittiğinde, oku da bir dinleyeyim dedi, yoksa ben mi dinlemesini istedim iyi anımsayamıyorum. Rahat bağdaş kurardı. Benim yatağın üstünde oturup okuduk. Yalnız yemek zamanları kalktık.

Bitince eleştirmeye pek yanaşmadı. Sadece "acı" demekle yetindi. O taslağın bir şeye benzemediğini sonradan kendim de anladım. Yılmaz'ın köylü kadar sabırlı olduğuna da karar verdim.

Dereden tepeden, amaçsız konuşmayı sevmezdi. Maltada zaman öldürenleri eleştirirdi. Bir gün, Yılmaz kardeş; Türkan Şoray, Cüneyt Arkın bilmem kim gibi olumlu görünen sanatçıları da eğitip, halktan yana filmler yapacak platforma çeksen ya, dedim. Bu görüşümü beğenmediğini yüzünden anladım. Hemen kitaptan konuşmaya başladı:

Bu iş, niyet işi midir ağabey? Bu iş bir seçme, hem de zoru seçme işidir. Ayrıca düşünceyi kişinin içinde bulunduğu nesnel koşullar belirler demiyor muyuz? dedi.

*

Oğlu küçük Yılmaz'ı "Zazom" diye severdi. Kendisinin Zaza kökenli bir Kürt olduğunu sonradan öğrendim.

Haftada bir yapılan görüşlerde yine aynı gruba düşmüştük. Karısı Fatoş Hanım, kucağında oğlu Yılmaz'la gelmişti. Benim Hanım da oğlum Özgür'leydi. Özgür küçük Yılmaz'la aşağı yukarı aynı yaşlarda, belki ay farkı büyüktü. Günler öncesinden Yavuz Çanak'a kağıttan bir fırfır yaptırmıştım. Yavuz arkadaş çok hünerli biriydi. Kağıttan ne tesbihler, ne takılar yapardı.

Tel örgülerin önünde küçük Yılmaz'la Özgür fırfır için birbirine girdiler. Ben; oğlum sen büyüksün ona ver, haftaya daha

iyisini yaparım diye epey dil döktüm. Özgür inanmasa bile büyüklük belası fırfırı verdi ama canı da gitti. Bu, düşmanca bakışından belliydi.

*

İleride birçok örnekle de görüleceği gibi, Yılmaz insanlarla diyalog kurma ustasıydı. Bu insan ayırmaksızın böyleydi. Gardiyanlarla bile tezden senli benli olmuştu. Bu anlamda Atilla Dorsay'ın bir gözlemi ilginçtir:

"... Yılmaz Güney Sağmalcılar'dan Selimiye'ye gönderilmişti. Biz de gittik, elimiz boş görüşemeden dönüyorduk. Bir gardiyan telaşla geldi. Yılmaz'ın Selimiye'ye gittiğini öğrenince dövünmeye başladı: "Ben onu çok severdim. Hapse girdiğini öğrenince kaçırayım diye gardiyan oldum. Şimdi ne yapacağım?" diyordu.

Selimiye'de yaşı kırkı çoktan aşmış, ense göbek yerinde Kastamonulu bir gardiyan vardı. Bize karşı tutumu yumuşaktı. Yılmaz'a sık sık filmlerde kızları nasıl öptüğünü sorardı. O, bunu ilkin duymazlıktan gelir, sonra anlayışla her sorusunu kırmadan geçiştirirdi. Bir gün: "Ağabey azıcık ünlendin mi işin zor. İnsanlar iki biçimde yaklaşıyor. Ya çok alttan alarak ya kavga edip, eleştirerek. Hiç doğal yaklaşanı olmuyor" diye yakınmıştı.

Yılmaz, hep Komünist İmam'dan sözediyor ama, kitabı daha okumamıştı. Anlatılanlarla biliyordu. Bulup buluşturup verdim. Okuduktan sonra beni abartılı biçimde onurlandırıcı sözler etti: "Ağabey Allah'ıma çok üzgünüm. Bunu daha önce okumadığıma üzgünüm. Eğer okusaydım, elli bin bastırır, bedava dağıtırdım."

*

Yılmaz sporu güzel yapardı. Son zamanlarda maltada, toplu sporlar yapılıyordu. Bizim gibi tutuklu olan bir havacı yüzbaşı arkadaş bu konuda uzmandı. Çeşitli hareketlerle suyumuzu çıkarıyordu. Benimse sporla pek aram yoktu. Hepsi iyi hoş da, "Şınav" denen zımbırtı iyice gücüme gidiyordu. Bir kaytarma yolunu buldum. Upuzun yere yattığımızda, göbeğimi yere dayayıp, yalandan başımı eğip kaldırıyordum. Bu arada bir gözüm

beden eğitimi öğretmeninde of, puf diye yorulmuş numarası yapıyordum.

Yılmaz iyi bir gözlemciydi. Kimi ayrıntılar bile gözünden kaçmazdı. Bir gün: "Bakın şimdi Hasan ağabeyi oynuyorum" diye yere yatıverdi. Aynen benim taklidimi yapmaya durdu.

*

Bir işçinin, bir köylünün, bir öğretmenin, özetle düz bir vatandaşın cezaevinde yatması önemli bir olay değildir. Çünkü bunların dışarıda da ahım şahım bir yaşamları yoktur. Hani ha içeri ha dışarı, fark etmez dendiği gibi oysa, birinci sınıf bir sinema oyuncusunun yatması önemli bir olaydır. Onun dışarıda her insanın kolay unutamayacağı renkli, şaşalı bir yaşamı vardır. Çevresinde dönen güzel kadınlarıyla, cebinde parasıyla, bilmem daha neleriyle...

Yılmaz, dışarıyı aramayan biriydi. Yaptığı işin bedelinin bilincinde, ıh demeden ikibuçuk yıl yatıp 20 Mayıs 1974 affıyla dışarı çıkınca gazetelere şöyle konuşmuştu:

"Hiçbir şey hissetmiyorum. Maddi koşullar değişti, dışarıdayım. Ama dışarıda olmanın sevincini duymuyorum. Arkadaşlarımız daha hapistedir... Hiçbir şey özlemedim. Hapiste olmak mücadelenin bir parçasıdır..." Bunları söylerken karısı Fatoş Hanım, oğlu küçük Yılmaz, yanındadır.

*

Bir gün, Yılmaz kardeş, seyircilerinden seni tanıyınca düşkırıklığına uğrayan oluyor mu? Ne bileyim bir devle, olağanüstü boyutta biriyle karşılaşacağını sanıp da normal bir insanla karşılaşınca şaşıran, diye sordum.

— Ohoo, çok. Önce sesimi yadırgıyorlar. Filmlerde bas gür bir sese alışmışlar.

Ellerini çok güzel kullanırdı. Bir finonun havlamasını taklit ederek:

— İnce, çen çen bir sesle karşılaşınca tokat yemişe dönüyorlar. Sağımda, solumda, cebimde bir vuruşta beş kişiyi yere seren kahramanı arıyorlar.

Gülüyor ve bir öykü ekliyor:

— Köroğlu Çamlıbel'de tebdil kıyafet gezerken, acıkıyor. Altında atı matı yok. Bir çobana rastlıyor. Alışmış ya, hemşerim şurdan bir kuzu kes de yiyelim, diyor. Çoban o ne demek, sen kim oluyorsun da benden kuzu istiyorsun? diyor. Köroğlu sıkışıyor, çoban güçlü kuvvetli. Hemşerim ben Köroğlu'yum, diyor. Çoban daha çok kızıyor: Hastir lan oradan. Koskoca Köroğlu bu kadar düştü mü? yanıtını veriyor.

Çoban çekiyor deyneği, buna birkaç da yapıştırıyor. Köroğlu bakıyor ki, pabuç pahalı, kaçıyor. Epey gittikten sonra, bir köylüye rastlıyor. Haydi git şu deredeki çobana söyle, Köroğlu üç kuzu istiyor de, diyor. Köylü deneni yapıyor. Aynı çoban:

"Oo, başım gözüm üstüne. Koskoca Köroğlu benden üç kuzu istemiş sözü mü olur? Beş kuzu götür," diyor...

Öyküyle birlikte gülüyoruz...

*

Yılmaz'ın kazağını gömleğini bazı arkadaşlara verdiğini, geri almadığını duyuyordum. Bana da birkaç kez bir şey lazım mı ağabey diye sorduğu oldu. 12 Mart'ta yoğun işkence görenlerden Salman Kaya'dan bu anlamda bir anı dinlemiştim:

"Bir gün bana kıpkırmızı bir kazak verdi. Al lan sana yakışır giy, dedi. Rengini gözüm tutmadı ama aldım. Biliyorum, her gün beni gözlüyor, kazağı giyecek miyim diye. Nasıl giyeyim; giyemiyorum, utanıyorum. Sonunda dayanamadı sordu: "Hani lan Salman, kazağı niye giymiyorsun?" dedi. Ben de artık patladım. "Ulan allahsız, bayrak gibi şeyi nasıl giyeyim, herkes bana bakar" dedim.

O sıra Selimiye Cezaevi bir bakıma dağıtım, uğrak yeriydi. Gelenlerden büyük çoğunluğu çeşitli nedenlerle başka yerlere dağıtılıyordu. Bizim davanın sanıklarını da Maltepe Cezaevi'ne verdiler.

Bana her fırsatta: "Ağabey seninle güzel şeyler yapacağız" deyişi hoş bir düş olarak kaldı. Yaşama geçmedi. 20 Mayıs 1974 affı ile dışarı çıkmasıyla girmesi bir oldu. Onun yaşamında kara bir dönüm noktası olan 14 Eylül 1974 Yumurtalık olayı geldi çattı...

Neden Cezaevi?

Hapislik, diğer söylenişiyle mahpusluk, Anadolu insanının yaşamında önemli bir olgudur. Askerlik, gurbet gibi, önemli bir geçittir. Kafasında oraya bir yer ayırmıştır. Sürekli hazırdır. Bugün yarın ya da öbürgün, hiç belli olmaz. Piyango vuruverir. Çünkü içinde yaşadığı güvensiz ortam, başına her an bir iş açabilir. Bunun için halkımız hapishane türkülerini diri tutar. Bunun için "Mapushane seni yapan kör olsun..." diye ilenir.

Bilindiği gibi ilk mahpusluk, özel mülkiyetle gelmiştir dünyaya. Keçisini otlatmaktan kaçan köleyi, güçlü adam yakalayıp, mağaraya kapatmıştır. Mağaranın ağzına da koca bir taş tıkamıştır.

Üretim biçimleri değiştikçe, geliştikçe mahpusluk da değişip gelmiş. Hapislik cezası ilk olarak kilise hukukunca kabul edildiğinden, ilk cezaevleri manastırda kurulmuştur. İlginçtir İslamda da ibadet yerleri ilk cezaevleridir. Hz. Muhammed ve Ebubekir devrinde suçlular, köleler "Mescidi Şerif"in dehlizine kapatılırdı. Dünyada anladığımız anlamda bilinen ilk cezaevi de 1596'da Amsterdam'da açıldı. Giderek, ülkelerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik dengesizliğe denk olarak, bütün dünyaya yayıldı. Ortadoğu'nun ve Avrupa'nın en büyük cezaevinin bizim Sağmalcılar Cezaevi olduğu söylenir. Hakkari'nin en görkemli binası olan cezaevi, kent nüfusunu beş kez içine alacak kapasitede imiş... İran'da "Evin" zindanı, Şili'de açık hava "stadyum tutukevleri", devrim öncesi Vietnam'da pirinç tarlaları genişliğinde "kaplan çukurları" yukarıdaki sava canlı örneklerdir.

Cezaevi, cezaevleri Yılmaz Güney'in hayatında da önemli bir yer tutar. Toplam yirmi kez tutuklanmış, yedi ayrı ilde, on iki ayrı cezaevinde yatmıştır. Ayrıca Konya'da altı ay sürgün kalmıştır. Yine toplam ömrünün onbir verimli yılı cezaevlerinin taş duvarları arasında geçmiştir.

O, cezaevlerindeki zamanını iyi değerlendiren ender insan-

lardandır. Dakikasını boşa geçirmemiştir. Roman, öykü, senaryo yazmış, dahası oradan film yönetmiştir. Dergi çıkartmış, çocuk öyküleri yazmıştır.

Yattığı cezaevlerini okullaştırmıştır. Ömründe eline kitap almamış insanları, kitap kurdu yapmıştır. Bu siyasi, bu sosyal, kara mahkûm demeden insanca ilişki kurmuş, bıkıp usanmadan doğru bildiğini anlatmıştır.

Çevresine özveri örneği olmuştur. Muhtaç durumdakilere gücünün yettiğince yardım etmiştir. Cezaevi yönetimleri kendisine çeşitli ayrıcalıklar teklif ettiği halde, O sıradan bir mahkûma yapılan işlemi istemiştir. Midesindeki ülserine karşın, yanlış anlaşılır diye çok zorunlu olmadıkça perhiz yemeği yememiştir. Bulgur pilavını, nohutunu yiyip kıvranmıştır...

Şimdi bu insanı cezaevi arkadaşlarından, ziyaretçilerinden dinleyelim. Yattığı iller ve cezaevlerini kronolojik bir sıraya koymaya çalıştık. Kural dışına düştüğümüz birkaç yer değişimi, bazı zorunluluklardan doğmuştur. Doğruya omuz vermiş siz değerli okuyucularımızın, yeni basımlarda yapıtı düzelterek yetkinleştireceği inancındayız...

İlk Suç ve Paşakapısı Cezaevi

Yılmaz'ın ilk suçu komünizm propagandasıdır. Onun ikinci cezaevi olan Nevşehir'e gitmeden önce, 18 yaşında bu "ağır" suçu işleyen çocuğu biraz tanımamız gerekiyor:

Yılmaz 1937 yılında Adana'nın Yenice köyünde doğdu. Oraya Urfa Siverek'ten kan davası nedeniyle göç etmiş Kürt bir ailenin çocuğudur. Babası ırgat ya da "evdeci" Hamit Pütün, annesi babanın bilmem kaçıncı karısı Güllü bacı demek, işin kolay yanı. Bu bilgiler herhangi bir ansiklopediden açılıp okunabilir. Bizce Yılmaz tüm bunların ötesinde biridir. Onu burjuvazinin el

atmadığı ya da atmak istemediği kaynaklarda aramak gerekir.

Çocukluğu üç aşağı beş yukarı bizim, Anadolu insanının çocukluğudur. Açlık, yokluk, can kan pahasına ayakta kalmak. Üç yıllık eğitmenli ilkokuldan, Adana İnönü İlkokulu'na aktardığında "Küp" ve "Köpek" anıları ilginçtir. Kendi ağzından dinleyelim:

"Köyden şehire gelmiştik. Bir köpeğimiz vardı, o köyde kalmıştı. Bir gün okuldan çıkınca baktım, bizim köpek okulun kapısında. Kendi kendine kalkmış gelmiş, bizi bulmuş. Ev içinde günlerce konuşuldu bu; nasıl geldi ne etti diye." Burada Yılmaz'ın gözbebeklerine bir hüzün oturur.

Bir de küp hikayesi var. "Hani ilkokulda prizma yapın, küp yapın derler ya. Adana'ya geldiğimiz sene öğretmen bir küp ödevi verdi. Eve geldim babama söyledim. Babam güldü, gam gasavet çekme evlat, dedi. Ben sana şimdi bir küp yaparım ki, öğretmeniniz bile yapamaz. Yaptı sağolsun. İki yanı kulplu, altı ayaklı, küpümü sarıp sarmalayıp okula koştum. Okulda bakıyorum çocukların küpü benimkine hiç benzemiyor. Hepsi dörtköşe dörtköşe şeyler. İçimden onlara gülüyorum. Kulpsuz küp olur mu, diye. Öğretmen hepsine kızacak diyorum. Ben üç sınıflı köy okulundan gelmişim, ne bilirim geometrideki küpü müpü! Sonra öğretmen geldi ve güldü. Arkadaşlar günlerce benimle eğlendiler, dalga geçtiler..."

*

"Ortaokulda, çocuklara imrenirdim. Mandolin çalar, futbol, voleybol oynarlardı. Ben hiçbirini yapamazdım. Çünkü çalışıyordum. Dur bunu baştan anlatayım. İlkokul dördüncü sınıfta yazın köye geldik. Anamla babam tarlada çalıştılar. Ben ırgatlara suculuk ettim. Sonra yıllar değiştikçe benim işlerim de değişti. Çapa çekiminde atçılık ettim. Pamuk topladım, kazma kazdım. Terfi ettim, bağbekçisi oldum. Bir yaz traktör sürücülüğüne merak sardım.

Ortaokulda okurken de çalıştım. Sabahları simit satardım. Dersten sonra gazoz.

Garip değil mi, İngilizcem çok iyiydi. Öğretmen beni etüd öğretmeni yapmıştı. Bazı günler erken gelir, çocuklara İngilizce çalıştırırdım.

Bisiklet için deli olurdum, çıldırırdım. Ama ne bisiklet alacak paramız vardı, ne de benim kiralayacak harçlığım. Bir yalan uydurmuştum. Her allahın günü evde birşey unutmuş numarası yapar, bir arkadaşın bisikletini alır, teneffüste eve gider gelirdim..."

*

Yılmaz'ın boyu ile birlikte dertleri, sorumlulukları da büyür. Geçmişinde adım başı acılar bırakarak gelen birisinin yüzünü geriye çevirmek güçtür. O, sürekli ileri gitmek ister. Bunu yalnız ilericiliğinden değil, çoğunlukla geçmişinden kurtulmak için de yapar. Dememiz odur ki, Yılmaz'ın geçmişte özlediği hiçbir şey yoktur.

Bir yandan öğrencilik yaparken, bir yandan çeşitli film şirketlerinde pursantaj olarak çalışır paslı film kutuları ile adım adım Anadolu'yu dolaşır. Böylece pamuk tarlasında işçiyi-ırgatı, sinema kapısında işsizi, uzun yollarda halkını tanır. Yılmaz'ı çocukluk yıllarından tanıyan Ali Özgentürk:

"1955 mi 1956 mı? Neyse sanki o yıllarda Adana'da yazlar çok uzun sürerdi. Her köşe başında bir yazlık sinema, her gece değişen filmler... Sevgili Onat'ın (Kutlar) dediği gibi, yoksul mahalle çocukları için sinemalar bir şenlikti. Genç esmer, ipince bir adam hurda bisikleti ile ve paslı film kutuları ile, yazlık sinemalara her gece gelirdi. Sinemadan sinemaya film bobinleri taşıyan esmer, ipince, çok güzel gülen adam, sinema parası olmayan çocuklara arka kapıyı gizlice açardı. Biz de "Eyvallah Yılmaz Abi" diyerek o güzelim Adana göğünün altındaki büyülü karanlığa dalardık..."

Bütün ezilenler ve büyüklerin henüz bozmadığı çocuklar, gençler gibi, Yılmaz da doğuştan hümanisttir. Lisede okulun du-

var gazetesine bir öykü yazar. Öyküde hasta karısını kente doktora götüren, parası olmadığı için tavuk vermek isteyen bir köylüyü anlatır. Arkadaşlarınca öykü beğenilmiş olacak ki, kamçılanır, iştahlanır.

Yıl 1956-57'ler. Yılmaz bir öykü yazar. İstanbul'da Tanju Cılızoğlu'nun çıkarttığı "On Üç" dergisine yollar ve yayımlanır. Bunu yine kendi ağzından dinleyelim. "2000'e Doğru" dergisi 37. sayı İngiliz TV'sinin belgeselinden özetliyor:

"... Çocukluğuma ait iki şeyi çok iyi hatırlıyorum. Birincisi Kürt olmam, bu nedenle gördüğümüz baskılar. İkincisi de fakirliğimiz ve bunun getirdiği eziklik. Bu iki şey beni bütün hayatım boyunca etkilemiştir. Bir gün babamın yanında çalıştığı toprak ağası; niçin oğlunu okula göndermek istiyorsun, eğer okula giderse katibim, gitmezse çobanım olur, dedi.

18 yaşındayken bir dergide yazdığım hikayede komünizm propagandası yaptığım suçlamasıyla kovuşturmaya uğradım. Hikaye küçük bir işçi kız hakkındaydı. Orada bir cümle vardı. Kız, eğer herkes eşit olsaydı burası bir cennet olurdu, diyordu. Bundan hareket eden savcı, benim eşitlikten bahsederek, komünizm propagandası yaptığım sonucuna vardı. Ben o zaman mahkemeye, komünizm ve sosyalizm hakkında hiçbir şey bilmiyorum, dedim. Gerçekten de bilmiyordum. O bana baktı ve biz sizin gibi insanları biliriz, siz herşeyi bilirsiniz, dedi."

Yılmaz'ı daha çocuk yaşta ağır cezalı eden suçunu birazcık anladıktan sonra, biz düşelim Nevşehir yollarına. Onun ilk tutukluluğu ve ikinci cezaevinin bulunduğu kente...

Paşakapısı Cezaevi
İstanbul

Yılmaz Güney'in yıllar sürecek cezaevi yaşamının giriş kapısı *Paşakapısı* Cezaevi'dir. 15.6.1961 tarihinde tutuklanarak

Paşakapısı Cezaevi'ne konur. 29.7.1961 tarihinde de *Nevşehir* Cezaevi'ne nakledilir. "Tatlı Bela" adlı filmin çekimi sırasında setten alınıp götürülür.

Halen memur olduğu için adını vermekte sakınca gördüğümüz bir değerli hemşehrimiz aşağıdaki bilgiyi sağolsun anında bize ulaştırdı:

"Sayın Hasan Kıyafet,

Değerli ağabeyim, Yılmaz Güney'le ilgili olarak Nevşehir'e kadar zahmet buyurup geldiniz. Sormuş olduğunuz ve öğrenmek istediğiniz hususları aşağıya açıklıyorum.

Adı ve Soyadı: Yılmaz Pütün (Güney takma adı)

Suçu: Komünizm propagandası yapmak.

Mahkûmiyeti veren mahkeme: İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 30.5.1959 gün ve 1959/98 sayılı ilamı ile 1 yıl 6 ay ağır hapis cezası aldığı.

Tevkif tarihi: 15.6.1961. İlk tutukluluk, "Tatlı Bela" filmini çekerken.

Nevşehir Cezaevi'ne giriş: Adalet Bakanlığı'nın 8.7.1961 tarih ve 18277 sayılı yazıları ile Üsküdar Cezaevi'nden naklen 29.7.1961 tarihinde gelmiş olup cezasını çekmekle 11.12.1962 tarihinde serbest bırakılmış yani tahliye edilmiştir.

Sayın hemşehrim, Yılmaz'ın Nevşehir Cezaevi'nde yattığı sırada gardiyan olan Ömer Kılıç'tan durumunu sordum. Kendisinin ağır başlı, verilen emirlere ve kurallara uyan, az konuşan, çok düşünen bir kişi olduğunu söyledi. (İsmi geçen emekli gardiyan)

İşlerinizin başarılı olmasını diler, saygılar sunarım."

Şaban Zurnacı
Emekli Başgardiyan
Paşakapısı-İstanbul

Şaban Bey, emekli olduktan sonra lokanta işletiyor. Hacca gitmiş gelmiş. İşini yoluna koymuş.

Kuşkulu mu karşıladı bizi ne! Kaçamak yanıtlar veriyor:

— Neme gerek saygılı adamdı Yılmaz. İdareye hiç zorluk çıkartmazdı. Odama önünü iliklemeden girmezdi.

Allah gani gani rahmet eylesin, iyi adamdı. Doğruya doğru. Yukarıda Allah var, deyip sözü bağlıyor.

Fehmi Demir
Cezaevi Müdürü
Paşakapısı

Değerli hukukçu, yazar İ. Kemal Karadayı ile Paşakapısı Cezaevi'nin kapısını çaldık. Müdür, Sayın Fehmi Demir'i tanıyormuş. Ses gelmiyor, epey bekliyoruz.

— Girmesi bir dert, çıkması bir dert, diyorum. Gülüşüyoruz.

Fehmi Bey bizi içten karşıladı. Yılmaz'dan bu yana çok zaman geçtiğini, canlı kaynak bulmakta güçlük çekeceğimizi söylüyor. Fakat Yılmaz Güney sözü açılınca onu tanımayan görevli yok gibi. O da bir anısını ekliyor.

"12 Mart başlarıydı. Sağmalcılar Cezaevi'nde görevliydim. Güney de oradaydı. Yeni çocuğu, oğlu doğmuştu. Kucağına ilkin ben verdim. Çok sevindi tabii..."

Nevşehir

Fahri Ertik
SHP İl Başkanı
Nevşehir

Yılmaz Güney'in ikinci cezaevi, Nevşehir Kapalı Cezaevi'dir. Nevşehir deyip yürüdüm. İlkin öğretmenler evini aradım. Öğretmen olduğum için, orası daha sıcak geldi, belki tanıdık bir yüzle karşılaşırım diye düşündüm. Yanılmışım. Çünkü 12 Eylül'ün eski ilerici, gerçek Atatürkçü öğretmeni eritip yerinde yeller estirdiğini iyi hesap edememiştim.

İç Anadolu ve öğretmenin yoksulluğuna ters düşen görkemli bir yapı. Pırıl pırıl kesme taştan. Yatakhanesi, yemekhanesi, geniş avlu, ya da çaybahçesi her bir şeyi yerli yerinde. Bahçe yer yer renkli gölgeliklerle bölünmüş. Bütün bunlar öğretmenlere çoktur, demek istemiyorum. Fakat her yerde aynı şeyin olmayışı, bir de halktan kopukluğu ilginç. İnsanın aklına bu neyin ödülü gibi bir soru takılıyor.

Her neyse, hoşbeşten sonra nereden gelip nereye gittiğim soruldu. Önce öğretmen kimliğimi, peşinden Güney için küçük bir araştırma yapmaya geldiğimi olanca içtenliğimle söyledim. Bu nedenle, onu tanıyan gardiyan ve mahkûmları aradığımı belirttim. Vay sen misin Yılmaz Güney'i arayan soran. Beş-on kişi birden sözlü saldırıya geçtiler. Cumhuriyetin çocuğu değil torunu yaşındaki iri kıyım genç bir öğretmen tüm kabalığıyla:

"Araştırıp soracak o vatan haini komünisti mi buldun? Sen sopa yemeden kalk git şuradan vb. ..."

Yaşlı başlı, emekli başka öğretmenler de vardı. Bir-iki suskun arkadaşın dışında Güney'i ve sosyalizmi kötülüyorlardı. Bu ağız dalaşı içinde şunu dediğimi anımsıyorum: "Ben bir öğretmenim ve öğretmenler her türlü araştırmaya açıktır. Ayrıca bir duvar işçisinin oğluyum. Babam ve yoksul halkımız dururken, Vehbi Koç'u savunacak kadar namussuz değilim ben..." dedim.

Sonradan adının Sait Bey olduğunu öğrendiğim emekli öğretmen arkadaşım adına da üzüldüm. Atatürk çizgisinin ne kadar gerisinde kalmışlardı. Bana eğer iyi niyetli isem ölen yargıç Safa Mutlu'nun kızkardeşiyle gidip konuşmamı öğütlediler. Tabii dedim, sevindim bu olanak için. Kızkardeşi orada evliymiş. Fakat aklı başında başka bir arkadaş karşı çıktı. "Bırakın yahu zaten adamlar yaralı, kızgın, şimdi ellerinden bir kaza çıkar" deyip işi geçiştirdi. Ve o arkadaş; "Gelen misafire merhaba demeden politikaya giriyorsunuz" diyerek tepki gösterdi havayı yumuşatmak için de çay söyledi. Anadolu'nun henüz yitmemiş o güzel geleneğini anımsattı. Ben, TÖS, TÖB-DER gibi şanlı dernek geçmişi olan öğretmenimizin nereden nereye geldiğini görerek üzgün ayrıldım.

Oradan çıkıp SHP İl Binasını sordum. İl Başkanı Fahri Bey, genç, yürekli, aydın bir dost. İçten karşıladı beni. Durumu anlattım, üzüldü fakat yadırgamadı. Nevşehir-Göreme Gazetesi yazarlarından ve Cumhuriyet muhabiri Selahattin Şahin'le bütün olanaklarıyla yardımcı olacaklarını söylediler. Kalkıp benimle birlikte kapı kapı dolaşıp, emekli gardiyan, eski mahkûm aramaya durdular...

Her yerde olduğu gibi Nevşehir'de de iyi insanlar, Yılmaz dostları vardı. Eski bir gardiyanın bakkal dükkanına giderken, bir yandan Fahri Bey anlatıyordu;

— Avukat İsmet Şahin, Güney'in hem dostu hem avukatıydı. Kendisi şu anda Ankara'dadır. Yumurtalık'ta vurulan Safa Mut-

lu, hemşehrimizdi. Buraya yakın Derinkuyu kasabasındandır. Kızkardeşi falan burada oturur sanıyorum.

Yılmaz Güney durumu bildiği için, İsmet Bey 'Mutlu'nun ailesi tarafına eğer kabul ederlerse ekonomik yardım yapmak istediğini söyler. Kanımca geride kalanlarının ekonomik durumlarının iyi olmadığı biçiminde bilgi edinmiş. İsmet Bey de araştırmış. Fakat böyle bir şeyi kabul etmeyeceklerini öğrenmiş. Bu durumu Güney'e mektupla iletmesi gerekiyormuş. Bana geldi. Konuyu anlattı. Benim yazım iyi olduğundan mektubu el yazımla yazdım. O söyledi, ben yazdım...

Eski Gardiyan Mustafa Demirocak'ı daracık bakkal dükkanında bulduk. Aydınlık yüzlü, her yıl Yılmaz'la yatan gibi sağını solunu iyice öğrenmiş biri. İçten karşıladı bizi. Çulun, çuvalın, iskemlenin üzerine oturduk.

Mustafa Demirocak
Önce gardiyan, sonra mahkûm
Nevşehir

Mustafa Bey'in Yılmaz Güney'le birlikteliği ilginç. O, Nevşehir'de Yılmaz'ın gardiyanı, İmralı'da mahkûm arkadaşı olmuş. Gardiyanken siyasi olmayan bir suç islemiş. Uzun yıllar da yatmış. Az önce Başgardiyan Yılmaz Başar'la ortaklaşa anlattıkları gardiyanlık anılarına, İmralı'yı da ekliyor. Dalgın ve ağız kıyısında düştü düşecek buruk bir gülücük var:

— İmralı Adası ondan sorulurdu. Hemen tanıdı ve çok izzet ikram etti. Siyasi grup çalışmaları yapıyorlardı. Halk devrimi nasıl gerçekleşir, işçi köylü kısmı iktidarı nasıl ele geçirir gibi. Bana gel gardaş, sen de katıl, dedi. İşin doğrusu ben çekindim. Çolçocuğum var dedim. Canım çay kahve iç, ille bize katılmak şart değil ya dedi. Ben de, yok yanlış anlama, senden tarafım ama, ihtilal taraftarı değilim, dedim. Sırtımı tıpışladı, güldü.

Halk ihtilali olmadan hiçbir bok olmaz der, bir daha demezdi.

Bir gün iyice anlattı sırrını: "Hiç on katlı apartmanla gecekondu bir olur mu? Hiç zenginle fakir dost olur mu? Hiç ayı derisinden post olur mu?" dedi. "Zenginler olduğu sürece fakirler de var olacaktır. Bize rahat yoktur" dedi.

Çok fotoğraf çektirdik. Bazen bunu istemezdi. Benimle fotoğraflarınız başınıza bela açar, derdi. Taa Fransa-Mısır'dan filmciler gelirdi. Televizyoncular, bilmem kimler, ziyaretçisi eksik olmazdı...

İmralı'da eskiden başı sıfıra traşlıydı. Savcı değişti, rahat etti. Motora, denize aldılar.

Emekli bir albay vardı. Mahkûmdu. Bir gün bu yaralandı. Hemen Yılmaz Güney'in üstüne attılar. O yapmıştır, dediler. Albayın arkası kalınmış. Ada'ya beş hücumbot birden geldi. On kişiyi seçip götürdüler. Bunların içinde Yılmaz Güney de vardı. Isparta'ya gitti, dediler.

Nevşehir'e mi gelelim, diyorsunuz. O zaman, herkes kendi yemeğini kendi pişirirdi. Şimdi pişirtmiyorlar. Ortak kazan kaynıyor.

Para pul sıkıntısı olana Yılmaz yetişirdi. "Burada hepimiz kardeşiz" derdi.

Bizim Nevşehir Cezaevi ünlülerin geçit yeridir. Kemal Tahir, Behice Boran, Yılmaz Güney daha niceleri yattı. Sonradan "Acı", "Ağıt", "Toprakların Kanunu"nu burada çevirdi.

Gençler çok severdi kendisini. O zaman cezaevinin çevresinde tel mel yoktu. Herkes gelir serbestçe seyrederdi.

İmralı'da çevresine toplananlar daha çok Doğulular olurdu. Ayrıca o adam seçmezdi. Babasının oğlu olsa haksızı tutmazdı. Yalancıyı tutmazdı.

Yılmaz Başar
Emekli Başgardiyan
Nevşehir

Dile gelmez iyi bir adamdı. Disiplinsizliği görülmezdi. O zaman siyasilerle casuslar, kara mahkûmlara katılmazdı. Yılmaz Güney rahmetlisi de casuslar koğuşuna kondu. Yirmibeş-otuz kişi varlardı. Hepsi de tahsilli terbiyeli insanlardı. Almanı, Fransızı, Rumu, Ermenisi vardı.

Yakın arkadaşlarından aklımda kaldığına göre İstanbul'dan Diren Dağıstanyan, İzmit'ten İzzet Günay, Konya Karaman'dan Abdullah Zorlu vardı. Cezaevi öğretmeni Mustafa Uysal'la da samimiydi.

Saliko derler "Salih Şimşek" vardı. Çok yoksul bir mahkûmdu. Ona yardım ederdi. Çocuğunu da okutup adam ettiği söylenirdi.

Dedikoduyu hiç sevmezdi. Kitaba ve okumaya pek meraklıydı.

O zaman Nevşehir Cezaevi eski bir kilise idi. Avluda mahkûmlar top oynardı. Yılmaz topu da pek severdi. Duvarların tepesinden, evlerin dambaşlarından onu seyredenler olurdu. Hatta gözü açık çocuklar, bakma yerini başka çocuklara satarmış. İşte dondurmasına, horozşekerine canım.

Buradan Konya'ya gitti. Sürgününü çekmek için gitti.

Selahattin Şahin
Göreme Gazetesi
Nevşehir

Benim aklım yetmiyor, küçüktüm. Ama bir Yılmaz Güney sözü edilirdi buralarda. Yörede çevirdiği filmler dillerdeydi. Bir de Damat İbrahim Paşa İlkokulu'na basket potası hediye ettiği-

ni söylerlerdi. Ayrıca Yılmaz Güney'i görmüş olanların bir övünme payı ayrıcalığı vardı. Hani ben Hacca gittim, ben Çanakkale'de savaştım gibi...

Eski Cezaevi
Müdürlerinden
Nevşehir

Adının açıklanmasını istemedi. Bir otobüs firmasında yöneticilik yapıyor. Yaşlanmış ve kuşkulu.

— Siyasiler ve casuslar ayrıydı. Ben çoktan emekli oldum. O zamanki cezaevi Rumlardan kalma eski bir kiliseydi.

Yılmaz itaatli bir mahkûmdu. Babası, anası ziyaretine geldi. Elbette başı traşlıydı. Herkes neyse O da öyle. Başka bir diyeceğim yoktur. Benim adımı yazma. Ne gereği var, olmuş bitmiş bir şey. Çok bile konuştum.

Ali Biçimseven
"Lale" Gazetesi
Sahibi, Yönetmeni
Nevşehir

Yılmaz Güney'i kim sevmez. Bende seri olarak tam 55 çeşit kartı var. Bir bakıma bu Güney koleksiyonudur.

Cezaevinin bulunduğu mahallenin adı, Cumhuriyet mahallesidir. Ben altı yedi yaşlarında bir çocuktum. Yılmaz Güney'i seyretmeye giderdik. O zaman duvarların üzerinde tel yoktu. Askerlere yalvar yakar oralara tırmanırdık.

Avluda voleybol oynarlardı. Yılmaz Güney'i gördük diye mahallede övünürdük. Onu görmek aramızda bir üstünlük konusuydu...

Selimiye —1

İbrahim Keskin (Hava Subayı)
Cezaevi Arkadaşı
Selimiye

Yılmaz'la ilginç bir geçmişimiz var. Adana'da Malatça çiftliğinde üç yaşımızda beraberdik. Otuzüç yaşımızda da Selimiye Cezaevi'nde beraber olduk. Üstelik aynı siyasal, yani sol.

Yılmaz'ın babası dayımın çiftliğinde çalışırdı. Bizim orada evdeci denir. Ee, buna rahat maraba da diyebiliriz. Ben ağa soylu, o ırgat soyluydu.

İbrahim arkadaş cana yakın, şakacı bir dost, gülüyor:

Biraz diyalektiğe, biraz da dayıma ters düşerek solcu oldum. Ağaları değil, emekçileri tuttum. Böylece Yılmaz'la üç yaşında başlayan dostluğumuz 33 yaşında cezaevinde sürdü.

Yılmaz'ın tutkuları vardı. Örneğin maydanoz tutkunuydu. Bize zorla o kadar çok maydanoz yedirdi ki, o gün bu gündür maydanoz görmeye tahammül edemiyorum.

Bir de bulgur pilavından çiğköfte yapması. İki kaşık artık pilav bulsa, hemen çiğköfte yapmaya soyunurdu.

Bir yıl beraber yattık. Hücrede iken, pencere gibi dar deliğin öte ucunda bir kök ot yeşerdi. Aman nasıl sevindik, onu çiçeğimiz, bahçemiz saydık. Her sabah ne kadar büyüdüğünü görmek için, ortalığın ışımasını dört gözle bekledik.

Bir süre sonra, bizim ot, bizim çiçek, başımıza sorun oldu. O kadar büyüdü, o kadar büyüdü ki, deliğimizi tümden kapadı. Azıcık ışığımız da karardı. Nöbetçilere yalvarırız şunu kesin diye. Yok, açmazlar, kesmezler. Yetişemiyoruz diyorlar. Bizim yetişmemiz olanak dışı. Gece ve gündüzü ancak köpek ulumalarından seçiyoruz. Evet, köpekler genellikle gece uluyorlar.

*

Bir anı, ama halen anlayamadığım bir anıdır bu. Yılmaz'ın Orhan Kemal roman ödülünü aldığı güne rastlar.

Arkadaşımız ödül almış, sevindik. Cezaevinde neyi nasıl kutlayabilirsin? Birisi kağıttan bir karanfil yapmış, biri bir çiklet bulmuş, vb. ...

Benim de aklıma pipo geldi. Tamam onu vereyim dedim. Piponun da bir öyküsü var. Beni Amerika dönüşü hava alanında yakalayıp götürdüler. Üstüm başımdaki herşeyi aldılar, pipoya dokunmadılar, Amerika'yı milli savunma adına ihtisasa yollanmıştım.

Oraya giderken, çok sevdiğim bir arkadaşım benden pipo istemişti. Gül ağacından, güzel bir şey idi.

Her neyse, piponun öyküsünden sonra, ödül üstüne güzel, onurlandırıcı sözler ettim. Hiç kullanmadığım bu pipoyu Yılmaz arkadaşıma hediye ediyorum. Kime niyet kime kısmet, dedim.

Pipoyu almasıyla karşı ranzadaki bir arkadaşa savurması bir oldu; "Al, Ziya senin olsun!" dedi.

Bir bozuldum bir bozuldum. Vallaha nedenini anlayamadım. Amerika'dan getirdiğim için mi? Yoksa başka bir nedenle mi, halen düşünürüm.

Rafet Özkan
Cezaevi Arkadaşı
Yazar-Öğretmen

12 Mart sonrası, 1973'lerdi. İşte herkes gibi, zorunlu beraberdik. Birbuçuk yıl falan. Ben şahsen Yılmaz'ı çok sekter bulurdum. Örneğin bir ara "Sigara içeni, tesbih çekeni dışlayın. Bu burjuva alışkanlığıdır" diye tutturdu. Başta kendisi, açıkça bir küskünlük, kırgınlık başladı.

Neyse aradan zaman geçti, Yılmaz tahliye oldu. Biz daha içerdeyiz. Mahkemede buluştuğumuzda bana: "Söyleyin herkes

tesbih çeksin. Biz içerinin bunalımı ile öyle konuşmuşuz" demez mi. Tepem attı. Ben posta değilim, Aydın Diyarbakırlı söylesin, dedim. Aydın'da arkadaşımız, yanımızda...

Bu kez biz çıktık, ne yazık ki, Yumurtalık olayı ile o girdi. Güven Şengin'le bir gün İzmit'e ziyaretine gidelim dedik.

Güney dergisini sordu. Berbat, dedim. Yönet ağabey, dedi. Kardeşim siz Arnavutluk diye tutturuyorsunuz. Ben öyle şeyde yokum, dedim.

Durdu düşündü:

— Ağabey bana kırgınsınız sanmıştım. Demek hâlâ beni seven bir yanınız var.

— Ben senin kişisel yanlışlarını eleştiririm. Sanatını severim. Bizim kırgınlığımız, kızgınlığımız düşmanca değildir, dedim. Çok sevindi.

Çevresi Yılmaz'ı çok kuşattı. Çocuğunun sünnetinde tabanca hediye ettiler. Hele Spor Sergi Sarayı'ndaki tezahürat, alkış onu biraz şaşırttı. Sol liderliğe, teorisyenliğe soyundu.

Fazla alkışı kaldırmak güçtür.

İçeride daha çalışkandı. "İzin" filmininmi ne senaryosunu yazıyordu. Bizim görüşümüzü alırdı.

Salpa romanındaki, lumpen ayakkabıcıyı, tutarlı gösterir. Böyle birisi nasıl tutarlı olabilir?

Salpa, Hürriyet gazetesinde tefrika olurken, içerideki arkadaşlar karşı çıktılar. Mahkemelerde "Senin romanının Hürriyet'te ne işi var?" diye hesap sordular.

Sağmalcılar Cezaevi'nden Selimiye'ye nakil nedeni neymiş biliyor musunuz? Gardiyanlar, kapı deliğinden lumpen mahkûmlara para ile Yılmaz'ı seyrettiriyorlarmış. Al sana lumpenlerin marifeti.

Yataküstü konuşmalarımız sırasında Ali Gevgilili'ye tutkundu, onun tahlillerine bayılıyordu. Oysa bize göre o kişi pek anlaşılmaz, bulanık yazıyordu...

Sanat Tarihi ve Güney

Haşim Özonur
Cezaevi Arkadaşı
1972 Selimiye

Yılmaz Güney'le tanışmamız 12 Mart döneminde Sıkıyönetimin karargâhı Selimiye Kışlası'nda oldu. Yıl 1972. Öğretmenliğim İstanbul, Gaziosmanpaşa Plevne Lisesi'nde. Güzel sanatların niteliği ve toplumsal işlevi üzerinde durmayı adet haline getirdiğim ders yılı başındaki sanat tarihi derslerinde Yılmaz Güney'in sanatını övmüş, resim derslerine girdiğim orta son sınıf öğrencilerini "Umut" filmine götürmüştüm. "Umut" filminin yurt dışına çıkışının yasaklandığı, Yılmaz Güney'in tutuklandığını duyduğumuz günler... Bir sabah evimden alınarak Gayrettepe'ye getirildim. Sıkıyönetim Savcılığı, ihbarlara göre, "Suç unsuru bir fiili övmek"ten (2 aydan 3 yıla kadar hapis istemli 312. madde) hakkımda kovuşturma açtığını bildirmişti emniyete, sorgulama, hücrede 3 gün...

Duruşma için Selimiye'ye getirildiğimin üçüncü günü koğuştaydım. Gençler çevreme toplandı. Bir sandalye getirdiler oturmam için. Kendileri yere çöktüler, gelen çömeliyor, yerde bırakılmış şilteye ilişiyordu, sessiz saygılı; gün kararmak üzere...

Duruşma için gelenlerin kimliğini koğuşlar haber alıyormuş, "Sizi bekliyorduk" dediler. Anlatmamı istediler.

Güzel sanatlar üzerine yaptığım dersleri, sinemanın toplumsal işlevi üzerinde örnek verirken "Umut" filmi üzerinde durduğumuzu falan anlattım. "Bir sanat tarihi öğretmeni olarak elbet övmemem gerekirdi, Yılmaz Güney'in sanatını övdüm, suç un-

suru bir eylemini övmedim" dedim. Çevremde yüzlerini iyi seçemediğim gençler arasından biri ayağa kalkarken elini uzattı: "Ben Yılmaz Güney!" Heyecanlı tokalaşma. Çok şaşırmış ve utanmıştım! "Sizi tanıyamadım. Yanımdaymışsınız."

Başında başlık, traşı uzamış, tatlı gülümseyişiyle gözümün önüne geliyor. Sonradan yatak-yorganımı sırtlayıp taşıyışıyla da...

Necmi Demir'in bulunduğu 2. koğuşa verilmiştim. Kendisi 4. koğuştaydı. Koğuşlar arasında temasın istenmediğini, kendisinin de özellikle gözlendiğini söylemişti, Selimiye'nin geniş koridorunda volta atarken. Ama gençler Yılmaz abilerini kolluyorlardı sanırım.

Sinematek'e üye olduğumu, sinema sanatıyla yakından ilgilendiğimi anlayınca tasarladığı bir senaryosunun görüntülerini betimlemeye koyuluşunu anımsıyorum. Kentsel yaşamda geçim sıkıntısına düşen bir ailenin —Zeytinburnu yöresini düşünüyordu— 12-13 yaşında kızıyla ilgiliydi anlattıkları... Ezilen sınıfa duyarlılığı apaçıktı.

Bir voltamızda bir pencere önüne doğru duraladı; durduk. Davamı kendi davasını alan avukatın almasını önerdi. Ve yüzüme gerçeği öğrenmek isteyen işleyici gözlerle bakarak işkence yapılıp yapılmadığını ısrarla sordu. "Yok, işkence yapılmadı" dedim. "Maddi işkence yapılmadı." Avukat konusunu da üsteledi. İlgisine teşekkür ettim. Hem yük olmak istemiyordum. Hem de avukat Faik Muzaffer Amaç yakın dostumdu. Birkaç gün sonra da mektubu geldi.

Ama avukata falan gerek kalmadan Selimiye'ye gelişimin 10. günü tahliye edildim. Tanık öğrencilerimin ifadeleri mi etkili olmuştu... Bu belgeyle Sıkıyönetim Savcılığı'nın iddianamesinin fotokopilerini birlikte göndermek istiyordum. Bu belgelerin bulunduğu dosyamı bir türlü bulamadım. Gecikişimde, bulamayışın yarattığı üzüntünün de payı var.

Yüklendiğiniz onurlu görev için sizi tekrar kutlar, başarı dileklerimi ve saygılarımı sunarım.

Ahmet Cantürk
Cezaevi Arkadaşı
1972- Selimiye

Yıl 1972. Bolu'da 17 yaşında bir lise öğrencisiyim. Ortaokuldan itibaren okulda öğretilenlerle yetinmiyor, çeşitli konularda okuyup araştırıyorum. O zamanlar Türkiye'de önemli olaylar oluyor, bunların ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Aynı zamanda tam bir sinema tutkunuyum. Sinemanın dışında zaten tiyatro vb. yerler yok. O yıllar sinemanın çirkin kralı Yılmaz Güney'de kendimizden bir şeyler buluyoruz. Onun filmlerini görebilmek için bütün imkanlarımızı zorlayarak çevre il ve ilçelere gidiyorum.

30 Mayıs 1972 ders yılının son günü, evimdeki bazı kitaplardan sol düşünceye sahip olabileceğim korkusuna kapılan bir yakınımın ihbarı üzerine beraber kaldığım bir kaç arkadaşla birlikte "yakalandık". Suçumuz büyüktü: Bolu'da Dev-Lis kurmak. El konulan suç delillerimiz ise hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak nitelikteydi. Fakir Baykurt'un Amerikan Sargısı, Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı'sı, Kemal Bilbaşar'ın Memo'su, Behice Boran'ın Türkiye'de Sosyalizmin Sorunları vb. Emniyetteki ayrıntıları geçiyorum. Fakat şunu belirtmeden geçemeyeceğim, oradaki ilk hakareti Atatürk'ün Söylev'ini, kendisinden önce nasıl olup da okuyabildiğim gerekçesiyle komiserden gördüm.

Dava büyüktü. Ankara'da ve İstanbul'da Balyoz Harekatı'yla darbeyi yiyenler, ikisinin ortasında (Bolu'da) mevzilenmişlerdi. Bu ve benzer gerekçelerle bizim davamızın Bolu'da görülemeyeceği, Sıkıyönetime gitmesi gerektiği düşüncesiyle önce Sakarya sıkıyönetimine, oradan da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Selimiye'ye getirildik. 30 gün kadar Harem yönündeki "Gözaltı" kısmında kaldım. Burada Emniyetten ve kontrgerilladan, işkenceden geçip gelenleri gözlerimle gördüm. Tuvalete zamanında çıkarılmadığımız için yoğurt kaplarıyla ihtiyacımızı

giderip camlardan aşağı atardık. Yan tarafımızdaki hücrede Ertuğrul Kürkçü kalıyordu. Tuvalete giderken sağa sola bakmak yasaktı. Ben her seferinde yumruğumu sıkarak Kürkçü'ye selam verir, süngüyle uyarılırdım. Gözaltında yaşadığım ve bana ilginç gelen bir başka olay da, görevliler tarafından çekilen resimlerimizin sadece Tercüman gazetesinde çıkmasıydı. Yani Tercüman gazetesiyle sıkıyönetim arasında diğer haber ajanslarından ayrı direkt ilişki vardı. Nitekim daha sonraları sayın İlhan Selçuk'un ifadelerinin yayımlanmasıyla hem o dönemdeki işkenceler bir kez daha belgelendi, hem de Tercüman kendini ele verdi.

30 günlük gözetim süresinin sonunda mahkemeye çıktık ve tutuklandık. Buna çok üzülmedim. Türkiye'de bir büyük mücadele oluyordu ve biz de hiçbir katkımız olmamasına rağmen bu mücadelenin haklı tarafında yer alıyorduk. Tutuklanmadan sonraki tek düşüncem bir başka cezaevine mi gideceğim yoksa Selimiye'nin Tutukevi kısmında mı kalacağım endişesi idi. Bunun nedeni bir gazetede okuduğum Yılmaz Güney'in Sağmalcılar'dan Selimiye'ye nakli ile ilgili bir haberdi. Sonunda istediğim oldu, Selimiye'nin diğer kısmına götürüldük. Yani Selimiye'de kaldık.

Aşağıdan bir yatak ve bir battaniye aldıktan ve birkaç kat çıktıktan sonra demir kapı açıldı ve ben 17 yaşımda tam 16 ay beraber yaşayacağım arkadaşlarımın arasına katılmış oldum. Bu arkadaşların en değerlilerinden biri de şüphesiz Yılmaz Güney'di.

Onu daha dış kapıdan girdiğimde koridorda elleri arkasında volta atarken tıpkı filmlerindeki gibi, omuzlarını aşağı yukarı sallayarak yürümesinden tanıdım. Daha o anda içimi bir sevinç kapladı; sanki cezaevine girmemiştim de, Bolu'dan İstanbul'a Yılmaz Güney'i görmeye gelmiştim.

Yatağımı acele hazırladıktan sonra koridorda volta atanların arasına karıştım. Birkaç kez gidip gelmiştim ki "Delikanlı gel bakalım" diyen bir ses duydum. Bu sesin sahibi Yılmaz Gü-

ney'di. Selimiye'nin duvarları oldukça kalındır ve pencereleri dış tarafından takılı olduğu için pencere önüne oturulabilir. İşte Yılmaz orada oturmuş beni çağırıyordu. Yanına gittim, nereden geldiğimizi ve suçumuzun ne olduğunu sordu. Ben de durumu anlattım. Bana üzülmeye gerek olmadığını, Türkiye'de sınıf mücadelesinin şiddetlendiğini, bunun sonucu olarak egemenlerin en ufak bir uyanışa bile tahammül edemediği için bizim gibi daha birçoklarını hiçbir suçları olmadığı halde cezaevlerine doldurduğunu anlattı.

Cezaevinde bulunduğum süre içinde Yılmaz abiden çok şey öğrendim. Kesinlikle söyleyebilirim ki orada en çok çalışan (okuyup-yazan) Yılmaz Güney'di. Buna rağmen günlük görevlerini diğerleriyle birlikte aksatmadan yürütürdü. Bir defasında değer verdiğim bir devrimcinin Yılmaz abi bulaşık yıkarken ona bıraktırmaya çalıştığını gördüm. Yılmaz abi de, bir daha hiç kimseye karşı bu şekilde hareket etmemesi gerektiğini anlattı. Birinin değeri düşerken diğeri yükseliyordu. Sanatçı kişiliği ve devrimciliğinden ötede Yılmaz Güney çok iyi bir insandı. Cezaevindeki herkesle iyi geçinirdi. Cezaevinde birbirleriyle sürtüşme halinde olanlar vardı. Kendinin de bir yanı olmasına rağmen, içerde olduğumuz gerekçesiyle onları uzlaştırmaya çalışırdı. En yakınındaki, en çok güvendiği arkadaşları bu zor günlerde ona sırt çevirmişlerdi. Cezaevinde oluşundan yararlanmak isteyen "leş kargaları" vardı. Bütün bunlara karşın insanlara güvenir ve elinden geldiği kadar herkese yardım ederdi.

Yılmaz Güney aynı zamanda çok akıllı bir insandı. Onun kafasında herşey o kadar berraktı ki, önemli teorik konularda hiçbir bocalama göstermezdi. Tarihi meteryalizmle ve diyalektik yöntemle ilgili konuları günlük yaşamdan basit örneklerle anlatmada çok usta idi. Daha 1972-73'lerde Türkiye sol hareketini ve geçmişini, bugün birçoklarının ortak olduğu noktalarda odaklaştırarak yapıyordu. Türkiyemizde gerçekten çeşitli alanlarda bu arada sinemada da çok değerli sanatçılarımız yetişmesine rağ-

men, Yılmaz Güney kadar sanatın sınıf mücadelesinden ayrı olmadığını, tersine onun bir aracı olduğunu kavrayanı azdır. Yılmaz sinemanın kitleleri bilinçlendirmedeki büyük önemini çok iyi biliyordu. Ama yaşanılan olaylar istediklerini gerçekleştirmesine engel oldu.

Yılmaz Güney'le beraber spor yaparak, satranç oynayarak, uzun uzun sohbet ederek 16 ay birlikte kaldım. Bu süre içinde bir gün olsun moralinin bozuk olduğunu, umutsuz olduğunu görmedim. Oysa hakkında ağır hapis cezaları isteniyordu. Sinemayla ilgili başka davaları vardı. Son derece kararlı ve azimli bir devrimciydi. Birçok hatalar yaptığını ve çıkınca bu hataları telafi edecek çalışmaları kısa sürede tamamlayacağını söylerdi. Üzgün bir arkadaşımızı gördüğünde onunla mutlaka ilgilenir, derdine ortak olurdu. Çoğu zaman bizleri güldürmek için bir takım taklitler yapar ya da neşeli şeyler anlatırdı. Kendisinin de bir defa görenin gözünden kolay silinmeyecek güzelim bir gülümseyişi vardı.

Tabii o kadar birlikteliğin getirdiği daha birçok irili ufaklı anılar var.

Ancak bunların hepsini anlatmaya gerek yok. Ben 1973'ün sonbalarında, arkadaşlardan ayrılmanın hüznü ve dışarı çıkmanın sevincinin birbirine karıştığı duygularla tahliye oldum. Yılmaz Güney de 1974 baharında dışarıya çıktı.

Yılmaz Güney hemen sinema çalışmalarına koyuldu. İçerde iken tasarladıklarını gerçekleştirmeliydi. Selimiye'de iken "Kafalarına balyoz gibi inen filmler yapacağım" diyordu. Onu bu dönemde Güney Filmcilik binasında bir defa ziyaret ettim. Eşi Fatoş'la ve oğlu ile tanıştım. Daha sonra Yumurtalık olayı oldu.

Yılmaz'ın tahliye olduğu dönemle tekrar demir kapılar ardına kapatıldığı o kısacık zamanda yaptıkları, dışarıda olsa neler yapabileceğinin en güzel örnekleriyle doludur. Gerçi o içerde ol-

masına rağmen çoklarının özgürken yapamadığını gerçekleştirmiş bir insandır.

Adana'dan Ankara Merkez Cezaevi'ne getirildiğinde tekrar görüşme imkanı bulabildim. Cezaevinin giriş kapısında görüşebileceklerinin isim listesi vardı. Bu listenin dışında kimse ile görüşmüyordu. Güney Film'den geldiğimi söyleyerek görüşmek istedim. Kendisine haber verdiler. "Ben müzelik miyim?" diye söylenerek görüş yerine geldi. Ben de gerçekten müzelik olduğunu söyledim. (Uluslararası değerli bir sinemacı olduğu kabul edilerek dünya sinema müzesine bir resmi konmuştu.) Orada ilk defa üzgün gördüm kendisini. Bu görüşme, geçmiş olsunla ve halhatır sormakla geçen kısa bir görüşme oldu.

Yılmaz Güney'i son olarak 1978'in sonlarında İstanbul Toptaşı Cezaevi'nde ziyaret ettim. Askere gideceğim için görüşmek istedim, Güney Dergisi'nden arkadaşların yardımıyla, normal görüş yerinde değil de özel olarak görüşme imkanı buldum. Aradan birkaç sene geçtikten sonra beni tekrar karşısında görünce çok sevindi. Orada da çok üzgün gördüm kendisini. Ama bu üzüntüsünün esas nedeni Türkiye sol hareketinin o gün içinde bulunduğu durumdu. Devrimciler bölük pörçüktü ve birbirlerine saldırılarını öldürmeye kadar vardırmışlardı. Nasılsın falan dedikten sonra ilk sözü "Ne olacak böyle halimiz?" oldu. Türkiye'de sol potansiyelin çok güçlü olduğunu, ama devrimcilerin yaşanan olaylardan gerekli dersleri alamadıklarını, bölünmelerin ne kadar zarar verdiği üzerinde durdu. Gerçi bu durumdan herkes şikayetçiydi, ama o bunun acısını yürekten duyan biriydi. Toptaşı'nda da güncel konular üzerinde uzun uzun tartıştık. Bu onu son görüşümdü.

Bu anılardan sonra Yılmaz'la ilgili genel değerlendirmelere ilişkin bazı düşüncelerimi de belirtmek isterim. Yılmaz Güney için çok şeyler söylenecektir. Bazı gazete ve dergilerde çıkan yazılara baktığımda onun birçok yönlerinin eksik ele alındığına veya yanlış anlamalara yol açacak şekilde değerlendirildiğine

tanık oluyorum. Şimdiye kadarki en derli toplu değerlendirme Yeni Gündem'de çıkan Murat Belge'nin yazısı idi. Ama öyle güzel bir yazıda bile çok dikkat çeken önemli bir eksiklik ve bir de çok yanlış bir değerlendirme vardı. O yazının eksik yanı, Yılmaz'ın yazarlık yanına hiç değinilmemiş olmasıdır. Yılmaz Güney sinemadaki başarılarının yanında aynı zamanda çok değerli bir yazarımızdı. İyi denilebilecek bir roman yazarıdır. Diğer yazıları da çok anlaşılır ve etkili yazılardır. Murat Belge'nin yazısındaki yanlış yorum ise Yılmaz'ın bencil olarak tanıtılmasıdır. Yılmaz bencil olmamak için adını mı değiştirecekti? Herkesin bir adı var ve o adla anılır. En toplumcu kimdir? Marx mı, Lenin mi? Onların da isimleri var. Derginin adının Güney olması konusunda da Yılmaz haklıdır. Çünkü Yılmaz hayatı boyunca çok istismar edilmiş bir insandı. Devrimcilere el uzattı, THKP-C militanı oldu. TSİP'in kuruluşuna katıldı, TSİP milletvekili adayı oldu. Yurtdışında bir toplantıya katıldı, TKP temsilcisi oldu. Bu kadar istismar edilen bir insan başka nasıl hareket edebilirdi? Bazıları onun sinema dışına taşmasını, önemli siyasi ve ideolojik konularda söz söylemesini doğru bulmuyor. Gerçekten de sadece sinemayla ilgilense çok daha fazla şeyler yapabilirdi. Ama onu çeşitli konularda söz söylemeye iten en önemli etken Türkiye'de kitleleri kucaklayan, doğru siyasi tespitleri olan bir partinin olmayışıdır. Yoksa Yılmaz Güney kesinlikle liderliğe soyunan bir devrimci değildi. Tam bir sinema aşığıydı. Sinemanın da, mücadele için anlamını çok iyi biliyordu.

Belirli zamanlarda Yılmaz'ın adını ağızlarına almayanlar, çok şeyler yazıp çizecekler. Yılmaz gene istismar konusu olacak, bunu önlemek güç. Tek istediğim, bütün yazılanların Yılmaz'ın adını hiç duymayanlar ile "Yılmaz Güney'in Türkiye ilerici çizgisinde çok önemli bir kişilik olduğunu sanmıyorum" (Yeni Gündem sayı 43) diyenlere, onu daha iyi tanıtmasıdır. Bütün emekten yana olanların yapması gereken ise Yılmaz Gü-

ney'in eserini gerektiği gibi değerlendirerek, emekçi sınıfların ve Türkiye devrimci hareketinin hizmetine koymaktır.

Bugün Yılmaz unutturulmaya çalışılmaktadır; ama bu hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Türkiye var / oldukça, emekçi sınıflar var / oldukça ve Türkiye sineması var / oldukça, Yılmaz Güney'in yok olması mümkün değildir. Yılmaz'ı kitlelere en iyi tanıtacak şüphesiz onun kendi eseridir. Yılmaz kadar olmasa bile halkına karşı en ufak sorumluluk taşıyanların bu eserlerin yok edilmesine göz yummamaları gerekir. Onu tanıyan bütün emekçilerin olduğu gibi, benim de başucumdan resmi ve yüreğimden sevgisi hiç eksik olmadı. Ben yok oluncaya kadar da olmayacak.

Tevfik Işık Çeviker
Selimiye Cezaevi
1972-12 Mart
Selimiye

Selimiye Kışlası'nda, yani cezaevinde iki yıl birlikte kaldık. O zaman hiçbirimiz yeterli sol bilinçte değildik. Örneğin tahliye olan bir arkadaşımız, o gün yemekte tesadüfen çıkan portakalını almadan dışarı çıkmadı. İsmi bende saklı.

Her türlü çocukluk hastalığımıza karşın, Yılmaz'ın ilk belirgin özelliği eşitlikçiliğiydi. Adanalılar, Kürtler tüm dizleri bükük oturur. Yılmaz da öyle oturunca rahat ederdi. Yani, oturuşuyla, kalkışıyla o halktı.

Yemek ustasıydı. Pilav artığından güzel çiğ çöfte yapardı.

Gardiyanların Yılmaz Pütün diye çağırmasıysa, onu güldürür, bizi şaşırtırdı.

Anı mı? Ah olmaz olsun o anılar. Selimiye'de akşam saat 10'dan sonra kapılar kapanır. Sidiğimiz geliyor, çatlıyoruz. Şişe yok, bardak yok işesen. Yılmaz bize bir teknik öğretti. Şarıltı, çıtırtı olsa, nöbetçiler demir kapıyı yumrukluyorlar.

Şeyimizi duvara dayayıp cizzit diye sessizce işemeyi Yılmaz'dan öğrendik...

Aradan yıllar geçti Yılmaz'ın başına iş getirildi, yeniden içeri girdi. Biz, İbrahim Keskin'le ziyaretine gittik. Onun adını verip görüş istediğimiz ilk er "bismillah" deyip yanımızdan kaçtı. Kemer burunlu, coplu er ise, gözleri tavanda: "Hemşerim sen nerelisun? Coplu askerin konuşuk etmesi yasak daa!.. Deme baa oyle, bizi eşek sudan gelene kadar dövirler daa!..." dedi üzgünce.

Fakat Yılmaz, nedense bizi epey bekletti.

Talat Turan
Cezaevi Arkadaşı
Yazar-Araştırmacı

Cezaevlerindeki insanların genelde bir sıkıntısı, acelesi olur. Bunu çeşitli biçimlerde belli ederler. Yılmaz Güney'de o sıkıntıyı, rahatsızlığı göremedim. Babasının evindeymişçesine rahattı. Ağlaması, sızlaması, hiçbir şeyden yakınması yoktu. Bu bana ilginç geldi...

Zeki Öncü
Cezaevi Arkadaşı
Gazeteci
Selimiye

Selimiye'de, 1971 yıllarıydı. Yılmaz arkadaşla karşılaştım. Rahat insandı. Cezaevini babaevi gibi kabullenmişti.

Ola dadaşım "ahan bele" işte böyle diz çöküp, eller önde oturuşu ben öğrettim ona. Bu oturuşun bizdeki adı *"İt Oturuşu"* dur. Kürt oturuşu başkadır. Onlar ellerini yana salar, yere salar. İt oturuşunda eller boş ve öndedir.

Zeki kardeş, hemen çöküp gösterdi, gülüştük.

Av. Bilge Bilbay
"Güney"in Avukatı
Selimiye

Anımsadığım kadarıyla 1972-73 yıllarıydı. Yılmaz'ı alıp Selimiye'ye götürmüşlerdi. Bir hafta on gün kendisiyle bağ kuramadık. Yerini öğrenemedik.

Sonunda Selimiye'de ilk görüşen ben oldum. Tabii ki, küçük bir yazılı notla. İşte bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordum. "Şimdilik bir şeye ihtiyacım yok" diye yazmıştı.

Unutamadığım bir olaysa Fatoş Hanım'la evlenme yıldönümlerine ilişkindir. Fatoş bana, Yılmaz'a götürmek üzere kırmızı bir gül verdi. Ya içeri almazlarsa endişesiyle götürdüm. Dahası gülün sapını falan budayarak hacmini küçülttüm. Neyse ki aldılar. Almasalar, Yılmaz'a vermeseler çok üzülürdüm.

Yılmaz sonradan o gülü kurutup kitabın arasında sakladığını söyledi...

Yılmaz sürekli veren birisiydi. Ama her şeyini, parasını, sevgisini, varını yoğunu!..

Görüşmelerde, yanımızda polis, asker mutlaka bir görevli bulunurdu. Doğal olarak o bundan çok sıkılırdı...

Çelişki Ve Gelişim

Öğretmen
Mersin Merkez'de halen görevli
Yargıç Safa Mutlu'nun yakın akrabası

16 Şubat 1989'da, Mersin'de Kitapsan Kitabevi'nin düzenlediği bir imza gününe katılmıştık. Doğal olarak birçok okurla tanışıp söyleşiyorduk. Bu arada Nevşehir'in Derinkuyu kasabasından olduğunu söyleyen bir öğretmen arkadaş geldi. Kendisi

hoşsohbet, okumuş ve okuduğunu anlamış, cana yakın biriydi. Dereden tepeden konuşurken söz döndü dolaştı Yılmaz Güney ve Yumurtalık Yargıcı Safa Mutlu konusuna geldi. Öğretmen arkadaş:

"Ben Safa Mutlu'nun yakın akrabasıyım. Yılmaz Güney'i çok severim. İlerici, yurtsever, yoksuldan yana olup da onu sevmemek mümkün mü? Sözkonusu acı olayın kesin bir kaza sonucu olduğuna inananlardanım. Yoksa Güney gibi hümanist bir sanatçı cana kıymaz," diye başladı.

Eski Niğde savcılarından olan İ. Kemal Karadayı ile duyduklarımızdan mutlandık. Bireysel öfkeyi, ilkel öc duygusunu gerilerde bırakmış bu arkadaşımıza sevincimizi anlatacak sözcük seçmekte güçlük çektik. Öğretmen arkadaşımız, dahası var dercesine sözünü sürdürdü;

"1975 yıllarında Yılmaz Güney'e özgürlük kampanyası başlatılmıştı. O sıra Nevşehir'de de aynı anlamda bir girişim oldu. Burada kampanyanın tertip komitesinde başı çeken, kimdi biliyor musunuz? Rahmetli Safa Mutlu'nun küçük kardeşlerinden olan Mustafa Mutlu. Mustağa Ağabey ilerici, aydın eski TÖB-DER'li bir öğretmendir..."

Bu öğretmen arkadaşımızın adresi bizde saklı. Adını vermenin sakıncalı olacağını düşündük. Yılmaz Güney'in Yumurtalık olayından sonra Mutlu'nun ailesine ekonomik yardım önerdiğini yazmıştık. Burada akla iki olasılık geliyor: Birincisi Güney sözkonusu talihsiz kazadan son derece üzgündür, geride kalanlara yardımı taşıdığı dünya görüşünün bir kesiti, gereği sayar. Benzeri yardımları geçmişte, herkese de yapmıştır. İkincisi, Mutlu'nun ailesinde ilerici, aydınların da bulunduğunu öğrenir. Dolayısıyla üzüntüsü daha yoğunlaşır. Kendini bağışlatıp, aledeki ilericilerden özür dilemek, onlarla diyalog kurmak ister. Her iki durum da Güney'in insan, sanatçı yanına ters düşmez.

Ankara Cezaevi

Dr. Turhan Temuçin
Ankara Cezaevi'nde iken tedavi eden doktor
Ankara

Sevgili Yılmaz'la ilgili çağrınızı okudum. Ben Yılmaz'la cezaevinde yatmadım. Ama, onun Ankara, İzmit ve İmralı'daki yaşantısına tanık oldum. Araştırmanıza yararlı olur düşüncesi ile bildiklerimi yazmayı uygun gördüm.

Son olaydan sonra Yılmaz'ı Ankara Cezaevi'ne getirmişlerdi. Rahatsız olduğunu biliyordum. Ben o tarihte Ankara Numune Hastanesi'nde başasistan olarak görev yapıyordum. Ortak dostlarımızla bana haber göndererek hastaneye yatmak istediğini söyledi. Hiçbir şeyi olmasa da geçirdiği önemli stres nedeniyle hastanede yatabilirdi. O nedenle hastaneye sevk edilmesini sağlayarak bana gelmesini bildirdim.

Yılmaz bir başçavuş ile birlikte kliniğimize geldi. O zaman için en ileri teknik olarak kabul edilen sintografi cihazı ile taramasını yaptım. Karaciğeri bariz olarak yetmezlik tablosunu gösteriyordu. Bu durumda tetkike alınması ve bu yetmezlik tablosunun nereden kaynaklandığının bulunması gerekiyordu. O nedenle Yılmaz'ı Numune Hastanesi'nin mahkûm koğuşuna yatırdım. Amacım, bütün organlarının, özellikle midesinin tetkikini yapmaktı.

Yılmaz'ın Numune Hastanesi mahkûm koğuşuna yatması ile birlikte trafik öylesine yoğunlaştı ki, onu görmek isteyenler öylesine arttı ki, ortaya Yılmaz'ın can güvenliği sorunu çıktı. Ge-

lip gidenler arasında Yılmaz'a kötülük yapmak isteyenler de olabilirdi. Bu kuşkumu kendisine söylediğimde, hiç aldırmadı:

— Cezaevlerinde bana kimse bir şey yapamaz. Çünkü burda bulunanların tümü benim dostumdur, dedi.

Mide tetkiki için röntgen servisinden gün istedik. Çok ileri bir tarihe verdiler. Bu ise Başhekim Münif İslamoğlu'nu büyük ölçüde rahatsız etti. Zaten yatırılışına karşıydı. Gazetelerin sürekli yayınları üzerine de iyice aksileşmişti. Yılmaz'ın çıkarılmasını istiyordu. Benim direnmem üzerine aramızda tatsız tartışmalar çıktı.

Bu tartışmaları Yılmaz da duymuştu. Başhekim'le benim tartışmamın ertesi günü, kendisini taburcu etmemi istedi.

— Bunlar seni rahat bırakmazlar ağabey, diyordu, başına iş açarlar. Bırak ben çıkayım. Daha iyi bir zamanda yatarım, dedi.

Hastalığını değil, beni düşünüyordu.

Tüm karşı çıkmalarıma rağmen, bir sabah kararlı olarak:

— Ben başçavuşa söyledim, yarın çıkıyorum. Tetkik de istemiyorum, dedi.

Kesin kararlıydı. Dinlemedi beni.

Çıkacağı sabah, ortak dostlarımıza haber verdim. Benim tüm endişem (o sabah gazetelerin de yazdığı gibi) karşı taraftan kendisine bir kötülük yapılabileceğiydi.

Yılmaz'ı almaya gelen minibüs tipi bir arabada sekiz jandarma vardı. Ama Numune Hastanesi'nin mahkûm koğuşunun bulunduğu D Blok önünde ise en az yirmi kişi bekliyordu. Bunlar Yılmaz'ın Ankaralı dostlarıydı. Açıkça söyleyeyim ki, hepsi de silahlıydı. Dostları Yılmaz'ı cezaevine kadar götürdüler.

Numune Hastanesi'nde kaldığı sekiz gün içinde Yılmaz, o insanı etkileyici kişiliği ile yüzlerce dost edindi. Doktorlar (gençler), hemşireler, teknisyenler ve hizmetliler ona ulaşabilmek, onunla konuşabilmek için yarış ediyorlardı.

O sekiz günden bana ise son derece önemli bir armağan kaldı.

— Sen yazıyorsun ağabey, ama içinde bulunduğun kesimi hiç yazmıyorsun. Hastane, toplumun her kesiminin bulunduğu bir ortam. Neden bunları yazmıyorsun, dedi.

İşte onun bu önerisinden benim "Hastane mi Kestane mi" isimli tiyatro oyunum çıktı.

Ankara Cezaevi'nde kaldığı sürece onu üç kez ziyaret ettim. Kendinden emin, güçlü ve sürekli umutluydu.

*

İzmit

1978 yılında Yılmaz İzmit Cezaevi'nde yatıyordu ve sağlığı adamakıllı bozulmuştu. Eşi Fatoş yaptığım telefon konuşmalarında bana bu durumu bildiriyordu. Ama Yılmaz hiçbir şey söylemiyordu. Cezaevi koşullarından uzaklaşması gerekiyordu.

1978'in Mart veya Nisan ayında Yılmaz'ı İzmit Cezaevi'nde ziyaret ettim. Amacım, başka bir cezaevine naklini sağlamak için olurunu almaktı.

Yılmaz'ı ziyaret etmek istediğimi söylediğimde cezaevi görevlilerinin davranışı hemen değişti. Olumlu şekilde değişti. Bana, onun arkadaşı olduğum için olağanüstü saygılı davrandılar. İzmit Cezaevi'ni de kişiliği, dostluğu ve kafası ile kendine bağlamıştı.

O görüşmemizde, son derece neşeliydi, gülüyordu olan bitene, çevresinde dönen tehlikelere hiç aldırmıyordu. Biz Yılmaz'ın mahkûm dostları ile birlikte otururken, yakın arkadaşı Dündar Kılıç da çıkıp geldi. Dündar benim gençlik arkadaşımdı, Yılmaz'ın da yakın ve can dostu.

İş başka bir cezaevine nakile gelince Dündar, İstanbul cezaevlerinden birisine gelmesini istedi. Böylece Yılmaz'ı hem korutacak ve hem de kendisini sık sık görme olanağını bulacaktı. Bense Ankara Yarıaçık Cezaevi'ne gelmesini istedim. İlerleyen hastalığını tedavi etmek olanakları Ankara'da daha fazla olacak-

tı. O ise İmralı'yı istedi. Açık hava, çalışma fırsatı ve deniz diyordu. Sonunda ó tartışılmaz ikna yeteneği ile Dündar'ı da, beni de ikna etti. İmralı'ya nakli için dilekçe yazdı.

İmralı'ya nakli için işleri ben takip ettim. Adalet Bakanlığı'ndaki bir üst düzey yönetici Yılmaz'ın İmralı'ya naklinin hakkı olduğunu, ama oradan kaçacağı kuşkusu içinde bulunduğunu söyledi. Ben de:

— Bakın dedim, İzmit Cezaevi görevlilerine bir şey yapmayacağınızı söylerseniz, size bir şey anlatayım...

Ben, İzmit'te Yılmaz'ı ziyaret edip dönerken, o beni cezaevinin önündeki karayoluna kadar uğurladı. Yanında hiçbir görevli yoktu. Sonra da dönüp cezaevine gitti. Kaçacak olsaydı, oradan kaçardı.

Sonra Yılmaz İmralı'ya nakil oldu.

*

İmralı

İmralı'nın tam karşısında Armutlu vardı. Burası benim yirmibeş yıldır gittiğim tatil köyümdür. İnsanları sevecen ve dost kişilerdir. Ben yazları ne zaman Armutlu'ya gitsem Yılmaz da iki gün sonra İmralı'ya ait büyük balıkçı gırgırları ile gelirdi. Kışın balıkçı teknelerinde çalışıyordu. Yazın o tekneler odun ihtiyacı için 5-6 mahkûmla Armutlu'ya geliyor ve odun yükledikten sonra gidiyordu. O süre içinde de Yılmaz'la sürekli birlikte oluyorduk. Kısa sürede tüm Armutlu'nun dostluğunu kazandı. O geldiğinde Armutlu bayram yapıyordu adeta.

Aynı tekne ile Gemlik'e gittiğinde içki olayı oldu. Yılmaz Gemlik lokantalarından birisinde içki içerken görülmüştü. Oysa içki içemiyordu. Midesi iyice kötülemişti. Gemlik olayının ertesi yılı gene Yılmaz Armutlu'ya geldi. Büyük bir masanın çevresinde tüm köylülerle oturmuş tatlı bir söyleşiye dalmıştık. Geceydi. Masadakilerden bir genç:

— Yılmaz ağabey, dedi, hakikaten Gemlik'te içki içiyor muydun?

O dünya güzeli gülüşü ile:

— Bak, dedi, ben şimdi içki içiyor muyum?

— Hayır.

— Ama bu masada içki içiliyor değil mi?

— Evet.

— Şimdi, bu masayı uzaktan birisi görse, beni de görse ne der?

Genç hiç düşünmeden yanıtladı:

— Yılmaz Güney de içki içiyor der.

— Gördün mü? İşte Gemlik olayı da böyledir. Ordaki dostlar içiyorlardı. Bense yemek yiyordum. Ama bildiğiniz gibi bizi yok etmek isteyen faşizm ve onun yardakçıları her yerde üstümüze gelirler. Hem Turhan Ağabey benim doktorumdur, o içki içmediğimi bilir, size söylemedi mi?

— Söyledi ama, senin de ağzından duymak istedik.

1981'in Temmuz ayında Armutlulu bir balıkçı dostun teknesi ile, bir de biz gidelim Yılmaz'a deyip, İmralı'ya doğru yola çıktık.

Görüşüp görüşemeyeceğimizi bilmiyorduk. Ama en azından gitmeye teşebbüs etmiş olacaktık. Bu da Yılmaz'a karşı bir görevdi.

O yaz günü çok berbat bir denizde, güçlükle İmralı'ya yanaştık. Geleceğimizi bilmiyordu.

İmralı'ya sefer yapan denizyollarına ait bir vapur açıkta bekliyor, İmralı'ya ait içinde ağlar bulunan bir gırgır teknesi de vapurdan yolcuları alabilmek için hareket etmiş ama, arıza yaparak arada kalmıştı. Ne vapur yanaşabiliyordu, ne de gırgır teknesi. Biz kıyıya yanaşırken Yılmaz'ın gırgır teknesi içinde olduğunu gördük. O da, yalnız Armutlu'yü, Armutlulları değil, Armutlu'ya ait tekneleri bile artık tanımıştı. Bu onun gözlem yeteneğiydi. Onun için bizi seçemedi ama, tekneyi tanıdı ve el salla-

maya başladı. Yanına yaklaştığımızda bizim tekne ile vapurdan yolcuları, daha doğrusu ziyaretçileri ve postayı almamızı önerdi. Gerekeni yaptık. Üç-beş kez vapur ile kıyı arasında gidip geldikten sonra baştan kara edip İmralı'ya çıktık.

O anda iskelede ne kadar mahkûm ve görevli varsa, bizi sanki kırk yıllık dostları imiş gibi karşıladılar? Çünkü biz Yılmaz'ın dostuyduk.

Sonra Yılmaz'la birlikte İmralı'daki görevlilere ait lokantada yemek yedik. Çevresinde sürekli bulunan üç genç vardı. Bunlar Yılmaz'ın gözünün içine bakıyorlar, ağzından çıkan tek sözcüğü kaçırmak istemiyorlardı.

— Kim bunlar? dedim.

— Villamdaki dostlarım dedi, gevrek gevrek güldü.

— Ne villası diyecek oldum.

— Tepede, yukarda kaldığım bir ev var. Bağ evi. Orada tarla ziraatı yapıyorum. Bu çocuklar da o evde kalıyor.

— Görecek miyiz?

— Tabii, şimdi oraya gidiyoruz.

İmralı'nın kuzey koyuna bakan tepeye bir kamyonetle çıktık.

Küçücük bir bağ evi. Önünde bir çardak ve geniş bir tarla. Tarlada domates, salatalık, biber gibi sebzeler ekili.

— Yazın burayla uğraşıyorum. Toprakla uğraşmak çok zevkli. Yepyeni bir domates türü yetiştirdim. Her biri ayva gibi. Çok huşuma gidiyor bu uğraş.

— Yazıyor musun?

— Sürekli yazıyorum. Düşünüyorum, araştırıyorum.

— Kitap durumu ne?

— Buluyorum, geliyor, getiriyorlar. Yönetim iyi. Fazla üstüme gelmiyor. Ama biliyorsun, şimdi bir cunta dönemi yaşıyoruz. Ne olur belli olmaz.

— Ne düşünüyorsun?

Çevresine bakındı. Bizim balıkçı dost, Yılmaz'ın önerisi üzerine domates topluyordu. Bu domatesleri Armutlulu dostlarına gönderecekti.

— Bak ağabey, dedi, şu gökyüzünü görüyor musun?

İmralı'nın üstünde masmavi bir gökyüzü vardı. Pırıl pırıl.

— Bu yıl Atatürk'ün 100. doğum yıldönümü ile ilgili olarak af çıkabilir. Af çıkarsa ben de çıkarım. Çıkmazsa, bunlar beni ömrümün sonuna kadar yatırırlar. Şu anda açtıkları çeşitli davalardan, uyduruk davalardan elli yıla kadar daha hapsim isteniyor. Yeni yeni davalar da açacaklar. Çünkü ben onlar için halkın uyanmasını sağlayan bir kişiyim. En büyük tehlike olarak beni görüyorlar. Ben dışarda olsaydım, filmlerimle, yazılarımla, uğraşlarımla faşizmin bu kadar çabuk gelmesini engelleyebilirdim. Halkı uyarabilirdim. Özellikle sinema ile. İşte onlar bunu bildikleri için beni sürekli olarak içerde tutmak istiyorlar. Bu bir programdır, uygulanması gerekir.

Şimdi şu gökyüzünü gördün değil mi?

— Evet.

— İşte o gökyüzü üzerime çökse de, eğer bir af çıkmazsa ben çeker giderim. Beni kimse engelleyemez. Bunu hiç unutma ağabey.

Ben şimdi de giderim istersem. Ama cezamı bitirip çıkmak istiyorum. Yenilerini de vereceğiz, çıkamazsın derlerse, çekip gitmek bana hak olur.

Bilemezdim ki, bu Yılmaz Güney'le son görüşmemdi. O günden sonra birkaç mektuptan başka bir ilişkimiz olmadı. Mektuplarında kendisi için bir şey istemiyordu, hep cezaevindeki dostlarının ya da dostlarının yakınlarının tedavileri ile ilgili istekleri olurdu.

Cezaevlerinde o inanılmaz etki gücü ile kısa zamanda herkesi çevresine topluyor ve orada da bir Yılmaz Güney efsanesi yaratıyordu.

Bu İmralı'da da böyle olmuştu. İzmit'te de, Ankara'da da ve yattığı tüm cezaevlerinde.

İmralı'daki bağevinin çatısında bir yılan yaşıyordu. Yanındaki gençler bu yılanı öldürmeye kalktılar. Yılmaz buna izin ver-

medi. Çünkü evin çatısında fareler de vardı. Bu fareler Yılmaz'ların yiyeceklerine dadanmıştı. Yılan fareleri hissetip çatıya çıkınca, fareler yavaş yavaş azalmaya başlamıştı. O nedenle yılanı öldürmek isteyen gençleri Yılmaz engellemişti.

— Fareler bize çok zarar veriyor, diyordu. Yılan geleli bazen onbeş günde bir, bazen yirmi günde bir çatıda fırtına kopuyor. Anlıyorum ki yılan bir fareyi daha yakaladı. Sonra büyük bir sessizlik. Bizimkinden (yılanı kastediyor) hiç ses yok. On beş gün sonra, yirmi gün sonra gene bir gümbürtü. Gitti bir fare daha.

— Yılandan korkmuyor musun?

— Korkulur tabii yılandan. Ama onun işi bizimle değil, farelerle. Farelerin ise bizimle. Bu durumda bizim düşmanımızı başka bir düşman temizliyor, iyi değil mi?

— Sonunda ne olur?

Gevrek gevrek gülüyor:

— Sonunda da biz onu temizleriz.

İmralı'dan ayrılırken Yılmaz'ın tüm mahkûm dostları bizi uğurluyorlar. Hepsi Yılmaz'a da, bize de son derece sevecen ve dost.

Hangi yılbaşıydı bilmiyorum. Yılmaz sanırım Kayseri Cezaevi'nden tüm dostlarına yılbaşı tebriki göndermişti. Ama bu çok ilginç bir tebrikti. "Dostlarım" adını taşıyan bir broşür bastırmıştı. Alfabetik sıraya göre tüm dostlarının adını bu broşüre yazmış ve sonunda da şöyle bir mesaj vermişti:

Dostlarım, beni cezaevinde yalnız bırakmadınız, bana mektup yazdınız, bana çoraplar, kazaklar örüp gönderdiniz, sizden aldığım güçle yarınlara umutla bakıyorum. Hepinize özgür, bağımsız bir Türkiye'de yaşanacak yeni yıllar dilerim...

Buğulu gözlerle alfabetik sıradaki isimleri izliyordum. T harfine geldiğimde birden irkildim. O zaman, daha ilkokul sıralarında olan üç oğlumun adları Yılmaz'ın dostları olarak alt alta

yazılmıştı. Çocuklarım deliler gibi sevindiler. Yılmaz amcaları, onları da dostu olarak kabul ediyordu. Üçü de Yılmaz'a bayramlarda, yılbaşlarında tebrik atıyorlardı. Yılmaz da onlara mutlaka yanıt veriyordu. İşte bu iletişim o insanları etkilemeyi en iyi bilen Yılmaz için, çocuklarımı dost kabul etmeye yetmişti.

Cezaevlerinde bile kendisine merhaba diyen ilkokul çocuklarını unutmuyordu, onları dost kabul ediyordu, dostum diyordu onlara.

Cezaevlerinin psikolojisi, yıkıntısı onu hiçbir zaman etkilemedi ve hep ileriye umutla baktı.

Cezaevlerinde sanki bir mahkûm değil de öğretmendi. Herkes onu öyle görüyordu.

Ankara Numune Hastanesi'ndeki mahkûm koğuşunda yatarken ünlü kabadayılardan Erol Seven cezaevine vurulmuş olarak geldi. Ve Yılmaz'la aynı koğuşu paylaştı. Erol Seven psikopat bir katildi. 18 yıl sürekli cezaevinde kalmış, her aftan yararlanmış, ama daha dışarı çıkar çıkmaz birisini öldürerek yeniden içeri girmişti. 1974 affından da yararlanarak tahliye olmuş, ama daha tahliye olduğu günün gecesi Ankara'da Bomonti pavyonunda, tanımadığı birisini vurarak öldürmüştü. Erol Seven sonra polisle girdiği bir çatışmada (Sinop Cezaevi'nden kaçmıştı) vurularak öldürüldü.

Erol Seven, Yılmaz'la aynı koğuşa yatırılınca uyarmak istedim.

— Tanıyor musun?

— Evet.

— Aman dikkatli ol. Ne yapacağı belli olmayan bir kişidir, psikopattır.

Tatlı tatlı güldü, elimi tuttu:

— Sen merak etme ağabey, dedi, O beni tanır...

Cezaevlerinde bir öğretmen, bir yiğit kişi ve herkes tarafından sayılan bir insandı Yılmaz.

Benim Yılmaz'la ilgili anılarım pek çok. Ama cezaevlerine ait olan bu kadar.

Araştırmanıza yararsa mutlu olacağım.

Yılmaz'ın o yiğit kişiliği önünde saygı ile eğiliyorum.

Dostça Selamlar

Memur olduğundan adının açıklanmasını istemeyen bir okur

2000'e Doğru Dergisi'nde duyurunuzu okudum. Güzel insan Yılmaz Güney'le ilgili kitap haberinize de sevindim. Başarılar diliyorum.

Gençlik örgütlerinden DGB'de silahla yakalanmıştım. Sorgu sual derken Ankara Cezaevi tecrit. (O zamanlar kadınlar koğuşuna giden yolun oralarda bir yerdeydi.)

İkinci gün mü neydi? Kesin olarak anımsamıyorum. Yılmaz Ağabey oraya geldi. Yeni gelenlerle tek tek ilgilendi. Hal hatır sordu:

"Senin burnun, benim burnum, nerelisin?" diye sordu. Ben de Doğuluyum falan şehirliyim, dedim. Bir isim sordu, o sözünü bitirmeden ben sorduğu çok değerli devrimci ağabeylerden olan insanın soyadını söyledim. Çok sevindi. Bir isim daha sordu. Yine soyadını söyledim. "Koç koç" diye sırtıma vurdu. Bu sorduğu kişiler 12 Mart döneminin önemli gençlik önderlerindendi.

Allem etti, kallem etti, daha doğrusu ağırlığını koyarak beni tecritten erken çıkardı. Ve 8 No'lu koğuşa aldırdı. Sanırım ben 1 No'lu odaya verildim. O ise en sonda ya 9 ya da 10 No'lu odada kalıyordu.

Çalışmadığı zamanlar, koğuşları gezer, tek tek insanlarla ilgilenirdi. İmzalı iki fotoğrafı var bende. "Bıkmadan yorulmadan ileri" ve "Hayatın her alanında, sınıf savaşı" diye yazmış. Birlikte resim çektirmediğime hâlâ yanarım.

Bir gün başka fraksiyondan arkadaşlarla kavga etmiştik. Hiç unutmuyorum bizim gruptan özellikle iki kişi bayağı uzun boyluyduk. Biri ben, biri de şu anda politik göçmen olan bir arkadaştı.

Karşı gruptakilerden birinin elinde şiş vardı. Şişi ben aldım. Güzel insan Yılmaz Ağabey: "... Hatırım da mı yok? Bırak onu elinden" dedi ve şişi aldı.

Ben zaten kıyıdan köşeden de olsa devrimciliğe bulaşmış bu insanların hiçbirine kıyıp da vuramazdım. Ama yine de onun sözlerinden etkilendim.

Bu olaydan sonra Doğu arkadaşı tanıyıp tanımadığımı sordu. Ben de "birkaç kez gördüğümü" söyledim. "Koçtur o koç" demişti.

Özellikle "Üçüncü Dünya Teorisini, yani devrimin can alıcı konularını Türkiye'de onun kadar iyi tahlil eden" olmadığını söylemişti.

Ben ateistim ama, hani masal dilinde herşey üç keredir ya... ben de Yılmaz Ağabey öldüğünde üç gün oruç tuttum. Anısı ve mücadelesi bizlere örnek olsun.

Not: Memur olduğum için isim yazamıyorum. Ama gün gelecek meydanlarda bas bas bağıracağız, Yılmaz'ın türküsünü...

Saygı ve sevgiler...

Mehmet Uçar
Cezaevi Arkadaşı
8. Koğuş

1975 yılı Aralık ayında Ankara Kapalı Cezaevi'nde Yılmaz Güney'le beraber olduk. Adana-Yumurtalık olayından sonra yeğeni Abdullah Pütün'le yargılanmak üzere Ankara'da bulunuyorlardı. Tecritte belli bir süre kaldıktan sonra normal koğuşlara dağıtılmıştık. Geldiğim 8 No'lu koğuşta Yılmaz Güney'le karşılaştım. Kendisi komün sorumlusuydu.

Tutuklanmamızın siyasi konusu ilgisini çekmiş. Bunu gün-

lerce tartıştık. Birinci MC Hükümeti iktidardaydı ve ilerici gençliğin üzerinde yoğun bir baskı vardı. Bir bakıma genç olmak demek, suçlu olmak demekti. Cezaevleri tıklım tıklımdı. Vardığımızda dolapların üstünde, yerlerde bile yatanlar vardı.

Her yeni gelen tutuklu önce Yılmaz Güney'i arıyor ya da Güney onları buluyordu. Herkesle tek tek ilgileniyordu.

İdarenin dikkati 8 numaralı koğuşun üstündeydi. Çünkü Yılmaz Güney oradaydı. Yeni gelen tutuklular onunla kıyasıya politik tartışmalara girmek istiyorlardı. Oysa Yılmaz Güney, o gün bizim ayrıntı saydığımız konular üzerinde de çok ciddi duruyordu. Örneğin, diş macunlarını çok kullandığımız için bize kızıyordu. Reklamların etkisi altında kaldığımızı söylüyordu. Bu zamana kadar hiçbir şey üretip üretmediğimizi soruyordu. Bulgur pilavını artırıp dökenler için küplere biniyordu. Oysa biz ağır politik tartışmalar bekliyorduk.

Aramızdaki adı şeftali sokağı olan bir boşluk vardı. Gökyüzü ancak buradan görülebilirdi. Tüm tutuklular burada volta atar, söyleşirlerdi.

Yılmaz Ağabey voltaya çıktığında, herkes duvar diplerine çekilir, ortalık tenhalaşırdı. Kuşkusuz bu ona duyulan saygıdandı. Fakat Yılmaz Ağabey'in bu durumdan çok rahatsız olduğunu sonradan anladık. Kimseyi rahatsız etmemek için dışarı çıkmaz olmuştu. Uzun süre içeri kapandı. "Soba, Pencere Camı ve İki Ekmek İstiyoruz" adlı romanını bu sıra yazmaya başladı. Dört No'lu sübyan koğuşundaki çocuklara yapılan baskıları dile getiriyordu. O romanı Kayseri Cezaevi'nde bitirdiğini duyduk.

Ülserden rahatsız olduğu halde bizimle birlikte aynı sağlıksız yemekleri yerdi. Herkesten ayrı perhiz yemeği yemeyi kendine yediremiyordu.

Komün sorumlumuz Yılmaz Ağabey yalnız bizim değil, tüm cezaevinin sorumlusu gibiydi. En küçük sorunu olan idareden önce ona koşuyordu. O sıra bizim siyasilerin en önemli sorunu, sık sık yapılan arama-taramalar, okunacak şey verilmemesi ve yemek konusuydu. Ayrıca çocuk koğuşundaki işkence ve baskılar...

Yılmaz Ağabey'in bu denli etkinliği idareyi rahatsız ediyordu. Çocuklar koğuşunda başlayan olayı biz de destekledik. Çünkü istekleri son derece masumdu. Kırık pencerelerine cam, soba ve ekmek istiyorlardı.

Biz koğuş olarak yönetimi protesto etmek amacıyla görüşe çıkmadık. 8. Koğuşun bu kararı dalga dalga tüm cezaevini sardı. Hemen savcı gelip Yılmaz Ağabey'i buldu: "Eyleminizden vazgeçin bütün taleplerinizi karşılanacaktır" dedi. Yılmaz Ağabey ise: "Önce taleplerimiz karşılansın" yanıtını verdi.

Sabah uyandığımızda Yılmaz Ağabey yoktu. İsyana teşvik suçundan geceyarısı gizlice Kayseri Cezaevi'ne sürgün edilmişti.

*

O. B.
Memur olduğu için yine adı saklı...
Ankara

Yıl 1975. Bizi otobüslerle emniyete, oradan cezaevine götürdüler. O sıra öğrenciydim. Cebeci yurt baskınından dolayı götürülmüştük.

Daha tecritte öyle dizilmiş bekleşiyoruz. Birden bir fısıltı oldu. "Güney geliyor, Yılmaz Güney geliyor", dediler.

Adi suçlular hazırola geçtiler. Sübyanlar, çocuklar: "Baba geliyor, hoca geliyor..." diye sevindiler. Alkışlamadıkları kaldı. O birliğini denetleyen babacan bir komutan gibi geldi. Geçmiş olsun, dedi. Sağol dedik. Bir şeye ihtiyacınız var mı diye sordu. Herkese birinci sigarasını dağıttırdı. Sanki sırtımızdan bir dağ kalkmıştı. Korkuyu attık, rahatladık. Sonra biz çok kalmadık, çıktık...

Cemil Çakır
TÖB-DER
Eski Genel Başkanı
Ankara

Eski cezaevinde, yani Cebeci'deydi. Yıl 1976'lar sanıyorum. Kısa bir süre sonra bizler de oraları yokladık ya.

Ne haber Yılmaz kardeş, ne yapıyorsun? dedim.

Kendimi yeniliyorum, baştan aşağı değişmeye çalışıyorum ağabey, dedi. Fakat onu asıl Mehmet Yüksel'den sormalı.

Hasan Kıyafet
Öğretmen
Ankara

Cebeci'deki o köhne cezaevine gittim. Ters bir gardiyana çattım. O gün teftiş olduğunu, görüş olmadığını söyledi.

Anam özene bezene, dallı güllü boğazlı, yün bir çift çorap örmüştü. Her Anadolu anası gibi anam da Yılmaz'ı severdi. "Aman kışın ayağı üşümesin. Sıcacık giyinsin. Kendi elinle ver, kimseye emanet etme" diye de sıkı sıkı tembihlemişti.

Gardiyana yarı güvenip yarı güvenmeyerek çorabı verdim. İşi sağlama almak için de, "Bakalım beğenecek mi? Mektupla soracağım" diye üstü kapalı gözdağı verdim.

Sonra İzmit'te sordum, almış. "Giymedim, başucuma astım. O güzelim şey ayak altına alınır mı?" demişti.

Kayseri Cezaevi

Üveys Molu
Film Yapımcısı ve İşletmeci

Sayın Molu'yu, Avukat Hacı Kantarcı'nın yardımı ile bulduk. İkimiz kalktık gittik. Randevusuna sadık biri: İkindi namazı için abdest almış, daha eli yüzü ıslaktı.

Yılmaz Güney adını anınca, gözleri ışıyor, heyecanlanıyor. Kayserililer yaşını pek göstermez ama, Yılmaz'dan bir-iki yaş büyük olmalı. Yerel şivesinin rahatlığıyla anlatmaya başlıyor.

— Ne diyim ağa ne diyim? Yılmaz gibi bir can için ne dinir! Yiğit adamdı, delikanlı adamdı, mert adamdı rahmetli. Yalan dolan, hile hurda bilmezdi.

O, birden susup dalıyor.

— Talas'ta film çekiyoruz. Hangisiydi, Acı mı, Ağıt mı, vallaha unuttum. Neyse film icabı içtiği puro cıgarasını adamın ağzında vuracak. Paat bir ses duyuldu. Bir de baktım adamın elindeki cuvara essahtan vurulmuş, ortadan uçmuş. Gerçek tabancasıyla ateş etmiş. Şaşırdım, ulan ne bok yiyon, dedim. Sırıttı güldü:

"Ağam ben halkı aldatmam" dedi.

Ben sağdım, o soldu. Ama Allah var yukarıda, hiçbir kelekliğini, hamlığını görmedim. Bana namusunu bile emanet edecek kadar güvenirdi. Ben de ona güvenirdim tabii.

Araya girdim, siz sağcı değil, dindarsınız. Aradaki fark önemlidir, Sayın Molu dedim. Hoşuna gitti.

— Doğru diyorsun, dedi. Her neyse yıllarca ortaklığımız, dostluğumuz oldu. Birbirimize öte çekil, gözüne tütün gider, demedik.

*

Bir gün Kırıkkale'den bir telefon: "Ağam ben Kayseri'ye geliyorum, hazırlan."

Ulan bu oğlan kaçtı mı, ne bok yiyor? dedim. Allahvekil korktum. Yapar mı yapar. Ee geliyorum diyene gelme denir mi?

İyi ağa hoş geliyon safa geliyon, gel baak, dedim. Hemen cezaevi için yün döşek yorgan hazırlattım. Başka ufak tefeğine baktım.

Bir yandan da duramadım açtım telefonu savcıya. Durumu vaziyeti sordum. Adamın bir şeyden haberi yok. Kanaatin olsun ki, senden duyuyorum ağa, dedi. Allah Allah bu da neyin nesi, kocaman hükümetin bile haberi olmaz mı? İçime bir kurt düştü. Savcı bana: "İyi sağol haberim oldu, şimdi tertibat aldırırım," dedi.

Yılmaz'ın şu kaçma hikayesine hâlâ akıl erdiremem. O istese buradan da kaçardı. Hemi de Yılmaz kaçan değil, kovalayan adamdı. Ne bileyim ben, göz yumup oyuna mı getirildi diyesim geliyor. Halen ne kaçtığına, ne de öldüğüne inanıyorum. Ne de adam öldürdüğüne, karıncayı ezmeyen adam, adam öldürebilir mi?

Yumurtalık Yargıcı Safa Mutlu'nun ölümüyle ilgili çok ve değişik öyküler dinlemiştim. Üveys Molu da, Şerif Gören'den dinlediğini bana şöyle anlattı:

Mapusluk zor iştir ağam. Orayı gören korkak olur. Çatal yürekli Hazreti Ali olsa çekingen olur.

Şimdi lokantada ortalık karışıyor. Yılmaz, korkutmaya milleti susturmaya havaya iki el atmak istiyor. Bu sırada biri aman etme ağa diye koluna yapışıyor. Yapışmaz olaydı, namlu yön değiştiriyor. Durum böyleyken böyle. Yoksa kimse değil de Yılmaz can alsın, olacak şey değil vallahi.

Tam iki seneden fazla onun ziyaretini eksik etmedim. Elimden geleni yaptım, helalu hoş olsun. Biz onu, o başkasını düşünürdü. El için canını bu kadar hor kullanan adam görmedim. Bazen bana, bazen ona başkasına. Çorum'daki falanca mahkûma 200 kağıt (lira) çıkart der çıkartırım. Sinop'taki fişmancaya 300 kağıt çıkart der, çıkartırız. Tamamı tamamına yoksul babasıydı.

Bir gün benden masa, sandalye, daktilo istedi. Bunların içeri sokulması yasak. Müdüre çıktım. Arkadaş bu adamın istediklerini ver. Yoksa boş adam bir bokluk düşünür, dedim. Aklına yattı anlayış gösterdi. Allah razı olsun.

Genel olarak tek kişilik hücrelerde kalmak isterdi. Sırf okuyup yazabilmek için. Kendi kendini çileye sokardı.

Ben torpilli görüşürdüm. Kapıaltı görüşleri herkese önerilmez. Yılmaz'la görüş bakımından, Türkiye şubesiydim sanki. İstanbul'dan, Ankara'dan, İzmir'den, Erzurum'dan, bilmem nereden gelenler ilkin beni bulurdu... Yüksünmezdim, seve seve yapardım. Yılmaz bundan hayalanır, utanır sıkılırdı. Ona, eşşeğe semeri yük olmaz ağa, derdim. Gülerdi...

Yılmaz süpürgeciye bile saygılı bir adamdı. Önünü iliklemeden kimseyle konuşmazdı, herkese, baba, ağa, abi diye konuşurdu. Görüşlerde karısına sulanmazdı. Bizimle konuşur gibi ciddi konuşurdu. Başkasının namusuna hiç sıcak bakmazdı. Yanımızda karısına bile sıcak bakmazdı.

Anam bacım, kızım olsun karısı da karıydı. Fatoş Hanım ev tutana kadar bizde kaldı. Öyle namuslu birini Allah her kula nasip etmez. Oturmasını kalkmasını, konuşmasını susmasını bilirdi.

Yılmaz mahkemelere gidiş dönüşünde istese evine uğrayabilirdi. Hepimizin bildiği şey, karısıyla biraz yalnız kalmak için. Jandarma anlayışlıdır, idare eder. Ama o hiç tenezzül etmez, evine uğramazdı.

Bir gün evine uğrasan olmaz mı, dedim. "Ağam, ben bir halk çocuğu olarak jandarmayı güç durumda bırakmak istemem. Ona saygısızlık edemem," dedi.

Karısına Sivas Caddesi Uzay Sitesi'nde ev tuttuk. Adam bulduk hemen, telefon bağlattık. Bütün Kayseri Yılmaz'ın namusunu kendi namusu belledi. Korudu onu. Mahkemeye, görüşe, başka bir yere gidiş gelişinde, millet sanki nöbet tuttu. Gözünü üstünden ayırmadı. Çok şükür, alnımızın akıyla da buradan yolcu ettik.

Buradan İstanbul'a niye gitti bilmiyorum. Herhalde evine, film çalışmalarına yakın olsun diye gitti. Keşke hiç gitmeseydi. İstanbul yaramadı. İstanbul'daki çevresi onu şaşırttı. İnsanın başını yakın çevresi yermiş. Buna inan...

Çayların hesabı kaçmıştı. Avukat Hacı Kantarcı yerinde sorularıyla Molu'yu deşip, sözü derinleştiriyordu.

Şimdi filmi azıcık geriye saralım. 1974 affı ile cezaevinden yeni çıktığı sıra Hilton'da kral dairesinde yer ayırtmışlar. İstanbul'daki yakınları tabii. Herkes gibi biz de geçmiş olsuna koştuk.

İçeri habersiz girdim. Yatağın üstüne şöyle uzanmış yatıyor. Fatoş yambaşında oturuyor. Beni görünce hopladı kalktı. Sarıldık öpüştük. Rahat dur gayrı azıcık lan, didim. Güldü...

Baktım Yılmaz'ın yerine hep başkaları konuşuyor. Adı lazım değil, ortağı mortağı, bilmem kimler. Yılmaz'ı havaya sokmuşlar. İngiltere'nin bazı memleketlere yaptığı gibi. İşte sen kralsın, sen bir tanesin, bilmem ne diye. Yoksa Yılmaz gibi bir adamın Hilton'da işi ne, kral dairesinde işi ne?

Beyoğlu'ndaki yerinde ikinci ziyaretine gittiğimde iyice şaşırdım. Birden içim cız etti. Anam noluyo lan didim. Baktım içeriye girerken benim bile üstümü arıyorlar. Nizamiye kapısından girer gibi giriliyor Yılmaz'ın yanına.

Kendi kendime eyvah bu oğlanı öldürmüşler, dedim. Çünkü Yılmaz en temiz, en yiğit kabadayı idi. Bir numaralı kabadayıların beş on muhafızla girdiği yere o tek başına girerdi.

İşte o zaman aramızdaki film koptu. Bir daha ne aradım, ne sordum."

*

"Keşke ölmese de, başına bu işler gelmese de küs kalsaydık. Ben ona gönülden küstüm. Onun haberi yok. Belki üstümün arandığından da haberi yok. Başına iş gelip yeniden cezaevine düşünce, yeniden koştum tabi. Çünkü Kırıkkale'den telefonu bana açtı.

Yılmaz'la olan yakınlığımı çekemeyenler oldu. Bunu film çıkar ilişkisine dayamak istediler. Oysa durum hiçbir zaman öyle olmadı. Örneğin bir gün: "Sana Margros arabalarından tahsis çıkaralım. Al sat bir kaç kuruş kazan" dedi. O sıra Kemal Has'ı vuran Ahmet Celepçi Yılmaz'la yatıyordu. Margros arabaları için millet kuyruktaydı.

Ben hayır, dedim. Kabul etmedim. Sonunda bunu benim değil ama, senin başına kakarlar. Yılmaz'ın arkadaşları çıkar için ona yaklaşıyorlar derler, dedim. Bundan çok memnun oldu. Şerefi yükseldi.

Yılmaz'ı tanımak çok zordu. Para ile, çıkar ile, zorla değil, kendini iyilikle kabul ettirmek isterdi. Bir gün benden onbin lira alır. Parası yoktur. Bakarsın aynı gün set işçilerine 75 bin lira harcamış. Bunu kimse beni sevsin diye yapmazdı.

Tabanca diye ölürdü. Bir gün Smith Weston'unu şakadan gösterdi. Bunu görüyor musun ağam! Alttan vurduğunu sakat, üstten vurduğunu nakavut eder, dedi."

*

"Altınkoza Film Festivali'nin Adana'da ilk açıldığı yıldı. Kalktık gittik. Herkes ödülünü aldı. Benim içimde bir burukluk oldu. Yılmaz'a ödüllerin hepsini almam için ne yapmak lazım dedim. Güldü, benimle film yapman lazım, dedi.

Geldik o hızla Acı'yı yaptık. Allahtan Altınkoza'nın 13 ödülünü de biz almadık mı? Onüçünü şöyle önüme dizdim.

Ödül töreni var. Konuşmam lazım. Yılmaz bana çık konuş ağam, dedi. Adam benimkini de sen konuş. Ben konuşma monuşma bilmem. Cahil adamın biriyim, dedim.

Neyse ağzım yüzüm demeden kendimi sahnede buldum. Lafı uzatmadan, eskiden para için film yapardım. Acı'dan sonra ödül için film yapmaya karar verdim, dedim. Aman bir alkış, bir şamata!...

Yılmaz kucakladı öptü beni:

— Ağam senin konuşamadığın bu mu? dedi.

Yaşasaydı sinemamızı kurtarırdı. Bugün bile onun senaryoları ile ayakta duruyoruz."

*

Bir gün Kayseri'de film çeviriyoruz. Sabah gün doğarken bir sahne çekilecek. Ama çok adam, kalabalık lazım. Ben eyvah bu iş olmaz, dedim. Yılmaz sen meraklanma ağam, sadece sabah saat altıda meydana gel yeter, dedi. Bir de baktım on bin kişi orada.

Rahmetli büyük adamdı. İnsanlar onu büyük bilirdi. Bir gün İstanbul Sağmalcılar Cezaevi'ne ziyarete geleceğim diye telefon ettim. Sağmalcılar suyun öte geçesinde mi berisinde miydi? Belki de Toptaşı'ydı. Beni bir karşıladılar. Ağam sanki cezaevini o yönetiyordu.

Burada kötü bir anımız da oldu. Kimse bilmez benim neler çektiğimi. Bir gün camide bir sahne çekiyoruz. "Bu komünisti camiye niye soktun diye başımın etini yediler."

Hacı Kantarcı
Avukat
Kayseri

Yumurtalık hakimi vurulduktan bir ay sonra oraya yolum düştü. İlginçtir, hemen hemen bütün kahve ve lokantalarda Yılmaz Güney'in resmi asılıydı.

Zeki Ok
Gazeteci
Kayseri

1976, ben afiş yapıştırmaktan içerideydim. Yılmaz Güney geldi dediler. Sevindik, heyecanlandık. Dinç, diri görünüyordu.

Ziyaretine, hoş beşe gittik. Konuşmalarımızdan dolayı bizi eleştirmeye başladı. Siyasi görüşümüzü sordu. O zaman "Halkın Yolu"yduk. Söyledik. Tamam yerinizi bulmuşsunuz, dedi. Belanızı bulmuşsunuz der gibi. Sonra bizi Adana DGM'ye yolladılar.

Yadigar Zengin
Ev Kadını
Kayseri

Gazeteci Recep Bulut'la öğretmen Süleyman Bey'in evini aradık. Eşi evde olmadığını söyledi. İzin alıp kendisiyle söyleştik.

Evet Fatoş Hanımlar bu apartmanda oturdular. E-Blok, ikinci kattaydılar. Çok çok iyi. Dürüst bir komşuydu. Yanında oğlu Yılmaz ve kaynanası Güllü Bacı kalıyordu. Gelen gidenleri eksik olmazdı. Kayseri'nin gençleri, kız erkek hep ziyaret etmek isterdi.

Fatoş Hanım yüksünmezdi. Herkesi iyi karşılardı. Fakat apartman da biraz kalabalık istemezdi.

Bir gün kocası Yılmaz Bey'in canı tarhana çorbası istemiş. Pişir getir demiş. O da bana geldi, var dedim. Komşuluk yerde sözü mü olur, dedim.

Neyse pişirdik, ziyaret günü birlikte gittik. Dökülmeden

gitsin, tadıyla içsinler istedim hani. Oradaki görevliler hemen oradan bir dal kırıp çorbayı karıştırmaya başladılar.

Fatoş hanım buna çok üzüldü. Belli etmedi ama, yüzünü dönüp gözlerinden yaşlar döktü. Çok fena oldu. Niye kaşık dururken pis çöple karıştırdılar diye.

Annesi Güllü Bacı da hürmetli kadındı. Oğlu için ağlardı. Çok kara kuru bir kadındı, Arap uşağına benzerdi.

Oğlu Yılmaz küçüktü. Evde tek başına usanırdı. Korkarlar, dışarı salamazlar, her yere gidemezlerdi. Bizim oğlumuzun adı da Yılmaz'dı. Yaşları Fatoş Hanım'ın Yılmaz'a yakındı. Sık sık bize gelir oynarlardı. Ara sıra aşağıya bahçeye indiklerinde, o pencerenin önünde boyuna bakardı...

Mustafa Gümüşkaynak
Kayseri Haber Gazetesi
Gazeteci
Kayseri

Deneyimli bir gazeteci olarak bir yolunu bulup ziyaret ettim. Çok daha eskiden, Üveys Bey'in orada tanışmıştım. O zaman film çekimi için gelmişlerdi. Şakacı, hayat dolu biriydi. İnsanın bakışları insanı ele verir. Bakışları sevecendi. Öldüğüne, adam öldürdüğüne ve kaçtığına halen inanamam.

Mahkemesi Ankara'da görülüyordu. Külüstür bir cezaevi arabasının havasızlığında yedi sekiz saat sallana çalkana gidiyorlardı. Son ziyaretimde bana iyice yaklaştı. Giz verircesine: "Unutma Mustafa Abi yolda kaçtı diye bunlar beni vuracak. Sen tanık ol. Ben kaçmam" dedi. Öldürülme korkusu vardı.

Kaçmazdı, çünkü o vatana, insanına âşıktı. Kaçtı dediklerinde şaşırdım. Afalladım. Bunda bir iş var dedim. Yılmaz'ı çok, pek çok severdim. O görüşümüzü anımsadıkça halen tüylerim diken diken olur.

Üstüme gelme diye Hakime çok yalvarmış. Hakim rahmetlisi gitmiş, yeniden gelmiş. Hani kaderci birisi olsam, kan çekmiş diyeceğim.

Fatoş Hanım gibi nitelikli karısı, böylesine insan yüreği olan birisi insan öldüremez. Fatoş Hanım çok ciddi bir kadındı. Kayseri solu onu korudu. Kol kanat gerdi üstüne.

Son bir diyeceğim var. Ölen hakimin karısı, kocam haksızdı diye ifade verdiği halde, nedense mahkeme dikkate almadı. Doğrusu bunu da anlayamadım.

Bahadır Akyurt
Diş Doktoru
Kayseri

Numune Hastanesi'nde geçici çalışıyordum. Abdullah Pütün'ü kelepçeli olarak getirdiler. Kelepçeyi çözmek istemediler. Başhekime durumu bildirdim. O, direndi ve çözdürdü. Üç dişini doldurup, birini çektim.

Amcası Yılmaz'ı tanrı gibi sayıyordu. Ondan söz ederken gözleri doluyordu. Yumurtalık'la ilgili ne sordumsa yanıtsız bıraktı, konuşmadı.

Kayseri'den Yılmaz Güney geçti demem, onu sevdiğimizi anlatmaya yeter mi bilmem!...

Mehmet Ceylan
Gazeteci-Mahkûm
1978- Kayseri

Devrimci marşlarla karşıladık Yılmaz Ağabey'i. Aynı biçimde uğurladık. Her türlü başkaldırıda Güney vardı. Saç yüzünden bir sürü adam sürüldü. Sürülen onsekiz kişinin içinde Yılmaz Ağabey de vardı.

42 mi, 52 mi No'lu hücrede kalıyordu. Celal Bayar'ın köşkü diyorduk. İki hücrenin birleştirilmesiyle yapılmış, hücre denmeyecek kadar genişti. Deniz Gezmiş de orada kalmış.

Biz ona diyeceğimiz yerde, o bize geçmiş olsun dedi. Üzerinde boğazlı gri bir kazak vardı. Başında püsküllü külahı, kadife pantolonu ile hamala benziyordu.

Sohbetlere pek katılmıyordu. Ama marşlarımızı kaçırmıyor, katılıyordu. Sessizlik saatimiz vardı. Bu okuma saati demekti. Öyle sanıyorum ki bunda Yılmaz Ağabey'in payı çoktu. Millet ölmüş gibi okurdu. Kitap bulamayan aynı kitabı iki üç kez okurdu...

Yılmaz Ağabey İslam adlı bir öğretmene çok değer verirdi. Bir de Mahmut Sabah (Hürriyet Muhabiri Gazeteci), Mustafa Gümüşkaynak (eski gazeteci), onları severdi. Gardiyan İsmail'den de sürekli sözederdi.

Mustafa Tok
Yılmaz'ın Avukatı
Kayseri

Yılmaz'ın avukatlığını onurla üstlenenlerdenim. Bütün dostlar elbirliği ile, evini işini yoluna koymaya çalıştık.

O, her şeyiyle politikti. Kısa görüşmelerimizde bile bizi çizgisine çekmek isterdi. Yılmaz için doğuştan bir liderdi denebilir. Fakat bir teorisyen olduğu kanısında değilim. Sürekli de bunun sıkıntısını çekerdi. Bence teorik açığı vardı. Ama o bunun bilincindeydi. Kendisini yetiştirmeye, tamamlamaya çalışıyordu.

Bir gün kanyak veya likör istedi. Bana Almanya'dan iki kutu içi likörlü, hediye çikolata gelmişti. Yılmaz'a götürdüm. Çok memnun oldu.

Ünal Erdoğan
Cezaevi Arkadaşı
Kayseri

1976 Mayıs'ında Adana'dan Kayseri'ye sürgün gitmiştik. Açlık grevinden yeni çıktığımızdan fiziki anlamda bitkin durumdaydık.

İşkenceden sonra sakal ve bıyıklarımız yarım kesikti. Kayseri Cezaevi müdürü bizi berbere yolladı. Berbere Yılmaz Ağabey'i sorduk. O, "Üçüncü bölümde kalıyor" dedi. Orada olduğunu duyunca sevindik, güçlendik.

Kayseri Cezaevi'ndeki zindanların ününü duymuştuk. Burası birbakıma hücre ama, o biçim hücre... Akşama doğru bir gardiyan geldi. "Beni Yılmaz Bey gönderdi, ihtiyaçlarınızı yazıp vermenizi istedi" dedi. Olayın psikolojik yönü dil ile anlatılamaz. Çok etkilendim, cana geldim. Yedi kat yerin altında anında aranıp soruluyorduk. Fazla bir şey istemiş olmamak için sigara ve kitap istedim. Oysa iliklerime dek açtım. Akşamüstü dolu dolu yiyeceklerle bir de döşek geldi. Şaşırdım. Şişirilmiş kabartılmıştı. Gardiyan şaşkınlığımı anladı. "Kendi yatağını yolladı" dedi. İç çamaşırı bile vardı. Ben "Bu ne kadar güçlü ve yüce bir insandır" diye düşünürken, gardiyan "Al şu da para" diye biraz para verip gitti.

Şimdi bir sorunum daha vardı. Bu yatağı hücreye nasıl sığdıracaktım? Çünkü ne eni, ne de boyu hücreye sığmıyordu. Neyse bir ucundan büküp sığdırdım. Uyumadığım sıra yatağı toplayıp bir adımlık yerde volta atıyordum.

Ertesi gün kitaplar geldi. Örneğin: "Bir Adım İleri, İki Adım Geri", " Dönek Kautski vb" gibi dışarda bulamadığım kitaplar.

Sonra dergiler gelmeye başladı. Aydınlık dergisinin 64. sayısında bir tahlil vardı; "... Geri ülkelerde faşizmin kaynağı" konusunda. Yılmaz Ağabey derginin kıyısına not düşmüştü. Bir de kocaman soru işareti vardı. Sözkonusu tahlil ve dergi

faşizmin merkezinin Sovyetler'e doğru kaydığını savunuyordu. Soru işaretinin benim için bir anlamı vardı. Görüşümü not düşüp yolladım. Böylece faşizmin tahlili üzerine tartışmalarımız başlamış oldu.

Benimle Adana'dan gelen diğer arkadaşlar THKP-C'liydiler. Onlar için de kitap istedim. Bu kez Sovyetler'e daha sıcak yaklaşan kitaplar yolladı. Çünkü arkadaşların görüşleri o doğrultudaydı.

Ayna yok, kendimizi göremiyoruz. Ben sağlık açısından çok kötü olmuşum. 13 gün sonra bir pusula geldi: "Ünal doktorla konuştum. Acele viziteye yazıl" diyordu. Sonradan hücre cezamın kaldırılması için de çok uğraştığını, fakat başaramadığını öğrendim. DGM kararlarını idare kaldıramıyormuş.

Fatoş Bacı'ya yalnız Yılmaz Güney değil, hepimiz çok şey borçluyuz. O değerli Ablaya olan vefa borcumu da ben ödemek istiyorum. Bana bu fırsatı verdiğiniz için size teşekkür ediyorum.

Hücreye girdiğimin ikinci gününden itibaren bana süt, bal ve tereyağı geldi. Ben bu hücreden çıkana dek düzenli yapıldı. Fatoş Bacı her gün, her sabah aynı saatte cezaevinin kapısındaydı. Hayatımda onun gibi vefalı bir dost bulunmaz herhalde?

Çok sonraları kendisiyle bir görüşte tanıştım. Teşekkür ettim. O sanki hiçbir şey olmamış gibi davrandı.

Doktora çıkınca bana on gün istirahat verdi. Bu arada müşahedeye alındım. Söz konusu süre içinde Yılmaz Ağabey'le her gün görüşebiliyordum. Sonra tekrar hücreme döndüm.

Aradan zaman geçti. Hücrem bitti. Normal koğuşlara çıktım. Yılmaz Ağabey hemen beni yanına aldı. Onun mahkemesi sürüyordu. Bir gün voltada müşahade duvarını gösterdi: "Bana kaçma fırsatı veriyorlar. Amaçları beni vurmaktır, bilesin" dedi. Ankara'ya mahkemeye götürülürken de kendisine bu fırsat verilmiş.

Ona yargıcı gerçekten vurup vurmadığını hiç sormadım. Çünkü bu benim için bir şey değiştirmezdi. Kaç yıl ceza alabileceğini sordum. "19 yıl" diyordu ve öyle oldu.

Ceza aldığı gün, TV'de gösterildi. Aynı gün Kayseri'ye dönüş saatlerinde cezaevinin tüm ışıkları söndürülmüştü. Toplu bir eylemden ya da kaçırılmasından korkuyorlardı.

Ben 22 Temmuz 1976'da tahliye oldum. Tel emrimi Yılmaz Ağabey koşarak getirdi. Ve beni kendisi uğurladı.

*

Dışarıda Yılmaz Ağabey'den bir kart aldım. Güney dergisi için ne yapabileceğimi ya da ne düşündüğümü soruyordu. Ben bir mektupla düşüncemi bildirdim. Dergiye omuz veremeyeceğimi, bir mihrakta iki ayrı bayrak açılamayacağını belirttim. Aydınlık dergisi varken, Güney dergisine ne gerek var, dedim.

Bugünkü düşüncemle üslubumu çok sert ve yanıtımı yanlış buluyorum. Öyle bir dostu kırdığım için çok üzülüyorum. O olaydan sonra bir daha yazmadı. O büyük insanın bize teslim ettiği bayrağı kale burcuna dikene dek demokratik savaşımızı sürdüreceğiz.

Adem Türk
Ömerhacılı Köyü
—siyasi değil, kara mahkûm—
Kaman

Adem Türk'ü köyde bulamadık. Baranı Dağı tarafında ekin biçiyor dediler. Muhtar Mehmet Aydın sağolsun bizi kırmadı. Minibüsünü dağa taşa vurup Adem'i buldu. Minibüs kuru tarlada patinaj yapınca durup bağırdık. Adem, yukarıdan aşağı koşarak geldi. İlkin kuşkulu, sonradan içten karşıladı bizi. Mehmet

Aydın:

— Eşek yalnız kaldı, kurt-murt saldırmasın?

— Ne kurdu yahu, bu vakitte, göz göre göre mi? dedim.

— Sorma ağabey pek çoğaldı meretler. Son zamanlarda yazı yaban boşaldı. Eskiden dağ taş mal, davar, insan doluydu. Şimdi ıssızlaştı. Biçerdöğer makina işi tez bitiriyor. Bundan sonra ferman padişahın, dağlar kurtların olacak.

Sapın samanın üstüne çöküp, sigaraları tellendirdik.

— Yılmaz Abi düşkün babasıydı. Kanaatiniz olsun koca cezaevi öl dese ölürdü. Kayseri'de yabancı çocuğu olarak ilk karşılayanlardan birisi ben oldum. Hoşbeş ettim.

Siyasilerin komünü olur. Şimdi komün demek, yiyecek içecekte beraberlik, ortaklık demektir, biliyor musun? O iyi iş, hoş iş de, ben ayak uyduramadım. Bizi de komüne davet ettiler. Giren girdi. Daha çok yoksullar, parası pulu gelmeyenler girdi. Onlar için birebir. Ama ben beş on çayla idare edebilir miyim? Orada her şey gramlan, dirhemlen. Örneğin günde beş çay içebilirsin, altı içemezsin. Sigara da öyle. Yalnız birinci sigarası alır, ortaya koyarlar. Günde payına ne düşerse onu içeceksin. Payından fazlasını patlasan çatlasan alamazsın.

Bir de spor yaparlardı. Sporu her sabah Yılmaz abi yaptırırdı. Biz kara mahkûmlar ona da ayak uyduramadık. Her gün her gün yat kalk, koş, başa mı çıkılır?

Bir gün dedim ki, yahu abi niye kendini perişan ediyorsun, harcıyorsun? Git Cüneyt Arkın gibi, Ayhan Işık gibi yaşa. Bırak bu davanın götünü. Gittiğin dava sana ne verecek? Allah kendi kulunu kendi düşünür, dedim. Hafif yollu kızdı, kırıldı.

"Ne Allah'ı Adem, ne Allah'ı? Allahın bu işlerle ne ilgisi var?" dedi.

Fatoş bacı hiç sektirmez, görüşe gelirdi. Bir de şalvarlı biraderi vardı. Ziyaretçisi çok olurdu.

Yemek nöbetlerini ikişer ikişer tutarlardı. Yılmaz Abi nöbet satmazdı. Yani kendi nöbetini kendi tutardı. İstese, onun işini herkes yapardı.

Aylardan Ağustos'tu, kendi isteğiyle müşahadeye, hücreye geçti. Orda senaryo mu, kitap mı yazacakmış. Toplam dokuz ay birlikte kaldık. Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmedi. Beni pek severdi. Allah gani gani rahmet eylesin, ölecek adam değildi. Fakir fukara babasıydı...

Şemseddin Şemseddin
İşadamı
Kayseri

Kayseri Cezaevi ve Kayseri'nin Güney'in yaşamında özel bir yeri vardır. Kendisi 25 yıl içeride yatarken, karısı Fatoş Hanım oğlu Yılmaz'la dışarıda ev tutup beklemiş.

Çok söylendiği gibi Yılmaz insanlarla iletişim kurma ustasıydı. Burada da öyle olmuştur. Örneğin Kayseri'nin ünlü kabadayılarından Mehmet Şemseddin'den tutunuz da, temizlik işçilerine kadar dostları vardır. İlginç bir anı anlatılıyor. Sözkonusu olay gazetelere de yansımıştı, anımsayacaksınız.

Karaborsanın hüküm sürdüğü yıllar. Yağ, şeker, tuz, hiçbir şey bulunmuyor. Büyük tüccarlar depolamış. Mehmet Şemseddin, kardeşi Şemseddin Şemseddin'e emir veriyor. "Beş on adamla falancanın gizli deposunu basın. Kamyonlara yükleyin. Kalenin önünde millete bedava dağıtın. Belediyenin bu işin üstesinden geleceği yok." Yaparlar, halk bayram eder.

Onun, bu vardan alıp, yoklara dağıtma Köroğlu tavrının, Yılmaz Güney'le cezaevinde tanıştıktan sonralara rastlaması ilginç değil mi?

Küçük kardeşi Şemseddin Şemseddin'i Talas'taki son derece lüks ve temiz lokantalarında bulduk. Bizi sıcak karşıladı. Ağabeyinin ölümü onu çok etkilemişti.

Ağabeyinin Yılmaz'la olan dostluğundan kıvandığı her halinden belliydi...

Durmuş Ali Türkmen
Kara Mahkûm
Fransa

(Ali arkadaş, şu anda yemeğini yaban ellerde arayanlarımızdan. Ta oradan çağrımıza kulak vermiş. Mektubunu olduğu gibi koyuyoruz.)

Sayın Hasan Kıyafet Arkadaşım,

Size bu mektubu yazmayı kendime bir görev bilerek, canım arkadaşım, dostum, yüce insan Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamına ilişkin bir çalışmaya koyulmanızı yürekten kutlar, başarılar dilerim.

Kayseri Develi Sindel Höyük kasabasında kan davası nedeniyle bir cinayet işledim. 17 yıl 2 ay 20 gün ağır hapse hükümlü, Kayseri Bölge Cezaevi 3. kısmında cezamı çekmekte iken, 1976 yılının içinde Güney'in Kayseri Cezaevi'ne gelmesiyle dostluğumuz başlar. Güney'i şahsen tanıyana kadar sadece bir film aktörü olarak değerlendirirdim. Ankara Cezaevi'nin çocuk koğuşunda çıkan isyan olayından, idarenin resmen olmasa da Güney'i sorumlu tutup Kayseri Cezaevi'ne nakletmesi, bu cezaevindeki benim gibi mahkûmların Güney'i tanımasına fırsat olmuştur. Güney'in cezaevimize gelmesiyle zaten bir canlılık başladı. Cezaevi sakinlerinin çoğunluğu kırsal kesimden, köylü doğalı insanlardır. Cahil insanları sanırsın tembel insanlar. Halbuki elleri nasırlı insanlar bunlar. Cezaevinin o günkü şartları, bu insanları böyle uyuşukluğa, bunalıma itmiştir. Cezaevinin genç nesli ise sabundan yapılmış zarla kumar, uyuşturucu hap ve esrar içmekle uğraşı buluyordu. Bununla kalmayıp naletlerin hızla yayıldığı görülüyordu. Kayseri Cezaevi 8 bölümden oluşur. (1, 2, 3 müşahade, kadın çocuk, kapalı, yarı açık) Her bölümün bir ağası vardır. Tutuklu olmasına rağmen, yarı açıkta yatan oranın ağası Adalet Partisi Kayseri yönetim kurulu üyesi, eski De-

mokrat Parti militanı Bahattin Sevim 1. kısımda, Kemal Çilasan 2. kısımda, Fikri Gürgen 3. kısımda da Halit Karamıhçı kalırdı. Güney 3. kısma verildi. Halit Ağa'nın inekleri sütü kesti. Ağalığı sona erdi. Kısım avlusunda voleybol oynanır, file ve top Halit Ağa'nın. Voleybol oynayan Halit Ağa'ya 10 lira verecek. Ağa'dan başkası cezaevine top sokamaz, yasaktır. (Ağa haricinde birinin dışardan aldırttığı topun içinde hap, esrar gibi yasak şeyler gelirmiş güya.) Oysa hapın, esrarın ticaretini hasını ağalar ve idarenin adamları yapıyordu. Güney geldiğinin ikinci günü bunları öğrendi. Hemen 2 adet voleybol topu, bir de file getirtti. İlk defa Halit Ağa'sız ve özgürce voleybolu birlikte oynadık. Bilahare sabah kalkıp spor yapmaya bizleri özendirdi. Önceleri uyuşuk, öğleye kadar yatan, psikolojikman çöküntüye yaklaşan insanlarken, artık taş gibi vücuda sahip insanlar olduk. Velhasıl Kayseri Cezaevi neşe ve canlılığa boğuldu. Bir de kısımda iflah olmaz birkaç uyuşturucu müptelası vardı. Bunlar kabadayı, külhanbey geçinen pisikopatlardı. Biz genç insanlara kötü örnek oluyorlardı. Ben de içinde, bazı maceraperestler bunlara özenmiyor değildik. Güney sayesinde bunun ne denli kötü şey olduğunu öğrendim. Bizlere nasihat ederdi. İnsana yaklaşırken bir babadan daha sıcak yaklaşır, nasihatını dinletmesini iyi bilirdi. Bizlere bu kötü şeyler yerine spor yapmak, kitap okumak gibi yararlı şeyleri öğretiyor, özendiriyodu. O zamana kadar kitap okumaktan hoşlanmayan bir insan olarak ben şahsen bugün Türk kültürü ve edebiyatından çok kitap okudum. İlkokul mezunuyum ama, dışardan ortaokul bitirmelere katıldım. İlk sınavda iyi dereceyle diploma aldım. Öyle zaman oldu ki onbir yıllık hapishane hayatımı kitap okumakla geçirdim. Okuyacak kitap bulamayıp cezaevi kütüphanesindeki aynı kitabı 3. defa okuduğum oldu. Eğer bu alışkanlığım olmasaydı ve Güney'le tanışmasaydım, bugün belki hayatta değildim. Olsam bile bir psikopat, uyuşturucu müptelasından başka bir şey olmazdım. Benim gibi nice insanlar onun sayesinde neler öğrendi. Güney her alanda topluma mükemmel insan olduğunu hal ve hareketleriyle vurgu-

lardı. Cezaevinde sosyal faaliyetler başlattı. Cezaevinin okulu, salonu, öğretmeni olduğu halde kapalı, boş dururdu. Buna karşılık o yemekhanede, yemek saatleri dışında, okur yazarlığı olmayanlara okuma yazma öğretiyordu. Öğrencisi de bayağı çoktu. Topluca yaptığımız spora, Vatan Gazetesi'nin başlattığı "Güney'e Özgürlük" kampanyasına olduğu gibi, bu okuma yazma olayına da Bakanlık ve idare karşı çıktı. Çözüm olarak da kapalı okulu açıp, bu işi kendi yapmak zorunda kaldı. Böylece cezaevinde uyuşukluğun yerini canlılık ve gözleri ışıldayan insanlar aldı. Güney'in gelmesiyle oluşan 25-30 kişilik (komünde) herkes sırasıyla yemek, bulaşık nöbeti tutardı. Bunca yoğun çalışması yanında, Ankara Cezaevi'nde başladığı ve oradaki çocuk koğuşunun isteklerini konu alan "Kapı, Pencere Camı ve İki Ekmek İstiyoruz" adlı kitabını tamamlıyordu. Bu sebeplerle komünde nöbet tutmamasını önerdiğimiz halde kabul etmeyip, nöbeti geldiğinde görevini yerine getirirdi. Bunlar küçük çevrede küçük örneklerdir. Güney'in en büyük sorumluluğunu da yerine getirmekte tereddüt etmeyecek bir yapıya sahip insan olduğu, onu tanıyan herkesçe bilinmektedir. Buna inanıp beyninde, düşüncesinde ve tüm eylemlerinde halkına karşı sorumluluk taşıyan bir insandır o. Bugün Türk halkını dünyaya tanıtan da Güney gibi insanlardır. Ben 15 Mayıs 1986'da cezaevinden tahliye edildim. Fransa'ya geldim. Beş ay kadar oluyor. Biraz da Hollanda'da kaldım. Gerek Hollanda, gerek Fransa'da Türkiye diye bir ülke tanımayan, fakat Yılmaz Güney diye bir Türk'ü tanıyan insanlarla karşılaştım. Buna şahit oldum. İşte Güney, büyük medeniyete sahip bir insan olarak cezaevinde de aynı Yılmaz Güney'di. Tüm kötülüklere karşı koymasını bilen, güzellikleri seven bir insan olduğu için, cezaevinde kendisine karşı tavır takınan sağ görüşlülere karşı dahi hoşgörülü, medeni davranışlıydı. Bir gün Güney'in gıyabında küfür edip hakkında çirkin sözler söyleyen bir sağ görüşlü ile, başka bir cezaevinde karşılaştığımızda Güney hayranı ve solcu olduğunu gördüm.

Sevgilerle esen kalın.

İzmit

"12 Mart beni Yeşilçam'dan kurtarmıştır."
Yılmaz Güney

Hilmi Güven
Kara mahkûm giriş, siyasi çıkış
İzmit

Yılmaz Ağabey, dışarıdan kopanlar, yaşamın canlı kaynağı ile ilişkiyi kesenler tutukludur, yoksa bizler tutuklu değiliz, derdi. Ben çok sürgün yedim abi. İnsanın cezası ağır oldu mu, yükü de ağır olur.

1975 de Kayseri Cezaevi'nden Ankara Cezaevi'ne ringle getirildim. Daha önceleri yani bozulmadan önce Yılmaz Abi'ye bir iki mektup yazmıştım. O zaman hiçbir siyasi görüşüm yoktu. 117 gün hücrede kaldığım için mi ne, midem çok kötüydü. Hastaydım. Bu durumda düştüm Ankara'ya.

Yılmaz Abi beni hemen kapı altından aldı. Temizletti, yer yoktu, kendi yatağına yatırdı. Uykumu aldıktan sonra, gece saat 3'te bana "Sürü" filminin senaryosunu anlattı.

Gözümü dört açmıştım, onun her şeyini ilgiyle izliyordum. Oturuşunu kalkışını, tuvalet için kuyrukta bekleyişini, hiç ekmek kırıntısı bırakmayışını, tümünü, tümünü...

Bir gün banyoda ilgimi çekti. Yerden pis suların içinde küçük bir sabun kirtiği buldu. Üstüne su bile dökmeden başına sürdü, yıkandı çıktı. Oysa ben artistlerin herşeyden iğreneceğini sanırdım.

Çok geçmeden midem kanama yaptı. Perhiz yemeği gerekti. Fakat nasıl? O hemen Fatoş yengeye söylemiş, yemekler gelme-

ye başladı. Ben sıkıldım, kabul etmemeye direndim. Bu kez benimle birlikte 3 ay perhiz yemeği yedi. Gerçekte onun da midesi rahatsızdı, ama benimle perhize başlayacak kadar değil!

Yılmaz Ağabey 8 No'lu koğuşta kalırdı. Ama ona her yer açık sayılırdı. Çalışacak tenha yeri olmayışından yakınırdı. Gelen geçen ona takılıyordu. O da hiç kimseyi kırma, görmezden gelme yapamazdı. Sonunda ranzasının çevresine siyah bir perde çekip içinde çalışmaya başladı. Orada ne yapıyor diye bazıları inadına dinlerdi.

Yumurtalık olayına üzülürdü. "Namusuma söz attı, duymazlıktan geldim. Şahsıma hakaret etti, sustum. Fakat inancıma küfür edince dayanamadım..." demişti.

*

Bir gün sübyanlar-çocuklar koğuşunda isyan çıktı. Biz hemen destekledik. Gardiyanı rehin aldılar. Müdür geldi, söz dinletemedi. Savcı geldi, komutan geldi, çocukların taktığı yok. Direniş 18 saat sürdü. Çocuklara karşı sert önlemlere başvurulacağı sıra Yılmaz Abi öne çıktı.

"Önce sorun bu çocuklar ne istiyor? Af istemiyorlar. Sadece pencere camı, soba, iki ekmek istiyorlar. Bu masum taleplere lütfen kulak verin" dedi.

Gerçekten koğuşlar çok soğuktu. Ankara'nın soğuğunu bilirsiniz. O, yaman bir gözlemciydi. "Hilmi, insanı gözünden yakalamak mümkündür. Yeter ki bakmasını bil" derdi.

Bir gün yeni bir genç geldi. Tanımıyoruz. O daha ilk görüşte, "Bu çocuk bir görev için geldi" dedi. Ben fazla kuşku hastalıktır, dedim. Çok geçmeden MHP'li Kolçak'ın ziyaretine geldiğini öğrendik,. Peşinden çocuğun Yılmaz Ağabey'i vurmakla görevlendirildiği ortaya çıktı. Çocuk herşeyi itiraf etti. Biz çocuğu temizlemek istedik. O engel oldu. "Sorunu çözmez ki" dedi. Baktı ki iradesi dışında adamı temizleyecekler, idare kanalıyla onu Zonguldak'a naklettirdi. Giderken çocuk ellerine sarıldı, ağladı...

Yemeği komün yer, temizliği sıra ile yapardık. Yılmaz Abi bir yer süpürür, gram toz kaldırmaz. Sabah erken kalkar, kimseyi rahatsız etmez, uyandırmaz. Ayaklarının ucunda yürür.

Siyasal ve Ortadoğu'daki gençlerden birer gün, bir gün de Fatoş Yenge'den, haftada üç gün dışarıdan yemek gelirdi. Ben yemek nöbetini Yılmaz Ağabey'le tutardım. Bulaşık bana, yemek onaydı. Dehşetli yemek yapardı. Zeytinyağlı taze fasulyenin içine kuru üzüm de katardı. Onun yaptığı taze fasulyeyi ömrümde yemedim.

Okurken de, yazarken de otururdu. Hiç yatarak iş yapmazdı. "Okumak ciddi iştir," derdi.

Minyatür kale futbol oynardık. Futbola seyrek katılırdı, ama güzel voleybol oynardı. Bir buçuk saat koşardık yine de yorulmazdı. Diri insandı.

Bir gün babam ziyaretime gelmişti. Pazen, kalın bir pijama getirdi. Yılmaz Ağabey'inkiler inceydi. Bacakları üşüyordu. Değişelim Ağabey dedim. Değiştik. Halen altı bende durur. Çok sonraları, İzmit'ten Toptaşı'na giderken götürmüştü. Ayrıca ben Konya'dayken onun bana yolladığı kes lastik ayakkabıları, içi yünlü fanilayı niye eskitip attığıma üzülürüm.

*

Fatoş Yenge mi? Yılmaz abi bu bakımdan çok şanslıdır. Bazen, abi sende öyle bir hanım var ki, senden de akıllı, derdim. Gerçekten o çok sağlıklı düşünen bir kadındır. Hele bana yaptığı iyiliği hiç unutamam.

Bir gün benim mide delindi. Bulgur pilavından mı oldu, başka şeyden mi bilmem artık. Beni apar topar hastaneye kaldırdılar. Ameliyat etmişler. Bir de gözümü açtım, başucumda Fatoş Yenge. Başımı okşayıp duruyor. Şöyle yüzüme dokundu. "Hilmi, Hilmi haydi geçmiş olsun, iyisin değil mi? Yılmaz Ağabey'in benden haber bekliyor. Sonra gene gelirim" dedi. Oradakilere tembihleyip gitti.

Ağzım burnum hortum dolu. Konuşamıyorum. İki saat ben ayılana kadar, yüzümden gözünü ayırmamış. Yılmaz Abi, başından ayrılma ve bana haber getir demiş. İyice dirilene kadar özel yemek getirdi. Öylesi bulunmaz vallahi.

Yılmaz Ağabey dünyaya devrimci bakardı. Açık saçık şeyler anlatmaz, anlatanı da sevmezdi. Günlük traş olurdu, temizdi. Kısa saçı severdi. Amerikalıyı hiç mi hiç sevmezdi. En çok da onların sakız çiğnemelerine bozuluyordu. Ayakkabısının arkasına basmazdı. İdari ve bireysel sorunları diyalektikle çözerdi.

*

O, kumarı yasaklamıştı, ama gizli kapaklı oynanıyordu. Bu arada birinin yüzüğü alınmış. Yılmaz Abi olaya el koydu. Yüzüğü sahibine verdirtti ve sorunun üstüne vardı. Sonunda adam özür diledi.

Ayrıca neden böyle sıkı tuttuğunun gerekçesini bize anlattı: "Kumar yürürse idare bundan pay alır. Giderek, idareye pay veren kumarcıların idare üstündeki etkisi artar. Ve cezaevinde insiyatif kumarcıların eline geçer. İşte esrar da bunun gibidir."

*

Babasını o kadar değil ama, annesini çok severdi. Bir gün Nevşehir Cezaevi'nde yatarken babası görüşe geliyor. O sıra bir filminden aldığı ilk para ile annesine diş yaptırmak ister. Belki de bu yıllar öncesinin bir özlemidir. Verilmiş sözüdür. Parayı babası ile yolluyor. "Görüşe geldiğinde anamın dişini yapılmış göreceğim haa!" diye tembihliyor.

Anası geldiğinde bakıyor, yine ağzında diş yok. Annesi ağlıyor: "Oğlum sen ne iş yaptın ki paran olsun. Mahpus adamın parası pulu mu olur? Sağol ben dişimi yaptırdın sayıyorum. O parayı yine sana harçlığa getirdim" der.

Ankara'da epey kar yağmıştı. PDA'cılar kardan bir işçi yapmışlardı. İşçi pazılı, pehlivan yapılı biriydi, ama göğüsleri biraz belirgin olmuştu. Diğer fraksiyonlar buna bozuldu. Göğüsleri

efemine bir işçi yapmak, işçi sınıfına hakaretti. Tam millet birbirine girecekken Yılmaz Abi araya girdi.

"İşçi sınıfı gücünü pazılarından değil, sınıf olarak üretkenliğinden ve paylaşımdaki haklılığından alır. İlericiliğinden, çağdaşlığından alır" dedi, ortalığı yatıştırdı. O yalnız Türkiye işçilerinin değil, bütün dünya işçilerinin dostu, yoldaşıydı.

Türk Kürt sorunu üstüne kendisine çok soru sorulurdu. Çoğunu yanıtlamazdı. Ama genellikle: "Türk ulusunun gerçek anlamda kurtuluşu, Kürt ulusundan farklı olmayacak" diye kısa keserdi.

Zazaca bir türküyü çok güzel söylerdi. Ben de ezberlemeye çalıştım ama beceremedim.

Gardiyanından tutun da, savcısına kadar çok adam tanırdı. Çevresi genişti. Ona yasak yok gibiydi. Fakat kimseden gereksiz şey istemezdi.

Yeraltı dünyasını da tanırdı. Onlarla olan iyi ilişkilerini, devrimci hareketin lehine kullanırdı. Örneğin: Sağmalcılar'da 300 devrimciye birden iç çamaşır, Toptaşı'nda 50 kişiye ayakkabı temin ederdi. Bunu bir kabadayıya yolladığı selamla çözerdi. Falan cezaevine para yollatırdı. Kavgalıları barıştırmayı çok severdi. Hastalık, sevkiyat, izin gibi masraf isteyen şeylerde yine o kabadayı çevreden yararlanırdı kanısındayım. Ama sınırı hiç aşmazdı. Onlardan ne isteyip ne istemeyeceğini iyi bilirdi.

*

Bu anlattıklarım İzmit Cezaevi ile karışık. Çünkü kendisi ile 1978'e kadar bir yıl da İzmit Cezaevi'nde yattım.

İzmit Cezaevi'nde sürekli hırsızlıktan girip çıkan bir çocuk vardı. Herkes tarafından aşağılanan, horlanan, itilip kakılan bu çocuk onbir yaşlarında falandı. Adını vermeyelim, baş harfi "Ş" idi.

Bu cezasını tamamlar, tövbe eder çıkar, iki gün sonra yeniden gelirdi. Daha sünnet bile olmamış. Ş'nin adı cezaevinde yayıldı.

Bir gün Yılmaz Abi "Yahu arkadaşlar şu çocuğa sahip çıkalım. Suçlu o mu?" dedi.

Önder oldu. Ş'yi sünnet ettirmeye karar verdik. Sübyan koğuşunu baştan sona süsledik, süslettik. Renkli kağıt, balon falanla işte. İstanbul'dan sanatçılar getirtildi. Cümbür cemaat işi bitirdik.

Sonunda ben karşı çıktım. Her olayın aramızda kritiği, özeleştirisi yapılırdı. Ben: "Ağabey bu hareketiniz yanlıştı, dedim. Ş'ler bir tane değil ki. Neyi çözüyorsunuz? Sefiller'deki Jean Valjean, papazın dediği gibi dönmez. Gereksizdi bu tantana" dedim.

Eğlenceden sonra kendisine bir hüzün çöktü. Çok kötü oldu: "Senin yaptığın eleştiriyi Fatoş da yapmıştı" dedi.

Yıllar sonra o eleştirimin yanlışlığını kavradım ve ben üzülüyorum. Sorun bir Ş'yi kurtarmak değildi kuşkusuz. Sorun Ş'lerin de insan olduğunu, bu yanlışı yapanın o değil, düzen olduğunu anlatmaktı...

İzmit'te bir numaralı koğuşta kaldık. Ankara'daki gibi burada da herkese kol kanat geriyordu. Yalnız cezaevi değil, onu bütün İzmit, Anadolu seviyordu. Meyve yemekten bıkmıştık. Cezaevi yolun kıyısındaydı. Her geçen meyve sebze kamyonu "Yılmaz Ağabey'e bu da bizden olsun" deyip iki kasa, üç kasa üzümü, elmayı yıkıp geçiyordu. Ziyaret günleri İzmit halkı, onun bir isteği olup olmadığını sormak için kuyruğa girerdi. Ummadığımız insanlar, ummadığımız biçimde içeriye kitap sokarlardı.

Babalardan Dündar Kılıç'ın yeğenleri Yusuf'la Hilmi de bizimle yatıyordu. Bizimle birlikte 1 Mayıs'ı kutluyor, bizimle devrimci marşlar söylüyorlardı. Dahası gardiyanlardan bazıları bile "Venseremos"u ezberlemişti. Sırf Yılmaz'ın iyi ilişkisindendi bu. Örneğin Asım Canavar iyi bir gardiyandı.

Türkan Şoray'ı görüşme için 1.5 saat bekletti. Ama temizlik işçilerini bir dakika bekletmezdi.

Yalnız içeride mi, yurtdışında da sevgisi vardı. İsveç TV'si günlük yaşamını filme aldı. Nice gazeteciler geldi gitti. Yalnız bizim hükümetimiz bilmedi kıymetini.

*

O cezaevlerinde de devrim yaptı abi. Demokratik yönetimi getirdi. Cezaevinde yapılacak bir iş varsa, mahkûmların oylarıyla kararı alınırdı. Onun geçtiği yerde eski kabadayılıklar öldü. Ankara'da PDA'cılar dışlanmak istendi. Diğer siyasetler bir toplantıda kesin karar aldılar. Ben çekimser kaldım. Yılmaz Abi yönetiyordu toplantıyı. O da benim görüşüme katıldı. "İnsanı kaybetmek kolay, kazanmak zor," dedi. Adam harcamadan yana değildi.

Bir gün Müdür Hilmi Karadana, beni Türkeşçilerin çoğunlukta olduğu müşahedeye yollamak istedi. Çavuş vurdu kelepçeyi. Bu göz göre göre benim ölmem demektir.

Yılmaz Abi'nin heberi yoktu. Duyurmuşlar, koştu yetişti. Hiç öyle kızdığını görmemiştim. Çavuşa: "Sök ulan şu kelepçeyi" dedi. Müdür de orada. Kelepçeyi söktürdü. Müdür, Karadana olan soyadını sonradan "Tekinay" yaptırdı. Yılmaz Ağabey İstanbul'a gidince de beni hemen hücreye aldırdı. Oysa Yılmaz Ağabey ona karşı kelepçe söktürürken "Müdür müdür bunun sana neye mal olacağını bilmiyorsan öğretirim" demişti.

Müdür de bir gün sonra gelip herkesin önünde özür dilemişti.

Hasan Kıyafet

Bir gün İzmit Cezaevi'nde ziyaretine gittim. Yanımda kardeşim İsmet de vardı. O sıra Topkapı Şişe Cam Fabrikası'nda işçiydi. Aklımda kaldığına göre yaptığı iki-üç küllük almıştı yanına, hediye olarak.

Cezaevi yolun kıyısındaydı. Daha müdüriyete başvurmamızla, uzun koridorun öte başından Yılmaz'ın koşarak gelmesi bir oldu. Oysa görüş günü değilmiş. Çok görkemli karşıladı bizi.

"Benim Komünist İmam ağabeyim" dedi.

Yanyana oturduk, söyleşmeye durduk. Yılmaz alışık olmadığım bir coşku içindeydi. Hemen kendinden söz etmeye başladı. Anadolu'dan İstanbul'a meyve, sebze taşıyan kamyonların durup (Yılmaz Abi'ye bu da bizden olsun) deyip üç-beş kasa atmadan geçmediğini, cezaevinde bilgisi dışında kuş uçmadığını, herkesin baba Yılmaz'dan söz ettiğini, adının artık baba olduğunu, dönüp dönüp yeniden anlatıyordu.

Ve ben ilk kez Yılmaz'a bu kadar dikkatli ve kuşkulu baktım. Yılmaz, benim tanıdığım Yılmaz kendisinden bu kadar söz etmezdi. Ben sözcüğünü dilinden silmiş, tüm biz, derdi. Acaba uzun cezaevi yılları koca Yılmaz'ı da mı eritiyordu? Hayır olamazdı. Bu olsa olsa dört duvarın insanda yarattığı geçici bulanıklıktı.

Sinemaya edebiyata atladık. Yine "birlikte yapacağımız çok şey olduğunu" söyledi. Çok çalıştığını, yirmi dört saatin yetmediğini vurguladı. Senaryo çalışıp çalışmadığımı sordu. Olumsuz yanıt alınca da: "Olsun adam senin öyküler zaten senaryo gibi" diye yarı şaka güldü.

Kardeşimi şaşırtan "İsmet Abi" sözleriyle, ayrıntılı halını hatırını sordu: "Tek güvencemiz işçi sınıfıdır. Yani sizlersiniz. Bu zindanları sizler yıkacak, yarının aydınlığını sizler kuracaksınız," dedi. Boynu Bükük Öldüler'i okuyup okumadığını sordu.

Ben oradan biraz düşünceli, eski neşemi arayarak çıktım...

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

Akan, aklı başında sanatçılarımızdan biri. Güney'le ilk kez cezaevinde tanışmış. Kendisinden dinleyelim:

— Yıl 1977 İzmit Cezaevi'ne ziyarete gittim. Beni görünce duygulandı. Taa öteden kollarını açıp geldi. Sımsıkı sarıldı bırakmadı. "Ben seninle dışarıda samimi değildim. Beni güç günümde aradın. Şimdiden sonra kardeşiz, dostuz," dedi. Ve öyle olduk...

Haftada en az iki kez gitmeye başladım.

Bir gün kıyıdaki meyve kasalarını kıvançla gösterdi:

— Sağolsunlar, Anadolu sürücüleri meyvemizi eksik etmiyor. Meyvemiz çok, etimiz yok dedi.

Ankara'ya Maden filmini sansüre götürüyordum. Geçerken ona uğradım.

— Bırak bugün İzmit'ten bir makina getirtip seyredeyim. Yarın götürürsün, dedi.

Bıraktım, seyretmiş. Eleştirilerini yaptı. Ankara'ya gidişteki güçlükleri sıralarken ağzımdan kaçırdım. 45 bin liraya acil ihtiyacımız var, dedim.

Dur, ben şimdi arkadaşlardan toplarım, dedi. Olmaz, mahkûmdan para alınır mı, dedimse de dinletemedim. Parayı almadan buradan çıkamazsın, dedi. Bir sürü bozuk para toplamış geldi.

Sonradan ödedik tabii...

Pipo içiyordu. Tütün götürüyordum. Adana'ya gidiyordum, şalgam suyu istedi. Bir varil getirdim.

Midesi çok kötüydü. Kıvranıyordu. Ameliyat için gerekeni yapalım abi, dedim. Hayır, bunlar beni masadan kaldırmaz, öldürür, diyordu.

O Toptaşı'na, ben askere gittim. Toptaşı'nda bir insanın sevilebileceği en yüksek düzeyi gördüm. Nasıl yapıyordu bunu? Sevgi zorla olmaz, olamaz!...

Yaşar Kemal
Yazar

İzmit Cezaevi'nde üç saat durmadan dinlenmeden konuştuk. Ne mi konuştuk? Allah'sız üç saatte ne konuşulmaz ki? En iyisi sen onu bizim Ali'ye, Ali Özgentürk'e sor. Beraberdik.

— Ali'yi nerde bulurum?

— Her Adanalıyı bulduğun yerde.

— Sizin özetle diyeceğiniz bir şey yok mu?

— Olmaz olur mu? Yılmaz için neler denmez ki!

Toptaşı Cezaevi
1978

Esat Mahmut Karabulut
Vefa Akşam Lisesi 3. Sınıf

Sol siyasi tutuklu. Lise çağında tutuklanmış. Yılmaz Güney'le Toptaşı Cezaevi'nde birlikte yatmış. Ağzından çıktığı gibi:

"1978 Ekim'inde içeri girdim. Belki bir iki hafta Yılmaz Ağabey ile karşılaşmadık. Dışarı için bu süre hiçbir şey ama içerisi için epey zaman. Öyle ünlü birini görmek için insan sabırsızlanıyor.

3 No'lu koğuşta kalıyordu. Burası ağalar, babalar, lumpen takım koğuşuydu. Koğuşlar aynı avluya açılıyordu. Gece kapanırdı. Siyasiler, çeşitli fraksiyonlardan toplam 30 kadardı. Diğer siyasi olmayanlar belki 250, 300 kişi vardı. Fakat inisiyatif bizdeydi. Çünkü biz örgütlüydük. Bunda Yılmaz Güney'in payı çoktu. Çünkü ona herkes saygı duyardı. Dahası, eğer yanılmıyorsam lumpenler siyasilerden biraz da yılardı, korkardı. Yılmaz Ağabey'in bir dediğini iki etmemelerinin altında biraz da bu duygu yatardı. Bizlerin varlığı, birlikteliği Yılmaz Ağabey'e kredi sağlardı. O da bunu çok iyi değerlendirirdi. Politik olmayan insanlar, bizim gibi değildi. Tekil hareket ederlerdi.

Örneğin Maraş olayları için açlık grevi yapılmıştı. Lumpenler niye yemek alınmadı diye tek tük tepki göstermek istediler.

Katliamın resimlerini kesip panolara astığımız halde olayın boyutunu anlayamamışlardı. Bilgisiz, bilinçsizdiler. Kısacası, örgütlü bir tepkileri olamıyordu.

Düzenli siyasi toplantılarımız olurdu. Gerek cezaevindeki yaşamımıza, gerek yurt ve dünya sorunlarına ilişkin durum değerlendirmeleri yapardık. Yılmaz Ağabey ile ilk bu toplantılardan birisinde tanıştığımı sanıyorum. Ha, ek olarak söyleyeyim ben o sıralar Yılmaz Güney'e pek de sempatik bakmıyordum. Çünkü onun anti-sovyetik tutumu olduğu konusunda koşullanmıştık. İşin ilginç yanı önceden ben de anti-sovyetiktim. Böyle bir çizgiden gelen birisi olarak, tepkimin keskinliğini takdir edersiniz. Çünkü insanın atladığı, geçtiği şeylere tepkisi daha yoğundur. Bir de daha çok gencim. Yılmaz Güney gibi gözümüzde büyüttüğümüz birisi böyle ilkel bir çizgide nasıl kalabiliyor? Benim bile gördüğüm bir yanlışı o nasıl göremiyor, diye düşünüyordum. Ve yıldızımız barışmıyordu tabii.

Yılmaz Ağabey çok esnek davranıyordu. Tartışmalarda ters noktalara geldiğimizde gülüp geçiştiriyordu. Belki de bizim çocukluğumuza sayıyordu. Gitgide aramız çok iyi oldu.

Üzerimizdeki en büyük etkisi, onun çevresiyle kurduğu olumlu bağdı. Bu siyasi, bu adi demeden herkesle konuşurdu. Popülist bir yanı vardı. Belki de geldiği yer gereği lumpenleri iyi anlıyordu.

Bir gün koğuştan mı, 2.'den mi, çalışma odasından mı geliyordu. Ben de orada dikiliyordum. Bunu mahkûmlar avluda çevirdiler. Şey, mahkûmlarda fotoğraf çektirme merakı vardır. Fotoğrafçılar da bu işten iyi para kazanırlardı. Bir yakaladılar mı, flaş, film bitene kadar onu bırakmazlardı. Yılmaz Ağabey duvarın dibine çekilir. Boynunu da az büker öyle dururdu.

Ben şöyle bakıyorum. Nedense birden tepem attı. Çok kızdım. Bu yüzden kendisiyle hiç fotoğrafım yoktur. Aramızdaki buzlar eridikten, içten konuşmaya başladıktan sonra bir gün, kendisi birlikte bir fotoğraf çektirelim, dedi. Ben o günkü gör-

düklerimi anlattım. Sizi fon gibi kullanıyorlar ve ben bundan çok rahatsız oluyorum, dedim. Siz rahatsızlık duymuyor musunuz? dedim. "Mahmut ben de rahatsızlık duyuyorum. Ama bunu yapmak zorundayım. Şimdi çektirmesen, bak bak Yılmaz Güney'in burnu büyüdü derler," dedi.

Benim en büyük anım buydu.

Şey bir olay daha var. Yılmaz Ağabey çok hoşgörülüydü demiştim. Gerçekten öyleydi. Bizler çok toyuz. Bir sahte doktor olayı var. (Mahmut burada gevrekçe güldü.) Bir gün Sağmalcılar'dan bir doktor gelmiş, dediler. Yani mahkûm da, mesleği doktorluk. Neyse bizim komüne aldık. İzzet ikram ettik.

Kendisi de siyasi mahkûm olduğunu, bizim çizgide birisi olduğunu falan söylemişti. Biz çok sevindik. Oh oh ne güzel, doktorumuz da var diye hava atmaya başladık. Mahkûmun doktora gitmesi zaten sorundu. Yılmaz Ağabey'e şuna bir yer ayarla da, belli zamanlarda herkesi muayene etsin, dedik. Böylece kendi çizgimize sempati de toplamış olacaktık.

Bu arada doktorun sahte olduğuna ilişkin alttan alta bir söylenti dolaşmaya başladı. Eski kurt mahkûmlar var, yer mi? Hemen sormuş soruşturmuşlar. Bir yandan biz çaktırmadan muayene oluyoruz. Bakalım hastalıktan gerçekten anlıyor mu diye, şuram ağrıyor, buram ağrıyor diyoruz. Bir astımlı arkadaşı muayene etti, verdiği ilaçlar gerçekten tutuyordu. Beni muayene etti, sağlamsın, dedi. Ben bir yandan Yılmaz Güney'i sıkıştırıyorum. Yahu Yılmaz Abi şuna bir yer açtır ki, eyleme geçelim. Hem diğer lumpen mahkûmlarla aramızda bir köprü oluşur falan diyorum.

O, hayır demiyor, ama belli ki oyalıyor. Durumu çoktan kavramış, ama bize hiçbir şey söylemiyor. Kendimiz anlayalım istiyor. Doktorumuza şöyle böyle dese bizi çekemiyor, fraksiyonumuzun gelişmesini istemiyor diye karşı çıkacağız. O günkü kafamızla çıkarız da hani... Aramız zaten güç bela düzelmiş.

Yılmaz Güney, yeni gelen birinin bütün geçmişini anında öğrenirdi. Kendisine göre istihbaratı vardı. Bunun sahte doktorluğunu bilmemesi olanaksızdı. Gardiyanlar çok severdi. Bu arada şöyle bir durum oldu. Kastamonulu doksanlık iri zebellah gibi bir arkadaşımız var. Bunun hemşehrilerinden birisi ranzanın üstünde oturmuş, doktorla çay içiyorlar. Bizim Kastamonulu öteden geliyor: "Yahu yeter be artık, hâlâ anlayamadınız mı? Bu sahte doktor" diyor. Hemşehrisi çok bozuluyor. Yanındaki arkadaşına hakaret edilmiş oluyor tabii. Doktoru savunuyor. Doktorcuğum sen bunun kusuruna bakma. Kendisi Kastamonuludur. Oradan işte böyle, yarmaca, kütük kereste çıkar diyor. Doktor kıpkırmızı oluyor. Sen beni tanıyor musun, falan dese de tutmuyor.

Sonra biz işi iyice deşmeye başladık. Meğer bizim Doktor, 12 Mart'ta, 12 Martçıları kandırmış. Sahte subaylıktan Maltepe Cezaevi'nde yatmış. Bir kız davası yüzünden çıkmış olay. Sıkıyönetime telefon etmiş: "Acele bir tim istiyorum. Burada, şu adreste anarşistler var" diye. Tim gelmiş, ama anarşist manarşist yok. Durum aydınlanmış, bunu Maltepe'ye tıkmışlar. Orada da ben Mahir Çayan'ı kaçırmaktan geldim, demiş. Ohooo, siyasiler buna bir yakınlık, bir ikram göstermişler. Eşofmanlarını vermişler, baş köşeye oturtmuşlar.

Biz böyle teselli buluyorduk. Bu 12 Mart devrimcilerini kandırmış, bizi haydi haydi atlatır diyorduk.

Olaydan sonra, Yılmaz Abi bizi her gördüğü yerde "Yahu sizin Doktor nerede? Yer ayarladık falan" diye espri yapıyordu.

Ayrıca militan bir yapısı vardı. Maraş katliamı için yaptığımız küçük direnişin nedenlerini, görüşmecilere bizzat anlatma görevini üstlenmişti.

Bir arkadaşım var. Şimdi işte çalışıyor. O da gelip Yılmaz Güney konusunda görüşecekti fakat zamanı yoktu, izin alamadı. Arkadaşım Paşakapısı'nda yatmış. Orada faşistler hakimdi. Bu-

nun solcu olduğunu anlamışlar ve işkence yapmışlar. Gövdesinde sigara söndürmüşler. Fakat ustaca, iz bırakmasın diye jelatinle, parayı jelatine sarıp yapmışlar. Bilmiyorum, o zaman iz bırakmıyormuş. Dahası öldürülmesine karar vermişler.

Bir rastlantı olmuş. O sıra Komünizmle Mücadele Derneği Başkanı ve suç ortağı birisi vardı. Adını anımsayamayacağım şimdi. Onun suç ortağı denen Mevlüt Kızak da oradaymış. Bizim arkadaşa, sen nerelisin diyor. O da Tortumlu olduğunu söylüyor. Neresinden, kimlerdensin derken, akraba bile çıkıyorlar. Bunun üstüne ölümden kurtuluyor.

Arkadaşı on-onbeş gün locada tutmuşlar. (Loca diye işkence yerlerine derler.) Tabanları patlamış, gözleri kanlanmış. Bu arada Savcı değişmiş. Esrar mesrar olayları da varmış. Esrar işini faşistler idare ediyormuş. Güç bela doktora çıkma olanağı bulmuş. Doktor ne oldu anlat demiş. O da, anlatamam, eğer beni başka yere naklederseniz anlatırım, demiş. Böylece bizim Toptaşı'na gelmişti. Yılmaz Ağabey onunla ilgilendi. Hemen doktora yolladı, rapor aldırdı. Böyle yanları da vardı. O bir denge unsuruydu.

Bir gün 22 No'lu koğuşta esrar içilmiş. Bizimkiler havalara sıçradılar. Olay çıkacak. Aslında lumpenler biraraya gelebilseler bizden güçlüler. Yılmaz Ağabey geldi:

— Onların esrar ve kumarlarından başka neleri var? Esrarlarına dokunmayın ne yaparsanız yapın. Bizim ilk işimiz esrar değil, esrarı yaratan ortamı ortadan kaldırmaktır. Boşuna gücümüzü nötürlemeyin. Kendinizi zor durumda bırakmayın", dedi.

Ayrıca onların esrarını hoş görmedi. Esrarın içeriye giriş kanallarını araştırmaya başladı.

Bir de 1 Mayıs Mahallesi'nden toplanmış getirilmiş bir yığın köylü, işçiyi anımsıyorum. Sağcı bir işçi mi öldürülmüştü ne? Yılmaz Ağabey'in onlara da çok faydası oldu. Avukat tuttu, yol gösterdi.

Tam 12 Eylül 1980 günü onun yanındayım. Herkes kuşkuluydu. Acaba ne olacak. Bizi asarlar mı keserler mi? Bize moral verdi, "hiçbir şey olacağı yok, rahat olun," dedi.

*

Yılmaz Güney'in bence sistemli bir fraksiyoner görüşü yoktu. Bu da teorik olarak marksizmi iyi bilmemesinden kaynaklanabilirdi. Örneğin "Güney Dergisi" karman çorman bir şeydi. Orada bir tez gibi ortaya atılanlar, bence uzunca birer makaleydi. Çeviriler, Enver Hoca, Mao tahlilleri, tümü, tümü. O sırada çok tartışılan terimlerden "oligarşi" üzerinde konuşuyorduk. Ben oligarşiyi anlattım. Tefeci-bezirgan takımını iktidarda göstermek yanlıştır. Marx'ın "Kapitalizmin gelişimi ile tefeci-bezirganlık ters orantılıdır" sözünü anımsattım. İktidarda toprak ağalarını değil, toprak kapitalistlerini göstermek bile olmaz, dedim. Bana hak verdi. Olabilir, dedi. O zaman marksizmi iyi özümleyemediğini düşündüm. Hem kapitalizmin varlığı, hem tefeci-bezirgan ağırlık kabul edilemezdi.

Yılmaz Ağabey'in bir kitaplığı vardı. Hemen hemen herkese okuması için verdiği iki kitap vardı: Stalin'in "Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu" ile Lenin'in "Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı." Kendisi oradan gittikten sonra o kitapları bize kalmıştı. Kürdistan sorununa eğilmemizi, kafa yormamızı isterdi. Bunu kafatasçı bir yaklaşımla istemezdi kuşkusuz. Türkiye solunda, Kürdistan sorunu bir eksikliktir, derdi.

Yılmaz Ağabey'i hepimiz severdik. Bana ters gelen tek yanı, lumpenlerin koğuşu olan 3. koğuşta kalışıydı. Bunu belki de güvenlik açısından, belki daha başka bir nedenle yapıyordu. Bilmiyorum, halen kafamda çözemedim. En sonunda, komünleri birleştirin, her fraksiyonun ayrı komünü olmasın, o zaman geleyim demişti.

Bir de Dündar Kılıç gibi, bilmem kim gibi babalardan gelen kasa kasa portakallar. Anlayamazdım, ben şahsen yemezdim.

Yalnız bizim fraksiyon yemezdi. Diğer siyasiler yerdi.

Birleştirici bir misyonu vardı.

Bir de tel örgü olayı çıktı. Basında "Yılmaz Güney ben istersem kimse bir gün bile beni burada tutamaz" dedi diye. Ertesi gün tel örgütlere bir de demir parmaklık eklediler.

İstese gerçekten kaçardı. İdareden daha yoğun bir otoritesi vardı cezaevinde. Gardiyanı, askeri, herkes severdi.

Cezaevlerinde anti-sovyetizm güçlüydü. İlerlemeciler sindirilmişti. Onlara tezgahçı diye de bir ad takılmıştı. Onlar komünlerine azıcık yumuşak olan herkesi alırlardı. Daha çok toparlayıcı bir özellikleri de vardı herhalde.

Aklımda kaldığınca Yılmaz yemek yapmıyordu. Doğrusu da buydu. Çünkü okuyup yazmaya zaman harcıyordu.

Çok güzel spor yapardı. Sporu o yaptırırdı. Kendisi sistemli spor yapardı. Sürü filmini cezaevinde sessiz oynattı.

Siyaset dışı hiçbir şey konuşmazdık. Öyle katıydık ki, evliliği bile yadsırdık. Nasıl olsa yakında öleceğiz. Gerillaların aşkı olmaz derdik. Dul ve yetim çocuklar bırakmayalım, diye de şaka yapardık.

Lumpenler, Yılmaz'ı diğer siyasiler gibi görmezlerdi. Kendilerinin bir parçası olarak kabul ederlerdi. Yollanışı görkemli bir törenle oldu.

Bektaş Karakaya
Kırşehir - 1978
E Tipi Cezaevi

Bektaş arkadaş Güney'i cezaevinde tanıyanlardan. Üstelik bu konuda oldukça duyarlı ve titiz. Sözkonusu tavrına biz de uyduğumuzdan mektubunun kişiliğimize ilişkin yanını çıkararak küçük kısaltmalar dışında, olduğu gibi veriyoruz.

"... 1978 Kasım idi. İstanbul-Gayrettepe'de sorgulandıktan sonra, Paşakapısı Cezaevi'ne getirildim. Burada faşistler kaldığı için, girmemekte direnince Toptaşı Cezaevi'ne götürüldüm. Cezaevi yaşamında deneysizdim. Girişte arama-taramadan sonra başgardiyanlığa çıkarıldım. O günlerde devrimcilerle faşistlerin çatışmasının dışında bir de sol içi çatışmalar vardı. Ben de bu kavganın dışında değildim. Ayrıldığımız hareketin temsilcisi tesadüfen oradaydı. Kısa bir tanışma faslından sonra sohbetimiz ideolojik tartışmaya dönüşmüştü. Sesimiz gittikçe yükseliyordu. O anda başgardiyanın kapısı açıldı ve hiç ummadığım bir şey oldu. Eserlerinden tanıdığım Yılmaz Güney, uzun boyu, kır saçı, renkli paltosuyla gülerek içeri girdi. İlk kez yüzyüze geliyordum. Benzi sararmıştı. Gözlerime inanamadım. O gülümseyen yüzüyle elini uzattı. "Geçmiş olsun arkadaşım. Hoşgeldin. Ne o gelir gelmez çok ateşli tartışmalara başladınız" diyerek konuşmamıza katıldı. Peşinden bana musluğu gösterdi: "Elini, yüzünü yıka. Kendine gel. Açsındır, yemek getirin" diye gardiyanları harekete geçirdi. Sonra benimle tartışan arkadaşa dönerek: "Ayıp be kardeşim, arkadaş yeni polisten gelmiş. Aç açık, üzerindeki kan lekeleri daha kurumamış. Ayakları şiş ve yaralı. Cezaevine yeni gelen bir devrimci böyle mi karşılanır? Bırak şimdi hizip-mizip, karşı-devrimci laflarını da arkadaşa yardımcı ol. Devrimci ve insani görevlerini yerine getir," dedi.

Bunun üzerine tartışmayı kesip, dışarının söyleşisine koyulduk. Güney'in bu içtenliğini, olaylara sıcak yaklaşımını ve olgunluğunu görünce saygım bir kat daha arttı. Sonraki yakın tanıma sürecinde de özverili, mücadeleci kişiliğini görüp tanıyacaktım.

Yılmaz'la dostluğumuz o anda başladı. Üçüncü koğuş bahçesinde harabe bir oda varmış. Burayı kitaplık haline getirmiş. Ayrıca da kendisi için çalışma odası yapmış. Kitaplığından hepimiz yararlanabiliyorduk.

Başgardiyanlıktan çalışma odasına geçtikten sonra geç saatlere dek hem tanıştık, hem siyasal söyleşimizi sürdürdük. Onda bir insanda bulunabilecek olgunluğun çok fazlası vardı. Bana cezaevi yaşamının inceliklerini anlattı. Yılmaz: "Burada üç koğuş ve bir de karantina var. Birinci ve üçüncü koğuşta sosyal (adi) suçlular kalıyor. Ben de üçüncü koğuşta kalıyor, bu odada çalışıyorum. Sen siyasilerin kaldığı koğuşta (2 No'lu) kalırsan, fraksiyon sürtüşmesinden kavga gürültü çıkar. Arkadaşlar içinde pek çokları henüz siyasi olgunluğa erişmemiş. Bu koğuşta birlikte kalabiliriz. Çalışmalarını benim odada sürdürebilirsin," dedi.

O akşam beni birlikte kalmaya ikna etti. Üçüncü koğuşta kalmaya başladık. Yer çok küçük, iki kişilik kontrplakla ayrılmış bölmelerdi. Burada saygın, koğuşun ileri gelenleri kalırdı.

O gün beni infaza çağırdılar. O dönemin sol fraksiyonlardan birinin temsilcisi, (sonradan mücadeleyi terketmiştir) benim sağ görüşlü olduğumu, oradan uzaklaştırılmazsam, siyasi koğuşun ayaklanacağını, söylemiş. Bu yalana inananlar beni apar topar Paşakapı Cezaevi'ne götürdüler. Burada sağ görüşlüler kalıyordu. Beni kesin öldürürlerdi. Nitekim sonradan dört sol sendikacıyı burada katlettiler. İçeri girmemekte direnince beni hücreye aldılar.

Yılmaz Güney bu durumu sonradan öğrenmiş ve çok bozulmuş. Çünkü orada can güvenliğimin olmadığını iyi biliyordu.

Hemen devreye girip savcıyla görüşmüş, yirmi gün sonra tekrar Toptaşı'na dönmemi sağladı.

Sadece benim için değil herkes için böyleydi. Duygulu, dürüst ve içten davranırdı. Sağlam kişiliği ve çok yönlü insani özellikleri vardı.

Cezaevi yaşamı çok düzenliydi. Yemek ve zorunlu özel işleri dışında geç saatlere dek çalışırdı. Bu sabahın yedisinden gecenin ikisine üçüne dek sürerdi. Çok okurdu. Çalışma odası derli toplu bulunurdu. Çok ziyaretçisi olduğundan ve çalışması aksadığından bunu bir düzene koymuştu. Siyasi arkadaşlar çalışmasını bölmemeye özel bir önem gösterirlerdi. Sosyal suçluların sorunlarına çözüm bulmak için sık sık ona geldiklerinden çalışamadığı için, yakındığı olurdu.

Bir de çok fotoğraf çektirmenin zamanını aldığını söylüyordu. Çünkü herkes onunla resim çektirmek istiyordu.

Bir gün siyasi koğuştan bir arkadaşla volta atıp sohbet ediyorduk. Arkamızdan gelip ortamıza girdi ve kollarını omuzlarımıza koydu: "Ooh ne kadar da güzel. Ne mutlu size! İki yoldaş kafa kafaya vermiş söyleşiyor. Ben de yapabilseydim" diyerek hava kararana dek bize katıldı.

Çevresinde sağlam ve güvenilir arkadaşlarının yokluğundan yakınıyor ve yalnızlık çekiyordu. "Buna engel tutsaklığım. İçerde olmam çok şeyimi etkiliyor ve engelliyor" diyordu. Açıkcası çevresinde kümelenen insanlardan hoşnut değildi.

Cezaevinin yalnız içi ile değil, dışı ile de ilgileniyordu. Mektup yolluyor her yere yetişmeye çalışıyordu. Bir gün öylesine yorulmuştu ki şakayla "Bektaş, bugün de sergardiyanlık görevimi başarıyla bitirdim. Bak locadan çıkarken yanıma elli bin lira alıyorum. Göreceksin akşama beş kuruş kalmamış olacak," dedi. O bir sabır yüküydü. Özellikle sosyal suçlular ona tanrı gibi taparlar, öl dese ölürlerdi.

Görüşüne gelenleri sıkılmadan uzun uzun dinlerdi. "Bunlar benim gözüm, kulağımdır. Coşkularını soluklanıyorum onların" derdi.

Toptaşı Cezaevi'ne gelişimin ilk günleriydi. Üzerimde her türlü haşarat bulunuyordu. Bitlerim Yılmaz Güney'e de geçmişti. Fakat bana hiç hissettirmiyordu. Kendine özgü ince yöntemiyle "temizliğe dikkat etmemi, her yatağa oturmamamı" söylüyordu.

Görüş günüydü. Bir bayan arkadaş ziyaretime gelmişti. Müdüriyette açık görüş yapabiliyorduk. Biraz sonra Yılmaz da geldi. Sohbetliyorduk: "Bacı ben Bektaş arkadaştan şikayetçiyim. Suçu ağır, halk mahkemesine vereceğim. Paşakapısı'ndan faşist bitleri getirerek üstüme saldırttı" diye mavra yaptı. Bitlendiğimi orada öğrenmiştim. Kızardım, bozardım. Bunu hemen anladı: "Pire itte, bit yiğitte bulunur. Şu sıra ikimiz de yiğidiz. Ne bozuluyorsun ağabey?" diye gönlümü aldı.

1979 yılbaşı gecesi idi. Koğuşta kumarı engellemek için biz de tombala çekilişi düzenledik. Tombala torbası Yılmaz Güney'in elindeydi. O çekiyordu, ben yazıyordum. Kendine özgü esprileri, tek kişilik skeçleri ile bizleri gülmekten kırıp geçiriyordu. Onun güldürü ustası olduğunu da orada öğrendim.

Cezaevinde mücadele, o koşullarda militan bir anlayışın savunusuydu. Yılmaz herşeyin üstesinden geliyordu. İdare üstünde de tartışılmaz bir ağırlığı vardı. Siyasal çalışmalarda, toplantılarda ince, gevrek çıtırtılı sesiyle, anlatmak istediği konuyu sakin, tane tane anlatırdı. Anlaşılır olmaya büyük özen gösterirdi. Laf ebeliği, bilgiçlikten hoşlanmazdı. Böylelerini bile bıyıkaltı gülümsemesiyle sabırla dinlerdi.

Devrimci ilişki ve yaklaşımında, son derece duyarlı ve esnekti. En küçük sorunların bile üstüne varır, bir çözüme bağlardı. Olaylara yaklaşımındaki bu tavrı, esnekliği o sırada bende kendisinin biçimciliğe düştüğü kanısını bile uyandırmıştı. O tavrının nasıl bir uzak görüşlülük olduğunu ancak bugün anlıyorum.

Bazen TV izlerken, çıkan sanatçılar üzerine görüşünü sorardım. Sevdiği, saydığı sanatçılardan söz etmeyi yeğlerdi. Sözü-

mona sanatçıların çiğliklerinden anlattığı da oluyordu. İzmit Cezaevi'nde yatarken, beş paket filtreli sigara ile basını peşine takıp gelenlerle görüşmediğini, çünkü bunların popülarite peşinde kişiler olduğunu söylemişti.

Bir gün neden kaçmadığını sordum. Her türlü olanağı vardı. Yanıtı şu oldu:

"Ben B... olsaydım, bir saat bile durmaz dışarıdaki mücadeleye koşardım. Oysa benim durumum farklı. Halktan, sanatımdan kaçamam. Ben artık halka aitim, Sanatımı halkım için yapabilirsem ben varım. Kaçmam sanatımı yapmama engel olur. O da benim ölümüm olur. Son sınırlarıma kadar sanatımı ülkemde, yaşamın sıcak kaynağında yapmaya çalışacağım. Sokağa çıksam herkes tanır. Yurtdışına çıksam ülkemdeki gibi verimli olamam. Emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin karanlık güçleri sürekli peşimde olacak. O zaman egemen sınıfların istediği olur, yasal zeminde mücadeleden uzaklaşmış olurum. Gidişat iyi değil. Sanatsal çalışmamın önü iyice tıkanıyor. Elim kolum bağlandı" demişti.

Sohbetlerimiz arasında, dergi çıkararak, siyasal düşüncelerini sistemleştirip bir örgüt oluşturup oluşturmayacağını sordum. Yılmaz:

"Birlik üzerinde çok durduğum ve bu anlamda görüşlerim netleştiğinden, sende ve tüm devrimcilerde bu kanı uyandı. Ama benim örgüt kurma çabam olmayacak. Çabam, devrimci hareketin dağınıklığının giderilmesinde benim de tuzum olsun diyedir. Önderlik iddiam yok. Ben sanatçıyım. Daha somut ifade etmek gerekirse Parti Sanatçısı, Ülkemin Gorki'si olmak istiyorum!..." dedi.

*

Rahatsızlığı vardı. Sağlığına pek dikkat etmiyordu. Cezaevi koşulları da sağlığına iyi gelmiyordu. Hastaneye gittiği oluyordu. Cezaevi hastanesine, İmralı'ya hastaneden gidecekti.

Bütün tutuklu ve hükümlüler gözü yaşlı onu uğurladık. Onun

da gözleri nemlenmişti. Hepimizi tek tek kucaklıyor, bir iki güzel sözle öğüt veriyordu. Ben "Yılmaz'a özgürlük!" diye haykırıyorum. Birden bütün cezaevi bana katılıyor. Slogan büyüyor. Yılmaz müdahale ediyor. "Niye yalnız Yılmaz'a özgürlük. B. arkadaş? Zindanlar boşalsın. Genel af! Benim sizden ayrıcalığım olamaz. Hepimiz için özgürlük diyorum. Mücadelemizde başarılarımızın parlak olmasını istiyor ve hepinizi kucaklıyorum! Hoşçakalın! Gitsem de yine sizlerleyim..." El sallıyor, gülümsüyor.

Onun İmralı Cezaevi'ne gidişinden sonra bir telgrafını, Tekirdağ'a benim gidişimden sonra da bir kartını almıştım. Kısa süre için dışarı çıkınca, çok istememe karşın bir türlü ziyaretine gidemedim.

*

1981 yılı Ekim ayında, İskenderun'da polis sorgulamasında idim. İşkence seanslarının sürdüğü sıra, polislerden birisi korku ve panik içindeydi. Bunu gizleyemiyordu. Falaka atarken bir yandan "Adamınız kaçmış, kaçmış" diye deli gibi bana bağırıyordu. Ben kim acaba diye düşünürken, gazeteyi önüme atıverdi: "Yılmaz Güney kaçmış. Bak gör de rahatla" dedi. Gerçekten rahatlamıştım. Bu haber beni sevince boğarken işkencecileri panikletmişti.

*

1984 Nisan'ında ölüm orucumuz vardı. Biz özgürlük mahkûmlarına, ölüm orucu direnişçilerine sahip çıkmak, işkenceyi kınamak için Avrupa'da uzun bir yürüyüş düzenleniyor. 21 Nisan'da Paris'ten Strasbourg'a dek uzanan bu yürüyüşün başında Yılmaz Güney'i görüyoruz. Düzenleyen de o. Resmine bakıyoruz, çok yıpranmış, bir deri bir kemik kalmış. Sanki açlık grevindeki biz değiliz de o!...

Ağustos'ta Adana'ya getirildiğimiştik. Ölüm orucu sonuçlanmış-

tı. Adana Cezaevi'nde, baskı, dayak, işkence had safhadaydı. İdeolojik ve siyasi yaptırımlar, gerici ırkçı, şoven ders uygulamaları var. Burada da ikinci açlık direnişimizi yaşıyoruz. Ölüm hücresinde iki kişiyiz ve açlığın 13. günündeyiz.

Başsavcı Ali Galip Dinçer, direnişimizi kırmak için dünya nimetlerinin propagandasını yapıyor. Umutsuzluk ve boyun eğişi öğütlüyor. Arkasından bizi üzüntüye boğan kara haberi veriyor. Çoşku ve şevkle anlatıyor...

"Bak anarşist, kanun kaçağı, komünist, vatan haini Yılmaz Güney de öldü. Siz açlıktan ölseniz kimin umurunda? Vatanın milletin selameti için 50 milyondan, 5 milyonu zaten devlet gözden çıkardı..."

Evet böylece büyük Yılmaz'ın ölüm haberini küçük bir savcının ağzından ve ölüm hücrelerinde öğrenmiş bulunuyorduk. Yılmaz Paris'te, Komüncülerin arasında sonsuz uykusuna yatmıştı. Birkaç kara düşüncelinin dışında bütün dünya ağlıyordu ona...

Anısı Türkiye halklarının yetiştirdiği, yetiştireceği aydınlara esin kaynağı olsun. Yılmaz'ı örnek alsınlar. Büyük insan, seni kaybetmenin dördüncü yılında, kavganla aramızdasın!...

Hüseyin Şen
Sarızlı, 1978'de Yılmaz Güney'le yatmış. Söyleşi, olduğu gibi

1978'de Toptaşı'nda karşılaştık. Kayseri Cezaevi'nden kaçtıktan sonra yakalanışım sırasındaydı. Biz Yılmaz Güney'i yalnız siyasi olduğundan değil, hani erkek adam olduğu için de severdik. Filmlerinden falan, merttir.

Onunla konuşmak, resim çektirmek, sohbet etmiş olmak için millet can atardı. Sorunum var nasıl çözelim diye de bahaneler uydururlardı.

Lakabına kasap dediğimiz bir berber arkadaş vardı. Resmi o çekerdi. Çok para kazandı. Bir arkadaş, Yılmaz Güney'le bir resmimi çek diye çok sıkıştırmış. Fakat bir türlü denk getirememiş. Bazen o avluya çıkmazmış. Bazen öteki denk gelmezmiş. Kasap avluda Yılmaz Ağabey'e:

— Yahu ağabey birisi var başımın etini yiyor. Azıcık bekler misin şunu bulalım dedi,

O, olur dedi şöyle beklemeye başladı. Hayda herkes koğuşlara koştu adamı bulmaya. Kimbilir nerede? Neyse yaka paça adamı getirdiler. Yılmaz Ağabey bir espri yaptı ve mahkûmun çok hoşuna gitti. Sanki, kendisi adamla resim çektirmek istiyormuş gibi:

— Yahu arkadaş neredesin? Şunun şurasında bir resim çektirelim dedik. Burnun mu büyüdü yoksa, dedi, gülüştük.

Midesi rahatsızdı. Cezaevinde bazı ayrıcalıklara sahipti. Hızır Hacı Süleymanoğlu, Dündar'ın adamları gibi babalar vardı. Onlarla samimiydi. Ama olsun, bu tutumu devrimcileri ihmal ettiği anlamına gelmiyordu. Solcuları her zaman desteklerdi. Bir Mayıs'ta ölen beş işçi olayı sanıklarının açlık grevini destekledi. Onları ziyarete gitti.

Üç aylık mı ne diyorlar? Hani şu akşam gelip sabah gidenler var ya. Onlar tarafında kitaplığı vardı. Çalışıyordu, daktilosu vardı. Çalışıyorum diye, bizimle diyalogu kesmezdi. Kimseyi kırmazdı.

İstese elini kolunu sallaya sallaya kaçardı. Ama kaçmadı. Eğer sonunda kaçtıysa muhakkak bir nedeni vardı.

Bir anımız oldu. Karakol komutanının kadın mahkûmlara karşı bir yanlış tutumu olmuş. Mahkûmlar huzursuzlandı. Cezaevi müdürü bile bizden bir eylem bekledi. Boykot, moykot gibi. Direniş gibi. Duvarlar muvarlar delinecek. Koğuşlar biraraya gelecek falan.

Yılmaz Ağabey'le ben bu konuyu konuşurken, gardiyan geçiyordu. Gerçi gardiyan-mardiyan yok. Bana "Dikkat et gardiyan geçiyor" dedi. Ben de boşver geçerse geçsin, dedim.

Yılmaz Abi bunun üstüne şu unutamadığım öyküyü anlattı:

— Bana bak Hüseyin toplumda, yani bizde "Nurilik, Abdurahmanlık ve de Şabanlık, diye bir hastalık var biliyor musun?" dedi.

Bilmiyorum dedim. Başladı tek tek anlatmaya:

— Nurilik kendine yontmaktır, çıkarcılıktır. Burjuvazi kendi çıkarına olan herşeyi sanki toplumun yararınaymış gibi sunar. Peki ben buna niye Nurilik dedim? Anlatayım.

Yeşilçam'a yeni geldiğim sıralarda, Nuri diye bir arkadaşım vardı. Cin gibi kurnaz. Bense saf Anadolu çocuğu, herkese inanıyorum. Bu Nuri arkadaş bedenen çok zayıf. Doktora gitmiş, balık yağı içmesini söylemiş.

Şimdi Nuri beni köşeye çekiyor: "Abi, var ya, senin mutlaka balık yağı içmem lazım. Artist olacak adamda biraz ense bilek ister. Balık yağı dinime o biçim ense yapar haa!.."

Tamam haklısın Nuri, o ki artisliğe soyunduk ceremesine katlanacağız. Yağı almamla bitmesi bir oldu. Bir de baktım yağı lık lık içiyor.

Başka bir gün: "Abi sen var ya sen. Emek'teki filmi behemmahal görmen lazım. Oradan o biçim çok büyük hisseler kapacaksın."

Düşündüm, doğru benim iyi filmleri görmem gerekir. Tamam Nuri görelim diyorum. Tabii biletler benden. Çünkü artistliğe soyunan benim. Kısacası işte Nurilik budur.

Abduramanlıksa şöyle bir şeydir: Bizim hanımın bir akrabası var. Adı Abduraman. Kendisi parçacılık yapar. Selamünaleyküm der gelir. Aleykümselam. Nezaket icabı buyur edersin. O şimdi başlar: "Ne haber Yılmaz Bey? İyi haber sağol. Geçiyordum uğradım. İşim acele şimdi kalkacağım. Ee daha daha ne haber..? Çalışıyor muydun, iyi çalış çalış" der.

Belki anlar diye, çok sıkı bir çalışmam olduğunu söylerim. O beni duymaz bile. Başlar dünkü içtikleri Tekirdağ rakısını ballandırarak anlatmaya. Oradan geçer hovardalıklarına. İncir çe-

kirdeğini doldurmayacak gereksiz geveziliklerle vakit öldürür. İşte Abduramanlık da budur.

Gelelim Şabanlığa dedi, durdu. Birbirimize bakıp gülüştük. Ben anlat abi, dedim. O, "Boşver anladın işte. Gardiyan ne de olsa hükümetin adamı. Yapacağımız iş baştan sona ters bir iş. Üstelik bize ille konuştuğunuzu duyayım demiyor. Evet elinden bir şey gelmez ama, ona duyurmaya ne gerek var. Niye onu da güç durumda bırakalım?"

Ben ille Şaban'ı anlat diye direnince dayanamadı:

Bir filmin çekimi sırasında ekonomik krize düştük. Bankaların birisinden kredi ayarlamaya çalışıyoruz. Banka bir görevlisini bize göndermiş, konuşuyoruz. Tabii durumumuzu iyi göstermeye, kredi koparmaya çalışıyoruz. Bu sırada Şaban geldi:

— Abi be bir çekimiz daha karşılıksız çıktı.

Ben sıkıntımızı belli etmeme çabasında:

Olabilir öderiz Şaban, dedim.

O:

— Abi be hangi parayla diye direndi.

Birisinden bulur öderiz derken, bankacılar bize müsaade deyip kalktılar.

Yerli yersiz, vakitli vakitsiz konuşmak Şabanlığa girer, dedi.

Bütün bunlardan sonra sen ne dedin?

—Vallaha aklıma yattı dedim.

Siyasilerin yanında kalmayışını yadırgıyorduk. Ama o bizden iyi bilirdi. Belki orada daha iyi korunuyor olabilirdi...

*

— Abdullah diye iri yarı bir koğuş temsilcisi geldi. Bu karantinaya yeni gelen acemileri soyarmış. Kimisinden para, kimisinden başka şeyler alırmış. Korkutmak için bazılarının yüzüne de bir iki jilet atarmış. Bu durum anlaşılıyor. Üzerinden çıkan listede işte falanca 44 numara postal, falanca pijama, falanca peynir getirecek diye yazıyormuş. Akşam kendisi alıp götürülürken bağırıp çağırması, güya kendisi bir devrimciymiş, işkenceye götü-

rüyorlarmış. Sahip çıkıp, direnişe geçmeliymişiz. Akşam kapılar falan dövüldü ama sonra durum anlaşıldı. Yılmaz Ağabey durumu öğrenmiş. Bize rahat olun bu adam bozuk dedi. Yani kötü.

Eskiden devrimciler bu oyuna çok gelmişlerdir. Benim diyen liderler çok yanılmış, yanıltılmışlardır.

Yılmaz Ağabey'i sonra İmralı'ya yolladılar. O gittikten sonra sivili, siyasisi çok üzüldü. Sanki Toptaşı başsız, öksüz kalmıştı...

Bu cezaevinden kaçıp, firar edip, ötekinde Yılmaz'ı ziyarete gelenler olmuş.

Yaman Okay
Sinema-Tiyatro
Sanatçısı

Bolu'da film çalışmalarımız vardı. Apar topar İstanbul'dan istendik. Güney, Sürü filmi için bizleri uygun bulmuş.

Tamam arkadaş o ki Yılmaz Abi bizi cezaevine istemiş, gitmemek olmaz.

Başladı orada hepimizin rolünü tek tek oynamaya. Peşinden Güney dergisi okuyup okumadığımızı sordu. Okuyoruz ama beğenmiyoruz, dedik.

Hasan Kıyafet

Toptaşı Cezaevi de Yılmaz'ın yaşamında önemli bir yer tutar. Birkaç senaryo çalışmasını burada tamamlamış. "Sürü"nün sessiz halini burada arkadaşlarına oynatıp eleştiri almış. İstanbul'un kültür ortamı ile adeta yeniden içli dışlı olmuştur.

İzmit'ten geldiğinin ilk günleriydi. Ziyaretine gittim. Aynı sıcaklığı ile anında görüşe çıktı. Görüşme yeri müdür odasına bi-

tişik bir yerdi. Filmi için "Bensiz olmuyor Ağabey" dedi.

Yine dereden tepeden bir sürü şey konuştuk. Sanki yakında çıkacakmış gibi coşkuluydu. Fakat bu İzmit'teki duruma benzemiyordu. Demek ki oradaki geçici bir bunalımdı, diye kurdum. Ve sevindim kuşkusuz.

Cezaevi personeli, büyüğünden küçüğüne istese rahat kaçabileceği kanısındaydı. Dahası neden kaçmıyor diye içten içe üzülenler bile vardı.

Başka görüşmeciler geldi, ayrıldım. Çok geçmeden İmralı'ya nakledildi. O son görüşmemiz oldu...

Demirtaş Ceyhun
Yazar
İstanbul

İnsan Hakları Derneği yurt düzeyinde "Vatandaşlıktan atılanlarımızdan diri, ölü tümüne yeniden vatandaşlık hakkı isteme" yönünde bir kampanya başlattı. Tarih Ağustos 1988'di SHP Kadıköy ilçesi bu anlamda Yılmaz Güney'e vatandaşlık başlıklı bir panel düzenledi.

Konuşmacı Demirtaş Ceyhun'du. Bir soru üzerine: Güney 1950'lerden beri arkadaşımdı. Sinemada, edebiyatta gelişti, kıvandık. "Boynu Bükük Öldüler" romanını ilkin ben bastım. Maddi meselelerden dolayı küsüştük. Son Yumurtalık olayı olup da yeniden Toptaşı Cezaevi'ne gelince, küslüğü bir yana atıp Türkiye Yazarlar Sendikası adına ziyaretine gittim.

Beni kapıda coşkuyla karşıladı. Ayaküstü politik tutumundaki fraksiyoner yanlışları sıraladım: "Abi beni düzeltin, dışlamayın. Doğruyu öğrenmeye açığım" dedi. Anladım onu. Yılmaz'ın kültür temeli zayıftı. Tez şöhret oldu. Oynadı ve yazdı. Okumaya zaman bulamadı.

Sayın Ceyhun hemen bir anısını anlattı:

Altınkoza'nın ilk yılı ve Yılmaz gündemde. Adana'da bir sinema salonundayız. Jüride Kemal Tahir, Tonguç, Yaşar daha başka ünlüler var. O zamanın güncel konusu ATÜT —Antik— Asiatik gibi terimlerle konuşuluyor. Yılmaz "bunlar ne anlama geliyor be?" diyor. Diyor ve dışarı çıkıyor. Hemen iki-üçbin kişi topluyor ve omuzlarda; Bakın işte ben buyum, ne yazar sizin bilgileriniz der gibi...

Yumurtalık olayında Yılmaz'ı kınamıyorum. Her Doğulu erkeğin tavrını koymuştur ortaya. Ben de olsam aynısını yapardım. Sen kalk yanında karısı olan birinden "Komünistlerde namus ortaktır diye kadın iste..." Ama savunması yanlıştır. Ağır tahrik var ortada ve cezası yanlıştır. Olayı zorla politik arenaya çekti. Çünkü başka biçimde Avrupa'nın, dünyanın kendisine sahip çıkmayacaklarını düşünüyordu...

Ceyhun yeniden başa dönerek:

"Toptaşı'nda bana ille bu akşam burada kalalım. Çilingir sofrasını kurarız, merak etme, dedi. Sanki otele davet ediyordu."

Yılmaz'ın eski avukatlarından Turan Göbekli, neden kaçtığı biçimindeki bir soruya: "Yanlış anlaşılıyor. Yılmaz Türkiye'den kaçmadı, cezaevinden kaçtı. Ayrıca 35-40 yıllık ceza daha geliyordu. Yılmaz kaçırıldı," dedi.

İmralı

Ahmet Cebeci
Kara mahkûm
İmralı

Ahmet Cebeci yetmişe merdiven dayamış gibi. Vezirköprü'de kendir halkın geçim kaynağı. Kendirin arasına birkaç kök haşhaş ektin diye mi ne girmiş içeri. Yolu İmralı'ya düşmüş ve Yılmaz'ı tanımış:

— O rahmetli adam değil, bir afattı, ermişti canım. Hani açı benzinden, susuzu dudağından bilir, derler ya. İşte böyleydi mübarek.

Yemeğini istese savcılarla, müdürlerle yerdi. Ama o bizimle yerdi. Her izine gidene, harçlığın var mı diye sorardı. Orada bir ortak cep (fon) kurmuştu. Başına iş gelene, sürgüne gidene, tahliye olana oradan yardım yapılırdı.

Yılmaz değil bir kitaptı, mübarek canım. Bir ara tüphaneye (kilere) baktı. Haksızlığa hiç dayanamazdı. Yalanı affetmezdi.

O gelene kadar millet ölmüş gibi kumar oynar, esrar içerdi. Gizli gizli İmralı'da tarlalara esrar ekerlermiş. Rahmetli bizi topladı:

— Biz hayatımızın kumarını oynayıp buraya düşmüşüz. Daha kumar niye? Bir daha görmeyeceğim, dedi.

Kimse de oynamadı. Esrar da kayıp oldu. İçki içmezdi. Gemlik'teki 18 kardeşler lokantası mı ne onu çok severlermiş. De-

nizden gelen acıkır diye onunla giden herkese de sofra kurarlarmış.

— O herkese abi derdi ya, herkes de ona "baba" derdi.

Giderken servetini -serveti de kitapları- Ordulu Yılmaz'a bıraktığı söylenir.

Silahı açıkça vardı. Bir gün unuttum bir yere giderken 14'lüyü bana emanet etmişti. Herhalde beni aramazlar diye düşündü.

Çok can kurtardı. Nice kanlı bıçaklı kavgaları önledi. O, dur dedi mi akan sular dururdu.

Bir gün lüzumsuz konuşmuş. Bana ağa paşa bir şey yapamaz, demiş. Bu kez kaçacak diye korktu, sürdüler. Yerin kulağı var. Orada casus ve ajan var.

Ahmet Dayı espirili güleç yüzlü bir Anadolu insanı. Kendisinin mi, akrabasının mı bir kahveye götürdü beni. Baş köşede asılı bir sürü fotoğrafların arasından birisini bulup çıkarttı. Bu Güney'le çekilmiş fotoğraflarıydı. Kıvançla gösterdi:

— Hatıra dediniz de aklıma geldi. Bir gün izine çıkacağım. Rahmetli, Dayı harçlığın var mı? dedi. Var yeğen dedim. Yine de elini cebime soktu. Bir şeyler bıraktı.

Neyse, oradan İzmit'e geldim. İzmit'te Samsun arabalarını bekliyorum. Hava kararadı. Hafiften yağmur atıştırıyor. El kaldırdım birisi durdu. Yer yok, şoförün yanına iskemle koydular.

Şoför yaşıma, başıma, traşıma baktı:

— Baba yolculuk nereden nereye? dedi.

Doğrusunu söyledim, İmralı'dan Samsun'a dedim. İmralı deyince kulağını dikti.

— Yılmaz Güney de oradaymış, tanır mısın? dedi.

Anladım, o da Yılmaz'cı:

— Tanımaz olur muyum, bak beraber resmimiz var diye cebimdeki fotoğrafı gösterdim. Adam çok sevindi.

Bu sırada muavin para diye başıma dikildi. Elimi cebime attım. Şoför:

— Dayı koy o parayı cebine. Para istemez. Sen Yılmaz Güney'le fotoğraf çektirmişsin, yeter.

O fotoğraf para yerine geçer, dedi...
Ahmet dayı güzel söz, tekerleme küpü:

Gençlik bir kuş idi
Kaçırdım da tutamadım.
İhtiyarlık bir kumaş idi.
Gezdirdim de satamadım.
Hadi sana bedava!...

V. Köprü - Samsun

Kenan Özcan
Kara mahkûm girmiş-siyasi çıkmış
İmralı

Kenan arkadaş Sıvas Kangal'dan. Çocuk yaşta eline bir silah tutuşturulmuş, git şu adamı vur, kan davamız var, denilmiş. Önce idama mahkûm olmuş. Sonra müebbete çevrilmiş. Af-ımaf derken 16 yıl yatıp çıkmış.

Yılmaz'ın cezaevindeki yakın olduğu insanların en az kendisininki kadar ilginç yaşam öyküleri var. Kenan Özcan bunlardan biri. Dürüst, mert, cana yakın, olduğu gibi görünen biri. Belki geçmişinden, kahveyi, içeride oturmayı sevmiyor. Bana ağabey şöyle açık bir yerde konuşalım, dedi. Sultanahmet Parkı'na doğru yürüdük. Dalgın anlatıyor:

— Ağabey benim amcam gizli ağaydı. Para kendisinin değil. Mal davar alıp satardı. Herkes onu ağa bilirdi. Ama asıl anapara sahibi ağa, başkasıydı. Yıl sonunda götürür kârı ona teslim ederdi.

Arazi yüzünden kan davamız varmış. Ben çocuk yaşta İstanbul'a gelmiştim. Gazete satarak hayatımı kazanmaya başladım.

Günde 6-7 lira kazanıyorum. Geldiler beni Sıvas'a memlekete götürdüler. İşlemeye başladılar. Ben delikanlılığın eşiğindeyim, bilinçsizim. Sonunda muratlarına erdiler, beni maşa olarak acımadan kullandılar...

Sıvas Cezaevi'nde siyasilerle, solcularla ilk kez karşılaştım. Onlara komünist diyorlardı. Herkes gibi o sözcükten ben de ürküyordum. Ama onların yaptığı işlere, yürekliliklerine, büyük adamlara kafa tutmalarına, haksızlığa dayanamamalarına da gizli bir hayranlık duyuyordum.

Bir gün solculardan birine size niye komünist diyorlar dedim.

O bana ilkin yanıt vermek istemedi. Sonra kısadan:

— Sen önce niye burada olduğunu iyice bir düşün. Hiç zengin, hali vakti yerinde adam var mı aranızda dedi.

Düşündüm, gece gündüz düşündüm. Düşündükçe kafam bulandı. Sonunda Niğde Cezaevi'ne gelince bozuldum. Bozulanı siyasilerin içine atarlar. Kara mahkûmdan ayırırlar. Onların da kafasını bozar, diye.

Şimdi, cezaevindeki gardiyan ve yöneticilerin diliyle "bozulmak" sola kaymak demektir. Evet ağabey ben Niğde Cezaevi'nde o Ziya Yılmaz'lar, Necmi Demir'lerle kalınca okumaya başladım. Okudukça da gördüğün gibi iyice bozuldum çıktım.

Kenan kardeş buruk gülüyor. Cezaevi yönetimi kara mahkûmun bozulanını, siyasi mahkûmlardan da tehlikeli bulur.

Kenan, pehlivan yapılı ve kilolu biri. Sıcağa dayanamıyor. Belki de anıların etkisiyle, kalın boynundan aşağı terliyor:

— Ağabey, Yılmaz Ağabey'le ilk tanışmamız mektupla oldu. Ben epey yatmış, cezaevlerinin artık kıdemlisi olmuştum. Haksızlığa karşı olduğum için arkadaşlar eksik olmasın severlerdi. Açık, yarı açık bir cezaevini hak ettiğimi söylediler. İmralı'ya Yılmaz Ağabey'e oraya gelmek istediğimi anlatan bir mektup yazdım. O bana, Niğde'ye gelen biriyle haber gönderdi. Becerebiliyorsan durma gel, dedi. Uzatmayalım gittik. Yıl 1978 falandı sanıyorum.

Yılmaz Güney Ağabey iskele yanında volta atıyordu. Yanındaki Yalçın'ı tanıdım. O, Yılmaz Abi'ye:

— Bak bak adamın geliyor, dedi.

Gülerek yaklaştı bana. "Allah kurtarsın" demek gelenek ya, işte onu dedi. Yılmaz Abi'nin huyuydu. Bunu bir değişik söylerdi:

"Allah kurtarsın, ister kurtarsın ister kurtarmasın. İstemesi bizden" derdi.

Ben hemen hoşbeşten sonra:

— Yılmaz Abi tartışacağız. Size epey diyeceklerim var. Güreşeceğiz ya sen ya ben dedim. Yine güldü:

"Ben güreş sporunu severim. Ama güreşemem, pinpon oynarım" dedi.

Kısa sürede kaynaştık. Bana çok güvendi. Güvendiği insandan saklısı gizlisi olmazdı. Örneğin kaçmaya ta orada karar verdiğini bilirdim. İlkin baştan sona Ada'yı tanıttı bana. Mahkûmun geneli için, yüzde doksanı lumpendir. İlişkilerinde önlemli ol. İşte idarenin adamı kim, kime ne kadar güvenilir. Çalışma düzenimiz. Orada eksiksiz günde 8 saat çalışılır. Yok kaytarma olmaz. Hele Yılmaz Ağabey herkesten mutlaka beş on, yirmi dakika fazla çalışırdı. Gece saat üçe kadar yazı yazar, okur, yine de sabah herkesten önce kalkardı. Kendine söz söyletmezdi.

Doğan Saraçoğlu en iyi savcılarımızdandı. Onu Yılmaz abi yüzünden sürdüler. Bir de savcı Hüseyin Şeremet iyi insandı.

*

12 Eylül'ün geleceğini çok önceden anladı. 12 Eylül 1980'den bir hafta falan önceydi:

"Kenan Evren geliyor. Ama senin amcan gibi bu da gizli ağa. Asıl ağa geride, CIA-ABD, görevi yıl sonunda kârı götürüp onun cebine aktarmaktan başka bir şey değildir," dedi.

"Yeni uyandığımız sıralarda devrimi radyoevini ele geçirmek sanırdık. İşte bir gece sabaha karşı mikrofonun başına geçilecek. Allo alo, cezaevlerinin kapısı açılsın. Ağalar, beyler, toprakları-

nı fakir fukaraya dağıtsın, bu iş de bitsin biçiminde anlardık. Süreç içinde kazın ayağının öyle olmadığını öğrendik," dedi.

Bir sözleriyle bana adam vurdurtan amcalarımın bana milyonlarını vermediklerini gördüm. Kendi feodal çarklarını döndürmek için beni kullananlar sonunda bir yol parasını bile çok gördüler. Ne yani bizden haraç mı istiyorsun? dediler. Solun, materyalist öğretinin, ne büyük şey olduğunu bir kez daha anladım. Sermaye varlığını, rahat yaşamını kolay terk etmeyecekti.

*

Yılmaz Abi "halk" sözcüğünü çok kullanırdı. Bir de "Abi", küçüğe-büyüğe Ağabey, derdi. Bir gün "niye böyle diyorsun" dedim. "Benim abi dediğim insanlar halk. Ne yani halk benden büyük değil mi" dedi.

"Kendinizi anlatırken, halka beni de anlatın. Olduğum gibi anlatın. Bu düzen beni halka yanlış tanıtır. Güvenim yok onlara..." derdi. Biz oniki, onüç kişi komün yaptık. Birlikte yiyip içerdik. Sıra ile ikişer kişi nöbet tutardık. Bir kişi pişirir, bir kişi bulaşık yıkardı. Yılmaz Abi'nin nöbetini biz tutmak istedik, kesin razı olmadı.

Günlük eleştiri-özeleştiri yapardık. Grubumuzda, Osman diye bir arkadaş vardı. Dağılırken bir iki kez onun ayakkabısını çevirmiş. Hürmet olsun diye. Biz dikkat bile etmedik. Meğer o, Osman'a hınç bilemiş. Bir gün bileğinden tuttu. Hepimizin önünde onu rezil etti.

"Ben artist Yılmaz değilim artık. Sizden, halktan biriyim. Görevim sizin gerçeklerinizi perdeye aktarmak, propagandasını yapmak. Osman senin yaptığının adı yağcılıktır. Halkı küçültmektir. Arkadaşlar benim önerim, bu arkadaşın cezalandırılmasıdır. Onbeş gün aramızdan ayırıp tecrit edelim. Kendisini düzeltir, özeleştirisini yaparsa sorun yok" dedi.

Durumu, grupta oyladık, cezayı bir aya çıkarttık.

*

Yılmaz Abi dağıtıcı değil birleştiriciydi. Her cumartesi günü bütün mahkûm bir yerde toplanır, çeşitli konularda konuşurdu. Toplantıları genellikle o yönetirdi. Her görüşten insana söz verirdi. Bazı sekter arkadaşlar eğer kendileri çoğunluktaysa, diğer görüşlere söz hakkı tanımazdı.

Yılmaz Abi için yok Arnavutlukçuydu, yok anti-sovyetik gibi şeyler söylendi. Kesin yanlış. O, her görüşe saygı duyardı. Kısacası arayış içinde ama sosyalistti. Bir insan hem emperyalizmin jandarması Amerika'ya hem de Sovyetler'e karşı olabilir mi? Bir insan hem sosyalist hem de sosyalist bloka düşman olabilir mi? Her grup onu kendi yanında görmek istedi. O da hiçbirisini küstürmedi. Hepsine mavi boncuk verdi...

*

Büyük adamların dostu kadar düşmanı da çok olur. Yılmaz Abi'nin de öyleydi. Midesi ağrıdığı için zaten içki içemiyordu. Misafirleri varmış. Film için konuşacaklarmış. Bir gün Gemlik'e gitti. Hemen gazeteler içki içmeye, alem yapmaya gitti diye yazdılar. Yalanı hiç sevmezdi, bu habere çok üzüldü.

İyi savcı gelir insanı iyi, hafif işe verir, tersi gelir, zor işe koşar. Yılmaz Abi boyuna yer değiştirtilirdi. Odun motorlarıyla bir ara Gemlik'ten odun, un taşıdı. Sonra oradan alıp kütüphaneye verdiler. Kütüphane gözde yerdir. Hele Yılmaz Abi için bitirimdi. Yatağını da oraya taşımıştı.

Savcı değişti, iş değişti. Onu oradan alıp fırına verdiler. Fırın yine kütüphaneye yakındı. Fırsat buldukça oraya kaçıyordu. İşin iyi yanı kütüphaneye ben verilmiştim. Kitabını eksik etmiyordum.

Bunu da çok gördüler. Ta 5. kısım dediğimiz yaya bir saat ötedeki tarlalara verdiler. Domates falan yetiştirecekti. Sonra

kendi parasıyla oraya bir ev yaptı. Ev dedimse kulübe. Kulübenin adı mahkûmlar arasında "Güney köy" olarak kaldı. Yıkmamışlar.

*

Ada'da, Yılmaz Abi bir eğlenti düzenledi. Örgütçü adamdı. İstanbul'dan birçok değerli sanatçı geldi. Konserde Egemen Bostancı güzel bir konuşma yaptı. Sonra Yılmaz Abi konuştu. Hâlâ gazetelerin yazdığı yalana üzülüyordu.

"Buradaki herhangi bir mahkûmdan hiçbir ayrıcalığım yoktur. Günde herkes on kilo domates toplarsa ben onbeş toplarım. Herkes sabah altıda kalkarsa ben 5.5'ta kalkarım. Gerçekleri mahkûm arkadaşlardan ve benden öğrenmenizi istiyorum.

Bizim tavrımız, tutarlılığımız kişisel özelliğimizden değil, savunduğumuz dünya görüşünün sağlamlığından geliyor," dedi ve herkese teşekkür etti.

*

Bir ziyaret günü Yılmaz Abi Fatoş Yenge ile konuşuyordu. Gazetelerde ise hep Yılmaz Güney'in aleyhinde şeyler vardı. Bize dönüp "Burada yalnız benim yazmam yetmeyecek. Sizler de yazmalısınız. Çünkü bu adamlar, benim yazdıklarımı yakarlar, ortada belge kalmaz. Hiç olmazsa sizin yazdıklarınızdan biri çıkar. Dahası bunların niyeti beni yok etmek, yaşatmamak" dedi.

"Yol" filminin senaryosunu topluca kütüphanede birlikte yazdık. Gerçek öykülerden yola çıkıldı. İlkin 36 tane gerçek karakter vardı. Giderek 12'ye düştü. Ben görmedim, "Yol" filminde daha da azalmış.

Bir gün bize dedi ki:

— İki Yılmaz Güney vardı. Ben eski Yılmaz'ı yok ettim.

Yılmaz Abi'nin ideolojik toparlanışı bence "Sürü" filmi ile başlar. Yol filmi ile iyice yolunu bulur. İşte:

"Kenan bizim burada işimiz bitti. Burjuvazi 1980'den sonra iyice elimizi kolumuzu bağladı. Halkımızın bizden bekledikleri

var. CIA yerli burjuvazinin elinden dizginleri çekti aldı. Yol göründü bize. Artık göçmeliyiz."

Yani o kaçmaya kararı İmralı'da vermişti.

*

Her işin bir profesyoneli var. Ben de cezaevi profesyoneli olmuştum. Bir gün Ada'yı dağ taş aramaya başladılar. Buldukları kağıdın kitabın kimini yaktılar, kimine el koydular.

"Yılmaz Abi bu aramanın ardından ne gelecek biliyor musun" dedim. Ne, dedi. Sürgün, dedim. Deme, dedi. Dedim gitti. Yoksa suç aleti bulmaya ne var. Her yer suç aleti dolu. Kazma, kürek, falçata, biçerdöver, traktör, bunlar bizim üretim aletlerimiz. Ama hepsi de aynı zamanda suç aleti olamaz mı dedim.

"Paran var mı" dedi. Üç bin liram vardı. Yetmez, dedi. Hemen yazılarının başına bir şey geleceğinden korktu. Her aramada herkes bıçak, kaşık, o kitap, yazı saklardı.

Kitapları, yazıları giderken yüzbaşıya: "Suç bile olsa sakın ola yazılarımın başına bir iş gelmeye. Peşini bırakmam," dedi.

Korktuğumuz başımıza gelmişti. Onaltı kişiyi alıp adayı kuşatmış olan hücumbotlardan birine bindirdiler. Aylardan 11. ay. Sicim gibi yağmur yağıyor. Islandık, hava soğuk. Güvertede bekletiyorlar.

Yüzbaşı mıydı ne birisi bana suçumu sordu. Kan davası dedim. "Bak ne güzel adam gibi bir suçun varmış. Ne demeye konünistlerin içine karışıyorsun" dedi. Ne diyeceğimi bilemedim. Gülesim geldi.

Bana bunları anlatırken yüzbaşının gözü Yılmaz Abi'de. Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla gibisinden.

Arkadaşlardan biri iyice üşümüş olacak ki:

"Komutanım hiç olmazsa bizi şöyle içeri alın," diye ricada bulundu. Tabii almadılar. Onlar öte gittikten sonra Yılmaz Abi arkadaşa kızdı:

— Kardeşim parası olmayandan borç, merhameti olmayandan merhamet istenir mi? Üstelik bütün bunları daha önce top-

lantılarımızda uzun uzun konuştuk, dedi.

Yılmaz Ağabey'le beni bir kelepçelediler. Gece Mudanya'ya geldik. Hilafsız belki yüz cemse "askeri araç" vardı. Erler Yılmaz Abi'yi görmek istiyor, Yüzbaşı: "Ulan orospu çocukları hiç mi artist görmediniz" diye bağırıp çağırıyordu.

Buna karşın erler bize iyi davranıyorlardı. Oturmaya yer açıyorlar. Gülerek selam veriyorlardı. Bence erler artist görmek için onu yapmıyordu. Kendisinden yana, kendisine benzeyen adamı tanımak istiyordu.

*

Bizi oradan Bursa Kapalı Cezaevi'ne getirdiler. Ünlü "dip hücreler" denen yere koydular. Burası çok pis bir yerdi. Bildiğiniz lağımlar açıktan akıyordu.

Abi siz hiç Bursa faresi gördünüz mü?

Kenan Kardeş heyecanlanmıştı. Sözün burasında ayağa kalktı. Eliyle koluyla anlatmaya başladı:

— Kediden çok daha iri! Şöyle karşına geçip iki ayağının üstüne oturuyor. Gözünün içine çildir çildir bakıp yiyecek bekliyor.

Tüyleri uzun, bir de silkelenmiyorlar mı?

Saat 11.00'de ekmeğimiz gelir. Fareler onbire bir-iki dakika kala gelir. Saatiniz mi var mübarekler? Beklerler, paylarını almadan gitmezler. Çeyrek ekmek falan paylaştırırız, giderler.

Dört kişiydik. Fareler aramızda eğlence, espri konusu olmuştu. Herkes bir şey söylüyordu. Yılmaz Abi de:

— Fareler kadar olamadık. Ekmeklerini almadan gitmiyorlar. Ama bunları Nâzım Hikmet eğitmiş, diyordu.

Ben de onlara "bozulmuş, komünist" fareler adını koymuştum.

Bir de İbrahim diye, Nazım'ın yetiştirdiği bir ressamın birkaç resmini gördük cezaevinde. Yılmaz Abi:

"İyi bak, bu resimleri gözünün içine işle" dedi.

Sonra bizi dağıttılar. Beni Urfa'ya, Yılmaz Abi'yi Isparta Ya-

rıaçık Cezaevi'ne verdiler. Bir de duyduk ki o kaçmış. Hiç şaşırmadım.

Son sözüm şu ki: Yılmaz Abi'ye sahip çıkan, doğru işleyen kazanır. Memleket kazanır. O dedikodusu yapıldığı gibi dar fraksiyonculuğun adamı değildi. Çünkü kalıpta sıkılır, rahatsız olurdu.

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

Askerden döndüm. İmralı'daydı. Yıl 1979 başları ve ilk adı Bayram olan Yol filminin senaryo çalışmaları hızlanmıştı.

İmralı'dayken İstanbul Moda'daki evine izinli gidip gelebiliyordu. Film çalışmaları için yoğun toplantılarımız vardı. Fırsat buldukça biz İmralı'ya gidiyorduk. Bir kez, Fatoş Hanım dahil tüm film ekibi İmralı'ya giderken tatsız bir olayla karşılaştık. Ada çepeçevre hücumbotlarla çevrilmişti. Bizim vapuru Ada'ya yanaştırmadılar. Bir iki mahkûm indi o kadar. Biz doğru Mudanya'ya geçtik.

Orada Fatoş Hanım'la bir süre bekledik. Bursa'ya götürüldüğü haberi yayıldı. Balıkçılara haber bırakmış. Kalktık Bursa'ya geldik. Ara tara görüşemedik. Kulaktan kulağa üç-dört gün sonra buradan ayrılacağını, fakat yerinin belli olmadığını öğrendik. Zorunlu İstanbul'a döndük.

Kısa bir süre sonra Isparta'ya gideceğine ilişkin Fatoş Hanım'a haber gelmiş. Apar topar koştuk Yeşilköy Havaalanı'na. Bursa'ya o sıra pırpır uçaklar çalışıyordu.

Isparta yolculuğu iyi geçmiş. Yol boyu her benzin istasyonu dinlenmede, Fatoş Hanım Yılmaz Abi'yle oturmuş, konuşmuş. Erler, rütbeli görevliler çok anlayışlı davranmış...

Selda Bağcan
Ses Sanatçısı

1972'lerdeydi. Umut filminin müziği için benimle görüşmek istemiş. Rahmetli benim sanatımı çok beğendiğini söylerdi.

Tabi; müzik önceden alınmış, ben söyleyeceğim. Aa baktım ton değişik, benim sesimin tonu değil. Olmaz, yapamam dedim.

Kızdı, nasıl olmaz canım işte söyle gitsin. Hele sen bir söyle sonu gelir, diye diretti.

Müzik bilgisi yetersizdi. Doğaldır ki söyleyemedim...

Çok ince bir insandı. O mahrumiyet içinde İmrah'da oda spreyi bile hazırlatmış bizim için. Çok duygulandım.

"İnsan yaptığı işi iyi yapmalı. Bakın ben en iyi domatesi yetiştiriyorum burada," dedi...

Sevda Ferdağ
Film Sanatçısı

İmralı Cezaevi'ne giden sanatçı grubunun içinde Yılmaz'ın eski film arkadaşlarından Sevda Ferdağ'ın küçük bir anısı:

"Yılmaz İmralı Cezaevi'nde yatıyordu. Bir grup sanatçıyla birlikte oraya gittik. Tüm mahkûmlara konserler verecektik. Sıra bana geldiğinde, yanıma gelerek kulağıma, 'Sen sinema oyuncususun. Sahnede işin yok,' dedi ve beni sahneye çıkarmadı. İlk kez onunla orada kavga edemedim. Yılmaz'ın 'ilk dönemi' denilen filmlerinde birçok kez birlikte olduk. Setlerde sık sık kavga ederdik. Bunun nedeni de genellikle kullandığım takma saç ve kirpiklere tahammül edemeyişi idi. O bizim hep doğal olmamızı isterdi. Biz de onun bu önerilerine ve tepkilerine, çocukca kaprislerle karşı çıkardık. Sonradan Yılmaz Güney'in kendi yaptığı filmleri izleyince kavradım takma saç ve kirpiklerimizin neden karşısında olduğunu... O, yaşayan, varolan insanları ve o insanların yaşamlarını aktarıyordu beyazperdeye. Bence o, sine-

mayı A'dan Z'ye bilerek yaşadı. Her yaptığında, belli bir birikimin izleri vardı. İmralı'dan ayrılırken kendisine mavi bir nazar boncuğu armağan etmiştim. Tekneye binerken, 'Sen bana hep çirkin derdin; korkma çirkine nazar değmez' deyişi hâlâ kulaklarımda..."

Bir Savcı
"Adını açıklamak istemedi, haklı olarak"

Görüş günleri Yılmaz'ın bir tavrı ilgimi çekerdi. Eşiyle konuşması, tavırları yarı resmiydi. Örneğin uğurlarken sarılıp koklaşmazlardı. Tam bir Anadolu erkeği gibi uğurlardı. İşte "Haydi güle güle git. Kendinize iyi bakın. Çolçocuğu hiçbir şeyden mahrum etme. Merak edilecek bir durum yok. Düzelecek herşey yoluna girecek, vb...." gibi şeyler söylerdi.

Herkesin içinde karısının elini bile dikkatli sıkardı. Bulunduğu yerin sorumluluğunu bilen bir insandı...

B...
Üst düzey bir görevli yakını

B... arkadaş o sıralar üniversite öğrencisiymiş. Yılmaz'la yakın dostluk kurmuş. Anladığım kadarıyla dünya görüşleri çakışıyor.

— Yılmaz Ağabey bir taneydi. Nasıl anlatayım, onun gibisi zor bulunur. Kendinden çok başkasını düşünürdü.

Fatsalı bir Mustafa Amca vardı. Mahkûm, okuma yazmayı cezaevinde öğrenmiş. Ama öylesine çok okumuş ki, konuşurken

hep Marx'tan, Engels'ten, Mao'dan alıntılar yapardı. Yılmaz Abi, Mustafa Amca'yı çok severdi.

Hakim, savcı çocukları, sağcısı solcusu onu severdi. Sağlığı çok iyiydi. Çok erken denize girerdi. Kulübesinin önüne kendisi ağaçtan bir barfiks yapmıştı.

3.5 yılı kalmıştı. Kaçmayı aklından geçirmezdi. Güney dergisinden aldığı cezalar, bir de Yol filmini bitirmek için olabilir. Onu yorumlamaya kimsenin gücü yetmez ya, bu benim yorumum.

Ekim Birliği diye bir tez oluşturuyordu. Buna genelde Mao Zedung Düşüncesi ağır basıyordu denebilir. Hani şu devrimin kırdan başlayacağı falan. Ama bu benim yorumum, yanlış olabilir.

— O zamanki adı 5 numaralı kamp (şimdiki adı mahkûmlar arasında Güney Köy) olan yerde üç kişi kalırlardı. Tarımla uğraşırlardı. İçki sigara kesin ağzına koymazdı.

Bir gün bir kız arkadaşla ziyaretine gittik. Orada bulunan, biber, domates gibi şeylerden beş dakikada öyle güzel bir yemek yaptı ki, halen tadı damağımda. Çok becerikliydi.

Mahmut Cevher diye bir sanatçı ona bir koli cin min içki getirmek istemiş. Tabii içmediğini bilmiyor. Daha önce içermiş. Gardiyanlar el koyuyor. Yılmaz Abi duyunca, bir şey değil, bana gelen içkilerden gardiyanlar ayyaş olacaklar, dedi.

Bir savcı bir gün sohbet arasında Yumurtalık olayını sordu. Sorma, o bir kazadır, dedi.

Kendisine çok güvenirdi. Paşakapısı o sıra sağcıların elindeydi. Ağabey seni oraya yollasalar ne yaparsın, dedik. Üç gün içinde beni öldürmezlerse, dördüncü güne hepsi benden solcu olur, dedi...

Menderes Uysal
Hizmetli

Hücumbotlar birkaç kez adayı kuşatmış. Yılmaz Güney'i alıp götürmek istemişler. Ama mahkûm vermemiş. Adı lazım değil, bir gardiyandan dinledim.

Adının yazılmasını sakıncalı buldu

Ben İmralı'da bir görevlinin yakınıydım. Haziran 1980'de Ada'ya gittik. "Güney Köy" denen tek evli yerde kalıyordu Yılmaz Bey. Herkes gibi ben de onu görmeye gittim. Sonraları ona ciple posta gibi görüşmeci taşıdım.

Bir gün siyasal tartışmaya girdik. Türkiye'yi değerlendirmesi bana çok ters geldi. Bir yandan Amerika ile Sovyetler'i aynı kefeye koyuyor, bir yandan dünyada devlet düzeni olarak Arnavutluk'u beğeniyordu. Arnavutluk'un düzeni kapitalist değildi ki!... Düşte yaşıyor gibi geldi bana.

Ben bunu, onun çok içeride kalmışlığına bağlayıp güldüm. Fena halde kızdı. O kadar kızacağını tahmin etmemiştim. Dışarıda yağan yağmuru gösterdi:

"Şimdi birazdan şu yağmur nasıl dinecek, gök yarılıp güneş doğacaksa devrim de öyle olacak," dedi.

Biri, memleketiniz nere abi diye sordu. O "İmralı" diye güldü.

Bir gün bir ufak rakı bulup, gizlice götürdüm. Bize kısır yapmıştı. Kesin içmedi. Kimse görmez, ne olacak bir bardak içelim diye direttim. O, oradaki dalları, kuşları gösterdi. "Bak bunların hepsi birer polis" dedi.

Bir gün bir savcının ayağı burkulmuş. Yılmaz Güney bu işten iyi anlar dediler. Gittik gece vakti, aldık geldik. Gerçekten de

anlıyordu. Birtakım otları, kamışları ezdi, döğdü ve doktor gibi sardı. Ayağı kısa sürede iyi oldu.

Adanın sevilen savcısı Hüseyin Şeremet'i 12 Eylül'den sonra oradan alıyorlar. Mahkûm buna çok üzülüyor. Onu motora bindirip yollarlarken Savcı bir veda konuşması yapıyor. Önde duran Yılmaz'a, "Ben kurtuldum, hadi Allah sizi de kurtarsın", diyor. Yılmaz:

— Siz kurtuldunuz ama, yaktınız bizi Abi, diyor.

Ve başta Yılmaz bir alkış temposu başlıyor. Motor gözden kaybolana kadar sürüyor.

Çok geçmeden Yılmaz'ın dediği çıkıyor. Cezaevi karışıyor, 16 kişi ile birlikte onu da sürüyorlar.

İ. Kemal Karadayı
Yazar, Emekli Savcı

İmralı'da Güney'in kaldığı kulübe eskiden deniz kıyısında imiş. Fakat bir gece denizden yanaşan bir motor onu yaylım ateşine tutar. Bunun üzerine, kulübenin yerini daha yukarılara çekerler. Atik adam, atlamış zıplamış, kurtulmuş. Bir savcı arkadaşımdan dinledim. Biliyorsunuz biz adliye kadrosuna, İmralı'da yaz tatili yapma olanağı var...

Yılmaz Güney'le ilgili
Dr. Erdal Atabek'in anısı

Yılmaz Güney tutukluluğu sırasında Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde yatıyordu. Kendisini orada görmek istedim. Hastanedeki arkadaşlar, Yılmaz'ın da bunu istediğini belirttiler.

Kapıda iki jandarmanın beklediği odaya girdiğinde ayaktay-

dı, pencereden bakıyordu. El sıkıştık, sarıldık.

Her zaman olduğu gibi sadelik ve incelikle davranıyordu:

— "Hoş geldin Ağam," dedi, "nasılsın?"

Zayıf görünüyordu. Ama, diri ve dinçti.

— "Ben sana sormalıyım," dedim, "Hasta sensin."

Gülüştük.

Daha önce sağlığı konusunda arkadaşlardan bilgi almıştım. Mide rahatsızlığı vardı, karaciğerini de inceliyorlardı. Oradaki arkadaşlar Yılmaz Güney için her türlü özeni gösteriyorlar, incelemeler hızla tamamlanıyordu.

— "Merak edecek bir şey yok, arkadaşlar her şeyi inceliyorlar," dedim.

— "Sağolsunlar, biliyorum," dedi.

Sonra, gündelik konulardan söz açtık. Sinemayla ilgili çalışmaları vardı, bunları sürdürüyordu.

Yılmaz Güney, bu sade duruşlu, alçak gönüllü tavırlı, hüzünle gülümseyen insan, bana hep filmlerindeki insan tipini düşündürmüştür.

Konuşmamızın sonunda bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordum.

Elini göğsüne götürdü, "sağol" dedi.

El sıkıştık, birbirimize sarıldık. Çıktım.

Onu bir daha görmedim.

Hüseyin Şeremet
Yetkili Savcı
İmralı

"Yer gök iyi insanların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor. Yoksa yıkılır..." der halkımız.

Bu memlekette yargıçlar, savcılar da vardır. Eğer olmasalar, çağdışı 141-142'ye karşın aydınlardan teki dışarda dolaşabilir

miydi? Bu sosyo-ekonomik iflasın karşısında halen adliyelerin kapısı açık tutulabilir miydi?

Hukukun simgesi olmuş hukukçularımızdan İmran Öktem, Ahmet Coşar, 12 Mart yönetimince, dükkan kapatılır gibi mahkemesi kapatılan Remzi Şirin'lerimiz vardır. İstanbul DGM Başkanı Süheyl Deliorman, Savcı İ. Kemal Karadayı, Muhittin Cenkağ, Doğan Saraçoğlu ve Hüseyin Şeremet gibi değerlerimizin, bilgilerinin ve kıdemlerinin doruğunda iken sürülmeleri boşuna mı...? Şu anda görevde oldukları için adını buraya alamadığımız nice nitelikli hukukçularımızı da saygı ile anıp biz İmralı Cezaevi'ne dönüyoruz. Söz Sayın Hüseyin Şeremet'in. (Kendisi halen Bakırköy Savcısıdır. İstanbul Basın Savcısı iken, görülen lüzum üzerine oraya yollanmıştır. Yani sürülmüştür.) H. Şeremet:

"Görevine titiz birisiyim. Öyle değil mi, bir iş ya yapılmalı ya yapılmamalıdır. Altmışbir yaşındayım. Bir konuda karara varırken tüm beynimle yüreğimi ortak işletirim.

Cezaevi temsilciliği, savcılığı çok güçtür. İyice düğümlenmiş, çözümü zor sorunlar yumağıdır orası. Her neyse, tarih 27 Ocak 1980. İmralı Cezaevi'nin başına üstüste talihsizlikler gelmiş. Örneğin, Gemlik açıklarında motoru batmış, jeneratörü patlamış, İstanbul'dan un gelmemiş vb.... Haydi sen deneyimlisin, şöylesin böylesin, bu işin üstesinden gelirsin deyip yetkili savcı olarak yolladılar beni.

Biraz da şansım yardım etti, o sorunları kısa sürede çözdük. İşte motor yüzdürüldü, un getirtildi, jeneratör onarıldı. Ben vardığımda, orada Doğan Saraçoğlu, Ali Erol gibi yetkin arkadaşlarımız da vardı. Başarı kuşkusuz kolektiftir, hepimizindir.

İmralı, o sıra hükümetin gözüne patlamaya hazır dinamit gibi görünüyor. Yıl 1979 sonu ve hükümet karmakarışık..."

Söyleşiyi, saygın hukukçularımızdan Av. Dr. Metin Şekerci-

oğlu'nun bürosunda sürdürüyoruz. Rahat konuşabilmemiz için çayları söyleyip, Prof. Muammer Aksoy ve Av. Hüseyin Laçin'le birlikte çıkıp, odayı bize bırakıyorlar. Hüseyin Şeremet:

"Ben oraya vardığımda Yılmaz Güney oradaydı. Ve Yılmaz'ın varlığından cezaevi yönetiminden çok, hükümet rahatsızdı. Bazı sağ görüşlü mahkûmlar, sürekli ihbarlar yağdırıyorlarmış. Güya Yılmaz kürtçülük, komünizm propogandası yapıyormuş. Adayı o yönetiyormuş. Daha bilmem ne yapıyormuş vb.

Burası ilginçtir, başta görevli arkadaşlar, herkes benden kuşkulanmış. Yetkili geldiğine göre hükümetin adamıdır, demişler. Mahkûmların soğuk bakışından belliydi bu.

Kısa süre sonra durum değişti. Başta Yılmaz Güney herkes ellerinden geldiğince bana yardımcı olmaya başladılar. Fakat bu arada Doğan Bey'in yetkisini kaldırıp Bursa iline yolladılar. Onun için Yılmaz'ı koruduğundan, her türlü eylemine gözyumduğundan söz ediliyordu.

Yılmaz Güney'in sanatçı kimliğini zaten tanıyordum ve seviyordum. Kendisi son derece dürüst, sözünün eri, disiplinli biriydi. Yönetime güçlük çıkartmak şöyle dursun, aksine yardımcı oluyordu. Örneğin: Gerçekten yardıma muhtaç, gariban mahkûmlar vardır. Bunlar cezaevi kurallarını, bürokrasisini aşıp savcıya ulaşamazlar. İşte Yılmaz o tip mahkûmların ağzı, dili, tercümanı oluyordu. Onlarla benim arama bir köprü kuruyordu. Yılmaz aracılığı ile nice perişan mahkûmların sorunlarını çözdük. Morallerini düzeltip huzura kavuşturduk. Ben kendi elimle nice mahkûm ailelerine mektup yazdım. Gerektiğinde inisiyatifimi kullanıp izin verdim.

Kısacası Yılmaz bize cezaevinin bir okul, bizlerin de birer öğretmen, pedagog olduğumuzu hatırlattı."

*

"Mahkuma karşı adil olmak çok önemlidir. Çünkü onun eli kolu bağlıdır. Bir tek sigara alamayacak kadar yoksul mahkûmlarla, varlıklı olanı eşit tutmak gerekir. Sonra, muhtaç mahkûmun aile tarafının bile ne yiyip ne içtiği izlenmelidir. Yılmaz bu anlamda bize uyarıcı olmuştur.

İmralı'da mahkûm, 18 ayrı işkolunda çalışır. Herkese becerisine, isteğine göre hakça iş vermek çok önemlidir. Kayırma olursa hem verim düşer, hem mahkûm bir şey öğrenemez. Örneğin oradan, arıcılık, halıcılık, konservecilik, terzilik, kunduracılık öğrenerek giden olmuştur.

Ben kendim bizzat seçme, iş taksimi sınavlarında bulundum. Haksızlığı olduğunca önlemeye çalıştım. Yılmaz, adanın en iyi ve en erken "turfanda" domates yetiştiricisi oldu. O, kaytarma bilmeyen, samimiyeti kötüye kullanmayan bir insandı.

*

Sanıyorum zimmetine para geçirmekten yatan bir emekli yarbay vardı. Bu sürekli ihbar mektupları yazarmış. Birinde iyice ileri gitmiş: "...İşte İmralı silahlandı. Yılmaz Güney komutasındaki mahkûmlar adayı ele geçirdiler. Teknelere binip sıra ile Mudanya'yı, Gemlik'i de ele geçirecekler, vb. ..."

Bu deli saçmasına inanılmış. Bursa Jandarma Alayı ve Deniz Kuvvetleri işbirliği ile bir sabaha karşı adaya bir çıkartma yapıldı. Alay komutanı Albayın denetiminde dağ taş arandı. İlginçtir tek silah bulunamadı.

Alay komutanı çok sinirliydi. Görevlileri tehdit edip silah depolarının yerini soruyordu. Buldukları tek şey Yılmaz Güney'in bir çuval dolusu kitaplarıydı. Yılmaz kitaplarını götürenlerin peşinden bağırdı: "Kitaplarımı mutlaka geri isterim!.."

Herşeye karşın Yılmaz'ın varlığından hükümetin huzursuzluğu artıyordu. Sonunda Isparta'ya yollamışlar...

Son söyleyeceğiniz bir şey var mı?

Hüseyin Bey, yılların biriktirdiği gönül yorgunluğu ile iç çekti:

— Söyleyecek çok şey var da, boğaz kırk boğum demişler. Herşey söylenmiyor. Unutamadığım olay, benim görevim bittikten sonra adadan ayrılışımdır. O gün bütün mahkûmlar iskeleye toplandı. Başta Yılmaz, güzel, onurlandırıcı sözler ettiler. Yılmaz'ın bir işaretiyle alkışladılar, sustular. En sonunda Yılmaz boynuma sarılıp ağladı. "Abi siz kurtuldunuz gidiyorsunuz. Ama bizi öksüz bırakıyorsunuz" dedi. Benim de gözlerim doldu.

Ben gittikten kısa süre sonra zaten ada karıştı ve Yılmaz'ı da Isparta'ya sürdüler...

Sağmalcılar

Güney; Adana, Bursa ve Sağmalcılar Cezaevleri'nde kısa süre kalmıştır. Bu nedenle fazla anı, belge edinmek güç oldu.

Yıl 1972, Yılmaz Güney bir ara Selimiye'den Sağmalcılar'a gönderilir. Gözü açık gardiyanlardan biri, kara mahkumlara, kapı aralığından onu para ile seyrettirmeye başlar.

Durum anlaşılınca, Yılmaz'ı yeniden Selimiye'ye yollarlar.

*

Şu anda Paşakapı Cezaevi müdürü olan Sayın Fehmi Demir'in güzel bir anısı var. Fehmi Bey insancıl bir yönetici.

"Yılmaz'ın oğlu küçük Yılmaz yeni doğmuştu. Çocuğunu ilk kez kucağına vermek bana nasip oldu," diyor. Bunu söylerken ben her mahkûmu bir tutarım, diye de ekliyor.

Haşmet Toprak
Havlu Esnafı

Abey, Yılmaz geldi dediler. Havlucu esnafı peşkir çırptı, kıpırdadı. İnsanoğlu en temiz, en pis mahluktur. Hiçbir kuş, hiçbir kurt, hiçbir hayvan insan kadar tez kirlenmez. Aman Yılmaz Abemiz kirlenmesin, havlu yetiştirelim, kese götürelim dedik. Dedik ama nafile.

Bizim esnaftan bir susak ağız Recep var. Hadi oğlum, sen yerini öğren gel, dedik. Öğrenmem desin. O ağzını açarken, hükümet gözünü açtı ve de Yılmaz Abeymizi Yeşil Bursa'mızdan uçurdular.

İsmail...
Öğretmen, Adana

Ben o zaman genç, tıfıl biriyim. Yılmaz Güney geldi cezaevine dediler. Bir sevindik, bir üzüldük, şaşırdık. Yumurtalık'tan gelmişti.

Çok üzgündü. Herkes onu teselli etme yarışındaydı. Fakat çok geçmeden kendini toparladı. Cezaevinin düzenine el attı. İç yönetimi hakça yürütmek üzere bir komün ve yönetim kadrosu kurdu. Müthiş örgütçüydü.

O geldikten sonra bizim üzerimizdeki her türlü baskı gözle görülür şekilde azaldı.

Sonra Yılmaz Abi'yi Ankara'ya yolladılar. Adana kendi memleketi olduğu için, devrim hükümeti belki kaçırılacağından çekindi. Ayrılışına gardiyanlar bile üzüldü.

Isparta

"Isparta'da kime rastladımsa Yılmaz Güney'i kendisinin kaçırdığını söylüyor..."

Güller ve göller ülkesi Isparta, Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamının son halkasıdır. 12 Eylül 1980 darbesi, onu İmralı Cezaevi'nde yakalamış ve bütün aydınlar gibi huzurunu kaçırmıştır. Aralık ayının fırtınalı yağışlı bir gününde, 16 arkadaşıyla birlikte İmralı'dan alınıp, Bursa Cezaevi'nin ünlü ölüm hücrelerine kapatılmıştır. Birkaç gün sonra da oradan Isparta'ya nakledilmiştir.

Demek yerindeyse, Isparta Yılmaz'ı bağrına basmıştır. İmralı mahkûmları "Yılmaz Abi gidince kendimizi öksüz sandık," demişlerdi. Isparta mahkûmları ise tam tersine, "O gelince sanki içeri ile dışarının farkı kalmadı. Sırtımızdan bir dağ kalktı," diyorlardı.

İyi ki, bu küçük araştırmayı yapmışım. Yoksa tanıdığımı sandığım Yılmaz'ı tanımayacakmışım. Halk olmanın, halkla bütünleşmenin ne demek olduğunu bu kadar yakından göremeyecekmişim. En azından o sıcaklığı, o kokuyu alamayacakmışım. Bütün bunları elbette Yılmaz'ın ermişliğine bağlayacak değiliz. Halkın, aracısız yarattığı kahramanlarda, mutlaka maddi tutarlık aradığını vurgulamak istiyoruz. Isparta'da buna tanık olduk...

Yılmaz yönetimin haksızlığına kafa tutmuş, filmlerindeki gibi yaşamıştır. Halk bunu görmüş. Baştan sinemamızdan Yılmaz Güney geçti, demiştik. Buna bir de "cezaevi" sözcüğünü ekleyebiliriz. Onun geçtiği cezaevlerinde eskinin o pis kabadayılığı öl-

müş. Kuşkusuz bunu siyasi mahkûmlar başlatmıştır. Ama Yılmaz gittiği yerde pekiştirmiş. Haklıdan, ezilenden yana olanlardan hemen on kişilik bir iç yönetim kadrosu, kurulu oluşturmuş. Onların verdiği kararlar uygulanmış. Güçlü, zayıfı ezemez olmuş...

*

Sözü uzatmadan Ispartalılara, Isparta mahkûmlarına bırakalım. Bu kez çantamı alıp doğru "Öğretmenler Evine" gitmedim. Buraların öğretmenden çok ordu evine benzediğini öğrendim artık. Eski gazeteci dostlardan Cengiz Sakarya'nın kapısını çaldım. Candan karşıladılar beni. Eşi emekli öğretmen Sevtap Hanım, Yılmaz Güney adını duyunca daha bir içten kulak veriyor sözümüze ve söze katılıyor:

"Fatoş Hanım Cire Apartmanı'nda ev tuttu. Yüksel Bey'e ona verme diye sağcılar baskı yapmışlar. Ama o dinlememiş.

Ev ziyaretine gitmek istedim. Çekindi, kabul etmedi. Haklıydı da. Bütün Isparta'nın gözü üstündeydi. Sonra, görüş arası günlerde sık sık İstanbul'a gidiyordu. Halkın çoğu uzaktan da olsa onu severdi. Sağcılar da severdi. Birkaç sevmeyeni olur tabii.

Kaçması üstüne çok dedikodular, efsaneler uyduruldu. Neredeyse, ermişler gibi uçtu diyeceklerdi. Ama Isparta'dan yardım olmuş. Kaçtıkları gün, ışığı, televizyonu, müziği açık bırakmışlar. Evde insan var sansınlar diye herhalde."

Cengiz Bey'in Yılmaz'la pek ilişkisi olmamış. Herkes gibi bir-iki kez ziyaret etmiş. "Suskundu, pek konuşmuyordu, İsviçre'den Canon marka bir fotoğraf makinası gelmiş, özelliklerini öğretmeye gittim," demekle yetindi.

Bahattin Güneş
Öğretmen, Isparta

Bahattin Güneş İslamköylü imiş. 12 Eylülzede öğretmenler-

den TÖB-DER Isparta Şubesi yönetiminde bulunmuş. Çekmiş ve yürekli bir arkadaşmış. Isparta'da tanırsa Yılmaz'ı o tanır dediler, yürüdük İslamköy'e.

İslamköy, bilindiği gibi Sayın Demirel'in köyüdür. Köylerde herkesin birbiriyle az-çok akraba olduğu gibi, bizim Bahattin öğretmen de Demirel'lerle akraba sanıyorum. İki ayrı dünya, ama daha güzel değil mi?

İslamköy'ü Anadolu'nun başka köyleriyle kıyaslarsak, biraz adı köy. Verimli topraklar, modern tarım, saat başı Isparta'ya kalkan minibüs, ortaokul ve iyi işleyen bir belediye. Belediyenin bilardo masalı bir gazinosu (hadi büyükçe kahve diyelim) var. Salkım söğütler, ağaçlar, çitler ve havuzla süslenmiş bahçesi gerçekten içaçıcı. Selamünaleyküm, aleykümselam. Salkım söğüdün gölgesinde oturanların yanına vardım. Buyur ettiler. Her Anadolu insanı gibi, hoş beşle tet tek el sıkıştılar. Elli-ellibeş yaşlarında, maşallah ense göbek yerinde köylülerden (sonra adının Yaşar olduğunu öğrendim) hoş sohbet biri:

"Bahattin Hoca'yı ne yapacaksın" dedi. Peşinden bir sürü soru daha sordu. Benim bu sorulardan sıkıldığımı anlayınca güldü:

— Efendi, hele sen otura goy da beni iyi dinle. Şimdi bizler İstanbullu kısmını pek tutmuyoruz gayrı. Kavunumuzu, karpuzumuzu, hıyarımızı çarpıp gidiyorlar. Yakında 12 milyon bir daha dolandırıldık. Bu yıl zaten ürün para etmiyor, yanmışız. Aha şu komşunun hıyarları tarlada galdı. Nakliye pahalı. Bir kamyon hıyar Allah seni inandırsın arabanın masrafını kurutmuyor. Tarlayı temizlesinler diye bedava veriyoruz, toplayan yok. Siz İstanbul'da hıyarı kaçtan yiyorsunuz?

Neyse uzatmayayım, buna bir diyelim. İki, eğer alacak için (gübre panga parası vesaire) geldinse mümkünü yok. Hocayı bulamazsın. Biz yerini söylemeyiz. Verecek için geldinse kolay, beş dakikada buluruz.

Birlikte gülüşüyoruz. Yaşar Efendi'nin sohbetleriyle, şakacılığıyla köyde ünlü olduğu anlaşılıyor.

Demirel'lerin köyü de mi böyle yakınacaktı diyorum. Yaşar Efendi söz altında kalmıyor:

— Her yerde herkes kendine müslüman ve de okka dörtyüz dirhem. Köylünün, üreticinin hali yine duman, diyor.

Bu arada bir traktör duruyor. Toz duman içinde, saçlı sakallı biri iniyor. Bahattin Hoca diyorlar. Bahattin Arkadaş belli ki okuyan biri, beni tanıyor, kucaklaşıyoruz. Yaşar Efendi bıyıkaltı gülüyor: "Anlaşıldı bunların bıçağı aynı demirden" diyor.

Bahattin Arkadaşlara gidiyoruz. Hem öğle yemeğini yeyip, hem söyleşiyoruz:

— Yılmaz Ağabey'in Isparta'ya gelmesi bir olaydır. Herkes gibi ben de etkilendim, sevindim. Sık sık görüşüne gittim. Benim de söyleyeceklerim var kuşkusuz. Ama bu konuda asıl söz sahibi Mehmet Sesli adındaki mahkûm arkadaşıdır. Onunla yakınlığı kardeşçe idi, çok yakındılar.

Bahattin Arkadaşın alçak gönüllülüğü, gitgide daha çok anlaşılıyordu. Bizimse bu anlamda en ayrıntılı bilgiye bile gereksinmemiz vardı. "Ağabey, 1980 başlarıydı ve o zaman sağ-sol arasındaki saflar belirgindi. Dahası, sol içindeki çizgiler dahi birbirine açıkça çatık kaşlıydı. Yılmaz Ağabey'le tanışmaya gittiğimde adımdan sonra çizgimi söyledim. Bence dürüst tavır, kişinin kendini olduğu gibi ortaya koymasıdır," dedi ve o zamanki çizgisini söyledi.

Bahattin Arkadaş kendini köylüsüne kabul ettirmiş. Gelip geçen saygılı selam veriyor. Yaşar Efendi'nin dediği aklıma geliyor: "Bahattin Hoca şimdi rençberlik yapıyor. Bizim gibi rençber olmak için bunca okumaya ne gerek vardı?" Söyleşimizi sürdürmek ve başka kaynaklar bulmak üzere Isparta'ya geliyoruz:

"Ağabey isterseniz ben aklıma geldiği gibi sırasız anlatayım. Küçük başlıklarla, bende iz bırakan olayları demek istiyorum."

—Yılmaz Güney'in buraya gelmesiyle, cezaevinde işkence kalktı. Müthiş örgütçüydü bir kez. İçeridekileri örgütleyiverdi.

Cezaevi yönetimi ondan çekindi.

— İçeri sigara, sebze, meyve Yılmaz'ın gelmesiyle alındı. Ondan önce görüşmeciler birşey getiremezlerdi.

— 1978 cezaevi isyanıyla cam çerçeve kırılmış ve o günden beri de onarılmamıştı. Çıkan çatışmada büyük hasar olmuştu. Jandarmanın açtığı ateşin kurşun izleri bile duruyordu.

Yılmaz Ağabey, çevresini, kredisini kullanarak tümünü onarttı. Mahkûm kışın soğuğundan kurtuldu.

— Örneğin benden pinpon masası yaptırmamı istedi. Hemen yaptırdım.

Kendimi tanıtırken TÖB-DER yönetiminde olduğumu söyledim, sevindi. Güncel, politik konuları tartıştık. 12 Eylül sonrasını değerlendirdik. O, "Bu yönetime biz faşist diktatörlük diyoruz. Siz ne diyorsunuz?" dedi. Ayrıca bu konuda Doğu Perinçek ile Gün Zileli'nin farklı düşündüklerini, kendisinin Zileli'yi haklı bulduğunu söyledi.

— 12 Eylül'den sonra Enver Hoca'yı da eleştirmeye başlamıştı.

— Haftada iki-üç kez ziyaretine gittiğim oluyordu. Kışın daha sık gidebiliyordum. Bir ara özel işlerim, eşimin hamileliği nedeniyle gidemedim. Yeniden görüştüğümüzde bayağı kızdı, gönül koydu. Günü saati ile şu kadar zamandır gelmediğimi söyledi.

Durumu anlattım, özür diledim. Eşimin doğum yaptığını söyledim. Bu kez sevindi. Bebeği, eşimin sağlığını ayrıntılı sordu. "Ha, şimdi bebek şu kadar günlük olması gerekli" dedi. Tamamı tamamına biliyordu. O bebek şimdi okula gidiyor, adı Ali Rıza.

— Çocukları, küçükleri çok severdi. Ortaokul, ilkokul çocukları toplanıp onu ziyarete giderlerdi. Her biri ile ayrı ayrı şakalaşır, konuşurdu.

— Davraz mahallesinin kadınları, börek çörek yapar götürürlermiş. Belki çoğu kocalarından habersiz yapardı bunu. Isparta

gibi yerde kadınların bunu göze alması bence önemlidir.

— Yılmaz Güney'i ziyaret edenlerde şöyle bir kümelenme izledim. Çoğunluk ya tabandan sıradan halk ya da aydın kesimdendi. Bu açıkça belli oluyordu.

— Randevusuna çok sadıktı. Eli arkasında volta atar, görüşçüsünü beklerdi. Zamanında gelmeyeni bırakır gider ya da havadan sudan iki sözle savuştururdu.

— Fatoş Hanım'la cezaevinin bahçesinde tanıştık. Yanlarında kızları Elif de vardı.

Fatoş Hanım'a birkaç kez sağcılar laf atmış. İşte komünistin karısı falan, demişler. Buna ben de çok üzüldüm, öfkelendim. Elbette bu kötü insanlar fazla ileri gidemezlerdi. Çünkü karşılarında bütün dürüst Ispartalılar vardı.

— Midesinden rahatsızdı. Sık sık hastaneye giderdi. Hastanede de geniş bir saygınlığı vardı. Hastaneye bir göz cihazı hediye etmiş. Ben ayrıntısını bilmiyorum.

— Bir gün, yahu yılların sinemacısıyız, daha fotoğraf çekmesini bilmiyorum dedi. Bir ara kendisine Canon marka bir fotoğraf makinesi gelmişti.

— Sinemayı yeterince zaman ayıramadığından yakınıyordu. Ziyaretçisi pek çoktu. Türkiye'nin dört bir yanından ziyaretçi yağıyordu.

Sinema deyince, bir gün çıldırır derecesinde öfkelendi. Sinemacı arkadaşları gelmişti. Yol filmi üstüneydi kızgınlığı. Negatifleri yırttı parçaladı. O zamanın parası ile beş milyon boşa gitmiş. Yönetmene bağırdı çağırdı. Erden Kıral olabilir yönetmen. Sonra filmi tamamlamak için izin aldı. Kısmen çekiminde bulunmuş.

— Halıcılık bölümünde çalışan mahkûmlara, üretimi düşürmelerini öğütleyerek, ücretlerini artırmayı sağlamış. Mahkûmların tümünün sorunlarıyla ilgilenirdi.

— Bir ara Yılmaz Güney'in kendi kitaplarını cezaevinden toplatmışlar. Mahkûmlardan okuyanlar vardı. Buna üzülmüştü.

— Cezaevi işi olarak genellikle odun kırıyormuş. Başlangıçta da büz yapmış.

— Ne zaman çıkacaksın diye soranlara, Darvaz Dağı'nı gösterip: "Şu dağın karı üç kez eriyecek" derdi.

— Yöreyle ilgili film yapmak isterdi. "Bu gül olabilir, Eğridir balıkçılığı olabilir. Konuyu sorunu hazırlayın çekelim," derdi.

— Kaçmasıyla ilgili bir sözünü duymadım. Kaçmazdı da. Yılmaz Ağabey yurdunu her şeyiyle çok seven biriydi. Bence o Türkiye'den değil cezaevinden kaçtı. Aşırı cezadan, yeniden mahkûmiyetlerden korkuyordu.

Yılmaz Güney'in kaçışını bütün Isparta üstlendi. Dağ-taş ona yardım etti. Haberi olan herkes edebilirdi demek istiyorum...

Hüseyin Sesli
Kara mahkûm girmiş, siyasi çıkmış...

Bahattin öğretmeni köye tarlasının başına yollayıp ben Isparta'da kaldım. Şimdi Yılmaz'ın Isparta Cezaevi'nde en yakın arkadaşı olarak bilinen Hüseyin Sesli ile birlikteyim. 1970'li yılların "Yalvaç Canavarı". Bu kötü terim tabii peşin yargılı ve kolaycı bir gazetenin. Sesli, o günleri anımsayıp buruk gülümsüyor.

"Abi, işte şu Hürriyet gazetesinin kupürlerini halen saklarım. Bir gün önce 'Yalvaç canavarı cezasını çekiyor, asılıyor' diye manşet attı. Olay ünlü gazeteci Refik Erduran'ın uyarısı ile Senato'dan döndü. Aynı gazete ertesi gün benden özür dilemeye geldi. Tabii ben de ölüden özür dilenmez. Yaptığınız ayıp dedim."

Hüseyin arkadaşın yaşam öyküsü, tüm Anadolu emekçilerininkinden farklı değil. Kendi deyimiyle yatıp çıkmış. Yanlış hesabı Bağdat'tan bir gazeteci göndermiş. "O da gazeteci, öteki de.

Yarım iman dinden, yarım hekim candan edermiş özdeyişi tam bana göre," diyor.

Sesli, esmer, uzun boylu, yapılı, yakışıklı biri. Hiç de canavara benzemiyor. Sigara tutuyor, almayınca çocuksu bir utangaçlıkla anlatmaya başlıyor:

"Ben de bırakmıştım bu mereti abi. Tam onbir yıl 17 gün ağzıma koymadım. Bir gün Yılmaz ağabey efkarlıydı. O şöyle ince purolardan içerdi. İmralı'da içmezmiş. Bana da tuttu. Yak adam, insan ömrü çok kısa dedi. Kıramadım, yaktım..."

Yılmaz Güney'in Isparta Cezaevi'nde en çok güvendiği bu arkadaşıyla söyleşiyi koyulaştırıyoruz. İç çekip anlatıyor:

"Yılmaz Güney gelmiş dediler. Zaten bu haberle yer yerinden oynamıştı. Ben de vardım, hoşgeldin ettim. Baktım çevresini kuşatmışlar, her kafadan bir ses geliyor. Kendisi şöyle tek dizüstü oturmuş. Ben rahat otur abi dedim. Gülümsedi: Anamdan doğalı rahat oturmamışım, rahat oturmaya bile alışmamışım ki, dedi.

Sonra baktım, yorgun. Arkadaşlara haydi dağılın bakalım, adamcağız yorgun, bir yatsın dinlensin, dedim. Buna çok memnun olmuş.

Vallaha neyini, neresinden anlatayım, 16 yıllık cezaevi hayatımda rastladığım kitap gibi tek adamdı. Ben onun kadar eli, başkasını düşünen adam görmedim. Örneğin:

İş taksimi sırasında, seni sıhhiye odasına verelim. Hasta kayıt odasının bir anahtarı sende olur, dediler. Açıkçası çalışsın, ezilmesin diye korudular. O kabul etmedi. Herkes ne ise ben de oyum, dedi.

Herkes gibi, herkesten çok çalıştı da. Yirmilik büzlerden günde 24 tane kişi başına döküyorduk. O, birkaç tane de fazla yapardı. Söz gelsin istemezdi. Büz olmasa odun işi vardı. Odun kıracaktı. Sonraları oduna geçti. Epey bir zaman da odun kırdı. Gardiyan Kara Ahmet'i bile memnun etti.

Rahatsızdı. Midesi ağrırdı boyuna. Ayrıcalık olmasın diye

biz ne yersek onu yerdi, sonra da sızısını kıvranarak çekerdi.

Kanser olduğunu biliyordu. Durur durur, "Hüseyin Abi insan ömrü çok kısadır," derdi. Peşinden "ama biz bunu sorun yapıp azraile taviz vermeyeceğiz. Bu kısa zamanda çok çok şeyler yapacağız," diye eklerdi.

Benim gözümü siyasi mahkûmlar açtı. Yılmaz Abi'yi tanıdıktan sonra iyice yolumu buldum. Kitap okuma alışkanlığı edindim. İşin gerçeği bir mahkûm, solcu olmaya mahkûmdur. Eğer azıcık kafası varsa tabii. Mahkûm niye mahkûm olur? Neden olur? Öyle değil mi?

Her neyse, demek istediğim, benim gözümü açan bu adamı korumam görevimdi. İnsanlık borcumdu. Çünkü o insanlara lazım biriydi. Sağlığına ben kendisinden daha çok dikkat ederdim. Banyoya girse, çaktırmadan kapıda beklerdim.

Bir gün rahmetli ortalıktan kayboldu. Sağa sola baktım yok. Yatakhaneye çıktım, iki büklüm yatmış, soğuk soğuk terliyor. Ne o Yılmaz abi, bir durum mu var dedim. "Yok adam geçer, her zamanki şey. Az biraz üşütmüşüm herhalde," dedi.

Neyin neresini anlatayım abi? O anlatmakla bitmez ki. Ben hanımla orada, uzaktan uzağa evlendim. O da mahkûmdu. Sıvas Cezaevi'nden bana, idamdan kurtulduğum için geçmiş olsun mektubu yazmıştı. Uzun süre yazıştık ve cezaevinde göstermelik evlendik.

Bizim hanım çıktı tabii. Isparta'da ev tutuldu. Fatoş Bacı ile bir gün ziyarete gelmişlerdi. Yılmaz Abi ona döndü: "Fatoş bak canım. Şimdi buradan çıkınca doğru Hüseyin Abi'nin evine gideceksiniz. Evinin eksiğini gereğini göreceksin. Senin evinde ne varsa, onda da o olacak. Bunların dostluğuna paha biçilmez," dedi.

Bana sık sık "Hüseyin abi ne olur dışarıda da birlikte olalım. Beraber çalışalım," derdi.

Kadına karşı çok saygılıydı, nazikti. Bir gün duvarın dibinde

geziyoruz. Bir arkadaşın karısı sırtında heybeyle iki büklüm olmuş, yiyecek getirdi. Arkadaş eli arkasında kabadayıca, kostak kostak geziyor. Yani kadına azıcık yardım bile etmiyor. Yılmaz abi şöyle durdu, baktı, çok üzüldü. Bıraksam kavga edecekti. Sonra sesli sesli: "Tüh senin erkekliğine de, insanlığına da emi...? Ulan kadın da insandır, köle değil," dedi.

Bir gün ziyaretine Ali ve Işıl Özgentürk'ler gelmişti. Yine başka bir ziyaretçisi uzaktan "Yılmaz" diye bağırdı. Onun laubaliğine kızdı, görüşmedi. Şımarıklığı hiç sevmezdi.

Onun en sevmediği şey, insanı ismiyle çağırmak ve şımarıklıktı. Belki bunun için küçüğüne büyüğüne abi derdi.

En çok sevdiği şey de annesi ile görüşmesiydi. Çocuk gibi sevinirdi.

Bir gün annesinin görüşe geleceğini öğrendi. Önceden hazırlıklara girişti. Bahçede kiraz ağacının dibini temizledi, düzledi. Battaniye serdi, yastık koydu.

Annesi gelince çocuk gibi hopladı. Bir sarıldılar, belki üç-beş dakika ayrılmadılar. Annesi ağladı, ağladı. Ağacın dibine annesini yatırdı. Küçük Yılmaz'ın Fatoş Bacı'yla oynadığı gibi oynamaya başladı. Dizine yattı. "Haydi bakayım, başımın bitine bak. Arada kıpırdama diye pat pat vur. Vur anam ne olursun, eskisi gibi, köydeki, pamuk tarlasındaki gibi vur" dedi.

Fatoş Bacı, bizler, küçük Yılmaz'a bakıyorduk. Benim bile gözlerim doldu. Fatoş Bacı, "Ama Yılmaz anneni üzüyorsun," dedi.

Bir ziyaretçisi portakal getirmişti. Tam 150 kişiye dağıttırdı. İkinci fasıl dolaşırken kulağıma parası gelmeyenlere, fakirlere torpil geç diye fısıldadı.

Bir gün gariban mahkûmlardan birisine gardiyanlardan biri iki tokat attı. Ben de bunu gördüm. Gardiyanı merdiven altına çekip biraz sıkıştırdım.

Tabii Yılmaz Ağabey'in gözünden kaçar mı? Ne var Hüseyin abi dedi. Olayı anlattım. Bu mahkûm arkadaş dokumada, halıda

çalışıyor. Günlük 3 bin düğüm atması gerekiyor. Eksik vermiş. Aylık toplam 2 bin düğüm eksiği çıkmış. Artık hasta mıydı, dalga mı geçti bilmem? Ama dalga geçecek biri değil.

Yılmaz abi haksızlığa benden beter dayanamazdı: "Dur bu iş öyle çözülmez" dedi. Birkaç arkadaşı çağırdı. Bu ay, eksik veren arkadaşımız yerine fazla çalışacaksınız. Üç bin yerine dört bin düğüm atacaksınız günlük, dedi. Arkadaşlar bir dediğini iki etmediler.

Tokat yiyen çocuğun adı Ramazan. Aybaşından sonra bir gün herkesin önüne Ramazan'ı çıkarttı. O gardiyanı da çağırttı:

"Haydi bakalım biz borcumuzu sildik. Eksik düğüme ceza veriyordunuz, hani fazlaya ödül? Siz borcunuzu nasıl ödeyeceksiniz bakalım" dedi.

Başgardiyan Kara Ahmet, "tokata tokat deyip, bizim gardiyana tokadı yapıştırtacak diye ödüm koptu" diyor sonra.

Neyse Yılmaz abi biraz bağırdıktan sonra "Hadi görelim bundan sonra da tokat vurun," deyip yürüdü.

Ramazan'ı göz doktoruna yollayıp, halı dokuyamaz diye de bir güzel rapor aldırdı.

Bana sık sık parası olup olmayanı sor Hüseyin abi derdi. Çaktırmadan yardım yapardı.

Hüseyin arkadaş düşündükçe birbirinden güzel anılar çıkarıyordu. Kendine göre deyişleri, tanımlamaları vardı. "Vallah billah davacıları" dediği gibi:

"Bir gün Rahmi Saltuk kurbağa bacağı getirdi. O sıra Saltuk, Eğridir Askerlik Şubesi'nde askerlik yapıyormuş. Eti pişirdik yedik, vallahi bıldırcın eti gibiydi. Yılmaz abi diğer arkadaşlara sordu, yediğiniz eti beğendiniz mi diye. Herkes, ooh çok güzeldi, dedi. Kurbağa bacağı olduğunu söyleyince kusan oldu. O hemen: 'İşte şartlanma budur' diye kızdı.

Rahmi Saltuk'u sonra Bolu'ya sürmüşler. Yılmaz Güney'e gidiyorsun diye tabii.

Yılmaz abi işçi koğuşlarında yatardı. Onun ranzasının altında savcının şoförü vardı.

Yılmaz abi'ye olan görüş talebi, izdiham yüzünden, görüşleri haftada, onbeş günde bire düşürdüler. Oysa açık cezaevinde görüşün günü olmaz. İsteyen her gün görüşebilir.

Yalvaç'tan bir arkadaşın nişanı yapılacak. Her hazırlığını yaptık. Savcı daha önceden söz vermişti. Bir de geldi ki, o sözünü unutmuş. Yani sözünü yedi. Yılmaz abi bu kez fena bozuldu: 'Hastir ulan dönek' dedi. Allah seni inandırsın, savcı götünün üstüne oturu godu...

Bir gün bir düş gördüm. Yılmaz abi'nin oğlu küçük Yılmaz annesiyle görüşe gelmişti. Kocaman oğlan, onbir onikisinde vardı. Tutturdu baba omuzuna, dumbuluna bineceğim diye. Yapma etme oğlum. Bak koca delikanlı adam oldun. Ben seni nasıl taşıyayım dediyse de dinletemedi.

Ağabey bir düş gördüm dedim. Güldü anlat bakayım, dedi. Olduğu gibi anlattım. O gün Fatoş Bacı ile küçük Yılmaz görüşe geldiler. Oğlan, baba beni omuzuna al diye tutturmaz mı? Şaşırdık, kaldık.

Sonra Yılmaz Abi bana: 'Hüseyin abi buna bir ad koyamadım. Sen erdin mi yoksa?' dedi, şakalaştık. Çocuğun küçüklüğünde baba sevgisini, o sıcaklığı yaşayamadığını söyledi. Şımarmak istiyor. Şımarmak, çocuklukta nazlanmak güzel bir şeydir. Çocuklara ekmek yerine geçer, dedi.

Okumaktan çok yazıyordu. Boşa zaman harcamayı hiç sevmezdi. Bazen ikimiz satranç oynardık. Ben biraz uğraştırırdım. Diğerlerini kolay yendiği için zevk vermiyor, derdi. Pinponu, voleybolu da severdi.

Son zamanlarda sık sık hastaneye gidiyordu. Bu kez gözlerinden rahatsızdı. Adını bilemeyeceğim bir alet yokluğundan muayene olamadı. Bunun üstüne yurtdışında bir arkadaşına yazdı. Epey pahalı ve önemli olan alet gümrüğe gelmiş. Gümrük parasını da Yılmaz Abi'den istediler. O kızdı: 'Ben bunu hastaneye yardım olsun, halka hizmet olsun diye yapıyorum. İnsanla

ra işkence yapmak için elektrikli cop ithal eden devlet, bir sağlık aletinin mi parasını bulamıyor' dedi.

Sonunda alet geldi. Ama görevli göz doktoru aleti kendi özel muayenehanesine kurmuş.

Bir gün doktoru görüşe istedi. Aman Allah adama bir laflar söyledi, dirhemini yiyen it kudurur. Ne ahlaksızlığını ne hırsızlığını ne itliğini bırakmadı:

"Ulan dürüstçe durumunu anlatsan, istesen, belki sana da getirtirdim. Bizler sizin gibi ahlaksızlar yüzünden buradayız. Sizlerin zulmünden, soygununundan halkı kurtarabilmek için buradayız... Git Allah belanı versin..." dedi.

Kaçacağını bana hiç sezdirmedi. Onda yakınlarına hiçbir zarar gelmesini istemeyen bir karakter vardı. Bana zarar gelir diye sezdirmedi. Yalnız cezasının bitmeyeceğini, bitirilmeyeceğini söylemeye başlamıştı. Dergide bir yazısı mı ne çıkmış, 7,5 yıl yiyormuş. İşi onunla bırakmayacaklar, diyordu.

Bana sonunda 'Boynu Bükük Öldüler' romanını imzalamıştı. Onu da bir aramada alıp yırttılar.

Bir gün, son günlerde, işkenceyi anlattı:

"İşkence de bir savaştır. Satranç gibi oyundur. Her oyunun kuralları vardır. İşkence dayanılmaz değildir. Yeter ki kuralıyla döğüş. Bağır çağır, yat kalk, ölmüş numarası yap, ama yoldaşını ele verme..." Herhalde bütün bunları boşa söylemiyordu.

Yine bir gün, 'Fatoş Yengen İstanbul'a taşınacak. Evdeki TV setini de siz alın,' dedi.

Son (bu dönmeyeceği) izne çıkarken bir başka türlü vedalaştı. Dönüp dönüp beni kucaklıyor, 'Hüseyin abi hadi allahaısmarladık, helal et...' diyordu.

Hüseyin kardeşin gözleri doluyor: Bir anam öldüğünde böyle yandım, bir de buna.

Bir şey daha var, az kalsın unutacaktım. Son izne ayrıldığı gün mahkûmlar dışarı bırakılırken, kendisi sıranın en sonunda kaldı. Başgardiyan Kara Mehmet'e 'Mehmet Abi neme gerek

söz olmasın, beni bir saat iki saat geç bırak,' demiş. Demek ona da zarar gelsin istemiyor.

Hüseyin kardeş başka diyeceğin yok mu, diyorum. O, içtenlikle elimi sıkıp iki elini yana açıyor: "Yok Abi ne olsun ki!.." diyor. Diyor ve Yılmaz'ın geride kalan mide filmleri dahil birçok birlikte resimlerini bırakıp gidiyor...

Hüseyin arkadaşa başka söyleyeceğin var mı yok mu derken, biz bir şeyi unutuyorduk. Yılmaz kaçtıktan sonra Isparta'nın altını üstüne getirmişler. Aramalar taramalar epey uzun sürmüş. Doğaldır ki en çok canı yananlar da yakın dostları olmuş. Hüseyin Sesli ve eşini günlerce aylarca gelip gelip sorgulamışlar. Yılmaz Güney bu TV'yi bilmem neyi size niye bırakıp gitti demişler. Oysa uzak bir yere taşınan birisinin, taşıyamayacağı eşyaları bir yakınına bırakması kadar olağan ne olabilir ki? Sonunda Hüseyin Sesli patlıyor. Sorguculara: "Ben onbir yıldır dışarı yüzü görmeyen bir mahkûmum. Benim aklımın neye faydası olur ki? Bunu bana soracağınıza müdüre, savcıya, gardiyanlara sorun," demiş.

Bahattin ve Hüseyin arkadaşların üzerinde görüş birliği ettiği bir konu daha vardı, o da Mükerrem diye bir arkadaşlarının yiğitliğiydi. Yılmaz'ın kaçışı ile en çok onu sorgulamışlar. Bu iş aralıksız dört ay sürmüş. Kendisi orada yokmuş, ne yazık ki görüşemedim.

Hüseyin arkadaşa İstanbul'a döneceğimi söyleyip vedalaştım. Fakat sonradan, "o ki bunca yolu çiğneyip geldim, biraz daha araştırayım. Düz vatandaşlarla konuşayım. Belki ummadığım ilginç bilgilerle karşılaşırım" diye düşündüm. Görüş değiştirdim. Çantayı 'Otel Selçuk'a attım. Hem ucuz, hem de İstanbul'un birinci sınıf otelleri düzeyinde temiz ve konforlu. Otel sahibi Hacı Mehmet Selçuk, girişteki halı üstüne dokunmuş, resmi kadar babacan biri. O da Yılmaz Güney dostlarındanmış. Yine Hüseyin Sesli'nin anılarına döneceğiz:

"Yılmaz Ağabey'i ziyaret edenlerin içinde az da olsa ekonomik durumu iyi olanlar da vardı. O bana soruyor, bunun durumu

nasıl? İyidir, yük kaldırır dedim mi, salıyor salmasını. Örneğin cam çerçeve, başka mahkûm ihtiyaçlarından istiyor.

Hacı Mehmet Selçuk ağabey geldiğinde yine sordu. Kaldırır dedim. On tabaka sunta istedi. Mehmet ağabey onbeş yollamış. Halı dokuyan mahkûmların sırtı duvara yaslanıp ayakları betonda olduğundan tümü hasta dökülüyordu. Elinden marangozluk işi gelenler tükürüverdi keserin, testerenin sapına. Millet aksırıktan, öksürükten kurtuldu..."

Sesli'nin anıları bitecek gibi değildi...

Ali Yılmaz
Düz vatandaş
Isparta

Önüme gelene Yılmaz Güney'i soruyorum. Selçuk Oteli'ndeki hizmetlilerden Gülistan Mahallesi Muhtarı Osman Bey'e kadar. Mimar Sinan Camii karşısındaki parkta oturup dinlenirken birisi yaklaştı. Sanki tanıdık biriymiş gibi "Hoşgeldiniz. Yılmaz Abiy'le ilgili kitap yazacakmışsınız" dedi ve oturdu.

Hem şaşırdım hem sevindim. Çay söylemek istedim. "Olmaz, o görev bizim," dedi. Yaşı yirmi yirmibeş gösteren bu pehlivan yapılı, güleç delikanlıyı bir yerde görmüş müydüm? Hayır, çıkaramadım. Kimsiniz, necisiniz dedim. "Adım Ali Yılmaz, düz bir vatandaşım," dedi. Sonra üzümünü yiyip bağını sormamak geçti içimden. Ve o anlattı:

"Yılmaz Güney Kayseri Cezaevi'ndeyken mektuplaşmıştık. Buraya gelince, gelsin görüşelim diye haber salmış. Gittim ve kaçtığı güne kadar da görüştük.

O fraksiyonlar üstüydü. Dar anlamda yanı yoktu. Kendisini her gün yeniliyordu. Eskiden pazar günleri görüş serbestti. Bir pazar bir grup arkadaş gittik. Ben özellikle bastırdım. "Empoze olduğunuz halkın sülalesine ilişkin şu andaki görüşünüz nedir?

Dergi çıkartıyorsunuz, hareketi toparlayacak bir girişim mi yoksa" dedim.

'Kesin böyle birşey düşünmüyorum. Ama her siyasetten arkadaşlarım, dostlarım var. Solda birliğin sağlanmasını da her sosyalist gibi istiyorum. Evet Sovyetler'de devrim öncesi 200 küsur fraksiyon vardı. Fakat bizim gibi sol altyapısı olmayan, azgelişmiş ülkeler bu dağınıklığı kaldıramazlar ki.

Şu günlerde bu dağınıklığı yok edecek, siz dahil siyaset göremiyorum. Mutlaka hepiniz iyi niyetli yiğit unsurlarsınız ama yetmiyor ki' dedi.

Yılmaz abi çok yönlü, herkesi kucaklayan bir tavra yönelikti burada. Bir gün hakim hanımları onu ziyarete gelmişti. Abi ne haber, ziyaretçilerinin maşallahı var, dedim. Güldü: 'Aldırma artist görmeye geliyor çoğu' dedi.

Başka bir gün Isparta'da oturan yoksul bir Kürt aile ziyaretine gelmişti. Baba, anne ve 7 yaşlarında bir kız çocukları vardı. Kıza devrimciler el öpmez dedi, elini öptürmedi. O çocuğu öptü. Annenin koltuğunun altında bir canlı tavuk vardı. Tavuğu aldı sevdi, kadına; 'Bu tavuğu ne olur benim için siz yiyin. Ben can baş üstüne hediyenizi aldım, kabul ettim' dedi. Baktı kadın üzüldü, buruklaştı. Hemen tavuğu kaptı: 'Ben bu güzel tavuğun ölmesini istemediğim için almak istemedim. Yoksa onu tilki iştahıyla yemesini bilirim,' dedi.

İnsanı etkileme gücü vardı. Doğal ki, doğruyu savunduğu, özü ile sözü birbirini tuttuğu için bu etki kalıcı oluyordu. Burada artık hepimizin tanıdığı 25 yıllık bir polis Sabri vardı. Siyasi sivildi. Asıl görevi siyasi kanattan istihbarat toplamakmış. Sabri, Yılmaz Ağabey'e de gidip gelmeye başlamıştı. Biz hemen kendisini uyardık.

Giderek Sabri daha sık görüşmeye başlamıştı. Devrimcilikten, soldan dem vurduğu bir gün, Yılmaz abi patlamış: 'Ulan bana bak, demiş.' O biçim kadınlar tövbe edince o iş biter. Gel sen de o işi bırak. Bak geldiğin taban benden beter emekçi, yoksul,' demiş.

İyi mi, Sabri o işi gerçekten bıraktı. Zaten emekliliği gelmişti, ayrıldı.

Güney isimli bir de halı emanet deposu açtı. Emanet deposu mu? Boş bir oda var, her hafta satılmayan halıları az bir ücret karşılığı orada tutmak demektir. Yok yok, sermayeli bir iş değildir.

Fakat Sabri'ye rahat vermediler. Emniyet kuşkusuz. Başına türlü işler geldi.

Bir gün yine karşılaştık: 'Ne haber Sabri Bey, işler nasıl' dedim. Yürekten ah çekti: 'Sorma Ali kardeş sorma, boşu boşuna yıllarca bir ekmek, bir pabuç çalanın peşinde koşmuşum. Hanyayı Konyayı anladım ama iş işten geçti,' dedi. Bu sözlerinde samimiydi."

Ben çayın, Ali Arkadaş sigarının sayısını unutmuştuk. Tane tane konuşuyor ama hiç boşa konuşmuyordu. "Hüseyin Sesli ile görüştüğünüzü öğrendim. Kendisi beni tanımaz ama ben onu iyi tanırım. İkinci ağızdan onun bir olayını dinlemiştim, acaba size anlattı mı?"

— Hangisi, önemli değil, bir de sizden dinleyelim.

"Sol görüşlü siyasilerden, 1980'de bir grup Isparta Cezaevi'ne gelir. O zamana kadar sol siyasi bir varlık yoktur cezaevinde. Bir sürü haksızlıklar sürüp gitmektedir. Yeniler bundan huzursuzluk duyuyor ama bir varlık gösteremiyorlar.

Hüseyin Sesli o sıra içerinin çay ocağını işletmektedir. Az çok ilerici tavırlı, ufak tefek okuyan biri. Cezaevinde sözü de dinleniyor. Yeni gelenlerdeki kıpırtıyı görür. Hemen liderlerini çeker, ne yapmak istiyorsunuz' der. O, direneceklerini, cezaevindeki kötü yaşam koşullarını protesto edeceklerini söyler. Hüseyin Sesli: 'Mahkûmu arkanıza almadan hiçbir şey yapamazsınız. Mahkûm deli değil, neden sizin peşinize gitsin. Eğer gerçekten de bu tavrınızda samimi iseniz , bunu mahkûma belli edin, kanıtlayın,' der. 'Öteki nasıl, o, kolay' der:

'Bayram yaklaşıyor. Başta cezaevi müdürü, savcı, hakim, bilmem kim bayramlaşmaya gelirler. Bütün mahkûm sıraya dizilir, tek tek el sıkılır. Sizden kendine güvenen biri en başa geçer. Müdür elini uzatınca, hastır ulan ne yüzle bayramlaşmaya

geldin sen. Daha dün arkadaşlara işkence, zulüm yapıyordun, der.

Bunun sonunda bir kişiye biraz sopa, biraz hücre gelecektir kuşkusuz. Ama bütün mahkûm da ondan sonra zırh gibi sırtınızda olacaktır' der.

Dediğini yaparlar. Arkadaşlarını işkenceye götürünce de bütün mahkûmlar, kapıyı bacayı dövmeye, kırıp dökmeye başlar. Götürüleni geri isterler. Götürülen getirilir ve uzlaşma sağlanır. Böylece sol görüş on kişilik ekibiyle koca cezaevinde kendini kabul ettirir..."

Abdullah Pütün'ü de mi anlatmadı?

Ben artık anlatmış da olsa hayır diyordum.

"Abdullah birkaç kez buraya geldi gitti. Bir süre Fatoş'un evinde kaldı. Gördüğüm kadarıyla psikolojik olarak biraz rahatsızdı. Ayrıca Adana'nın da kabadayılarındanmış.

Abdullah bir gün kardeşinin evinde, kardeşiyle tartışır. Kardeşinin çoluk çocuğu da oradadır. İş ileri gider, Abdullah silahını çekip kardeşini vurmak isterken, yeğenleri 'Amca babamızı vurma!' diye çığırışırlar. O da silahlı kendi beynine sıkar. Anlık mesele.

Yılmaz Ağabey buna çok çok üzülmüş. Olayı birinci ağızdan, yani Yılmaz Güney'den dinleyen Hüseyin Sesli'dir..."

*

"Bir görüşmemizde 'Ali cezalar çoğalıyor. Yedi buçuk yıl onaylanınca beni kapalıya alırlar. O zaman da bir sürü erin başını yakarım. Artık zaman yaklaşıyor. Elimizi çabuk tutmamız gerekiyor, dedi. Kuşku çekmemek için sınırlı görüşmemizi istedi.

Ciddice kaçış hazırlıklarına başladık. İlk hedef izinli ayrılmak ve yurtdışına çıkmaktı. İzin verilmezse, viziteye çıkmak ikinci hedefti. Üçüncü hedef, hastaneden alıp 24 saatte yurtdışına çıkışı sağlamaktı.

Benim görevim Kaş, Demre kıyısı ile ilgili bilgi vermekti. 'Ne kadar zamanda buradan denize ulaşırız?' dedi. Arabayı ben kullanırsam 1,5 saatte, dedim. Çünkü normal olarak burası iki-üç saatlik yoldur." Aklıma her Ispartalının Yılmaz'ı kaçırdığını

söylediği geliyor. Gülümsüyorum:

— Ali arkadaş, Yılmaz'ı buradan kıyıya siz mi ulaştırdınız diye soruyorum. Ama o burayı kapalı geçiyor. Susuyor! Sonra: 'İzinli çıktığı için gerek kalmadı' deyip geldiği gibi uzaklaşıyor.

İsmet Kemal Karadayı
Emekli Savcı-Avukat-Yazar
Niğde - 1969
Güney Bizimdir

Yılmaz Güney anısını ölümsüzleştirmek istiyormuşsun. Sevindim. O, buna değer.

"Arınmalar" adlı gezi, günlük, anı, anlatı kitabımda Yıl 1976-123. sayfasında şöyle bir not var:

"Bendeki Nobel adaylarımız arasında Yaşar Kemal'den başka Aziz Nesin, Melih Cevdet Anday da var. Ardından Dinamo... Ve yaşasalardı Nâzım Hikmet, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkçısı... Oskar adayım mı kim? İlle de istiyor musunuz: Yılmaz Güney..."

İki yıl sonra da Kocaeli'nde Cumhuriyet Savcısı olarak görevdeyken dost Veli Devecioğlu ile (o günlerde Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü idi...) İzmit Cezaevi'ne gitmiştik. Orada tanışmıştım Yılmaz Güney ile... Bir ara dışarı çıkışımızda bana yaklaşmış, "Antolojinizi okudum, gerekli buldum, kutlarım..." demişti.. Bakan Mehmet Can idi ve il savcısı yatırım için olacak, çok karşı olduğu Yılmaz Güney ile cezaevinde boy boy yayımlanmış fotoğraflar çektiriyordu.

Kadıköy'de savcı idim. Bir gün baktım, bizim odaya bir polis eşliğinde Yılmaz Güney geldi. Bulunduğu Isparta Cezaevi'nden izinli çıkmış. Sanıyorum izni bir gün geçmiş, bizim infaz savcısı imza etmemiş, birkaç arkadaş da... Ben aklına gelmişim.

Duydum ve gazetelerde okudum ki birkaç gün sonra mı ne, yurtdışına kaçmış...

"Çirkin Kral," bence; "Arkadaş", "Sürü", "Yol" filmlerinden başka "Boynu Bükük Öldüler" romanıyla da unutulmaz.

NOT: Sonradan aklıma geldi ve eklemek gereğini duydum. Ölen yargıç arkadaşımız Safa Mutlu, Niğde'de bulunduğumuz mahkemede yargıçlık stajı yaptı. Bir bakımdan kendisini tanırdım. Aklımda kaldığına göre aynı zamanda emniyette görevliydi. Komiser ya da komiser yardımcısı olabilir.

Hukukçu olarak çevremizde bulunurdu ama, kesin sağ görüşlü olduğu herkesçe bilinirdi. Bir gün Yılmaz Güney ve filmlerinden söz açıldığında, kin ve öfkeyle: "Bırakın şu iti..." diye fırladığını iyice anımsıyorum. Buna yalnız ben değil, o sıra orada görevli bütün arkadaşlar da tanıktır...

Zeki Ökten
Sinema Yönetmeni

Ayvalık'ta Yol filmini çekiyoruz. Bir ayağımız Isparta'da, git gel Konya altı saat. Film yarım bırakılmıştı. Bana kaldığı yerden devam et, dedi. Ben yarım filme devam etmem, dedim. Neden, dedi. Prensibim, dedim.

Git şu avluda yarım saat düşün gel, dedi. Gittim mahkûmların arasında yarım saat dolaştım. Yeniden sordu. Yeniden aynı cevabı verdim. Peki, dedi.

Çok kızgın, öfkeli insandı.

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

Isparta ziyaretlerim başlamıştı. Yol filminin senaryoları sayfa sayfa veriliyordu. O günler çok dolaşık ve sıkıntılı günlerdi.

Erden Kıral yönetmen. Yılmaz abi diaları görmüş, ateş püskürüyor. Olay pahalı, zaman aleyhte çalışıyor. Bir gün Fatoş Ha-

nım Ayvalık'taki çekim alanına geldi. "Çekimler duracakmış" dedi. Eyvah herkesin eli kolu yana düştü.

*

İmralı'dayken, bir sabah erkenden Moda'daki evlerine gittim. Kedileri ameliyat olmuş yatıyordu. Azıcık kanyak içti. Kedi için ağlıyordu.

— Tarık şu kediye bak. Anneme benziyor, dedi.

Annesi yaşlı ve hasta, öteki odada yatıyordu.

*

Öykü uzun. Yol filmi için, Adana, Gaziantep, Bingöl, taa Ağrı'ya kadar gideceğiz. Yol boyu kime rastladıksa, herkes Yılmaz Güney geçti, biz gördük, diyordu. Herkesin görmesi olanaksızdı. Evet, sizin anlayacağınız O bir Köroğlu'ydu artık...

Sayın Akan da bizim gibi, onu ben kaçırdım diyenlere inanmıyor. Neredeyse İslamköylü Süleyman Demirel bile ben kaçırdım diyecek. En iyisi onu tarihin yargıçlığına bırakmak. Hem bizim için nasıl ve kimin kaçırdığı önemli değil. Önemli olan taşın toprağın bu kaçışa sahip çıkması...

Ne zaman gitsem gelsem portakal sandıklarının üstünde yazıyordu. Bir gün Fatoş Hanım'a:

— Bak ciğerim, dünyada benim için önem sırasına göre üç şey var.

Sinema

Sen

ve oğlum Yılmaz, dedi.

Bunu yüze söylemek pek kolay olmasa gerek.

Son sözüm: O kendi olanaksızlıklarını olanağa çevirmeyi bilmiş, bir sinema dahisiydi...

Sansaryan Han I. Şube

Turan Yüksel
Öğretmen
Sansaryan Hanı
İstanbul

12 Mart Muhtırası'nın verilişinin üçüncü ayının bir gecesinde, evimden alınmamla başlayan anılarım, 12 Mart dönemini daha canlı algılamamı, anlamamı sağlamıştır.

Gecenin saat üç buçuğunda zil sesiyle uyandım. Kapıyı açtığımda karşımda bir yüzbaşı ve arkasında silahlarını bana doğrultmuş askerleri gördüğümde, canlı bir rüya yaşamaya başlamıştım!

"Hakkında ihbar var, arama yapacağız," diyerek içeri girdiler. Sivil bir kişi kitaplarımı, dergilerimi, askerler de eşyalarımı karıştırırken ben; "Hakkımda ne ihbar olabilir ki? Benim yasalardan gizli birşeyim yok. Olsa olsa Ceza Yasası'nın 141 ve 142. maddeleriyle uyuşmayan düşüncelerim var. Onlar da kafamın içinde! Anayasamız (1961) ise düşünce özgürlüğünü güvence altına aldığına göre kim, benim neyimi ihbar edebilir ki?" diye kendi kendime konuşuyordum. Birden yüzbaşı:

"Haydi hoca giyin, gideceğiz," dedi.

Götürüp beni, caddede duran bir askeri kamyona bindirdiler. Arabadaki Kadırga Öğrenci Yurdu'ndan alınmış 10-12 kadar öğrenci kim olduğumu, niçin alındığımı sorduklarında benim aklım hep evde kimsesiz garip kız kardeşimle hasta kardeşimdey-

di. Önce jandarma karakoluna götürdüler. Bir albay, odasında niçin TÖS üyesi olduğumu sordu. Ben sorularını yanıtlarken bir teğmen içeri girip: "Albayım bakın, kitaplarının arasında komünist Falih Rıfkı Atay'ın *Moskova-Roma Seyahatnamesi* de var" deyince, ben içimden: "Zavallı Falih Rıfkı, iyi ki kısa bir süre önce (21 Mart 1971'de) eceliyle öldü," diye geçirdim. Teğmenin bu komünist teşhisi albayın hoşuna gitmemiş olacak ki kaşları çatıldı. Teğmen odadan çıkma gereği duydu. Teğmenin arkasından 'Teğmen sen okullarda Türkçe derslerinde Falih Rıfkı'nın yazılarını okuyarak öğretim gördüğün halde niçin komünist olmamışsın?' diye sormak istedim ama elbette soramadım.

Sonra bir jipe bindirilip Eminönü'ndeki Emniyet Müdürlüğüne götürüldüm. Aldılar beni bir kat daha yukarıdaki çatı katına götürdüler. Giriş kapısından içeriye itip kapıyı kapattılar.

Basık daracık koridorla, sol tarafında küçük odaları olan bu mekan tıklım tıklım insanlarla doluydu. Çekine çekine biraz yürüdüm, bir insan sığacak boşluğu bulduğum yerde durup duvara yaslandım. Yanımdakiler: "Hoş geldin, seni niçin getirdiler, ne iş yapıyorsun?" sorularıyla benimle tanıştılar. Biraz sohbet sonrasında ben: "Peki, gece nerede yatıyorsunuz?" diye sorunca, yanımdaki genç kendini tutamayarak kıkır kıkır güldü. "Hilton'da" deyince de önümüzden geçmekte olan polis memurunun tekmesini yedi. Polis hızını alamamış "Neye gülüyorsun ulan i...?" diye söylenerek gitti.

Dayanamayıp, kaç gün burada tutuyorlar diye sordum. "Burada bulunanların yarısı bir haftadır buradalar, şunlar bir haftadan fazla oluyor. Şunlar dört gündür buradalar. Bak Yılmaz Güney iki gündür burada" diyerek yan tarafa doğru işaret parmağını uzattı. O yöne baktığımda çömelerek oturup sırtını duvara yaslamış Yılmaz Güney'i gördüm. Türk sinemasının bir dönüm noktası olan filmlerinde olduğu gibi düşünceli ve kararlıydı. Yanındakiler, birşeyler soruyorlar, o filmlerinde olduğu gibi çok kısa cümlelerle yanıtlıyordu. Biraz sonra bir polis memuru geldi önünde durdu. Gülerek:

"Yılmaz abi, geçenlerde eski bir kovboy filmini gördüm. Esaslı silah kullanıyordun. Çift silahım çok iyi çekiyordun. Bunları nerede öğrendin" diye sordu. Güney hafif bir tebessümle yetindi.

Burada günde en az iki kez kimlik saptaması yapıyorlardı. Ellerindeki forma bakıp, soy sop soruları yazıyorlardı. Sonra da ayağa kaldırıp, karşıdan yandan tam boy fotoğraflar çekiyorlardı. Bu işleri MİT'in yaptığı söyleniyordu.

Sıra Yılmaz Güney'e gelmişti. Çağırdılar. Yetkili memur sormaya başladı.

"Yılmaz Bey adın?"

"Soyadın?"

"Evet Yılmaz Bey"

"Baba adın, ana adın, evet Yılmaz Bey doğum yerin ve yılı?"

Yanında duran kalın çerçeve gözlüklü, saçları ön kısımdan dökülmüş, entelektüel tipli bir sivil görevli atıldı:

"Ulan bu vatan haini eşşeoğlu eşşeğe bir de bey mi diyorsun? Herkese sorduğun gibi sorsana sorularını," diye kükredi.

Yılmaz Güney bu görevliye dudaklarının kıyısında beliren acı bir gülücükle göz attı. Sonra soru soran memura dönüp bekledi.

İkindiye doğru kapı açıldı, bir memur elindeki listeye bakarak ad ve soyadlar okudu. Birkaç addan sonra Yılmaz Pütün dedi. Bunları bir grup olarak bir memurla gönderdi. Sonra yine okumasını sürdürdü ve benim adımı soyadımı da okudu.

Görevli bizi iki kat aşağı götürdü. Birtakım odalara girdik çıktık. Evrakları tekamül ettiriyorlardı. Biz de Yılmaz Güney'lerin geçtiği yerlerden geçiyorduk. Bir odaya soktular, parmak izlerimizi aldılar. Sonraki odada aşınmış bir ahşap koltuğa oturttular. Oturduğum koltuğun orta yerinde bıçak sırtı gibi bir çıkıntı vardı. Popomla bu uzun çıkıntıyı ortalamamı istediler. Meğer bu çıkıntı karşımdaki körüklü eskimiş fotoğraf makinasının tam ortasına gelerek fotoğrafımın çekilmesini sağlamak içinmiş. Önüme de o zamanlar gazete fotoğraflarında görülen katillerin,

hırsızların numaraları gibi cama yazılmış rakamlar tuttular. "Burada Allah yoktur" yazılı nezarethaneye götürülürken, Yılmaz Güney de benim geçtiğim yerlerden geçmiş olarak, iki resmi memurla birlikte götürülüyordu...

Selçuk Alev
Resepsiyoner
İstanbul

Kalyon Oteli'nde resepsiyonerdim. Bu otele genellikle film yapımcıları gelir ve bazı sahneleri çekerlerdi.

Bir gün ekibiyle Yılmaz Güney de geldi. Öğle yemeği için çekime ara verilince işçisi, artisti hep beraber oturup yemeklerini yediler. Bu durum ilgimi çekti. Oysa şimdiye dek gelen filmciler, işçilere birer sandviç yaptırır, kendileri ayrıca yerlerdi.

Dayanamayıp birisine sordum. "Her zaman böyle mi yersiniz?" İşçilerden birkaçı: "Yılmaz ağabey; iş arkadaşı, hastane arkadaşı, hapisane arkadaşı önemlidir der," dediler...

*

Konumuz cezaevinde Yılmaz Güney'di. Ancak Şakir arkadaşın mektubu, Yılmaz'ı cezaevinde tanırken gösterdiğimiz titizliğe ters düşmedi. Aksine bizi tamamlar nitelikte bulduk. Yılmaz'ı tanımamıza katkıda bulundu...

Bu derginin "Yılmaz'ın putlaştırılması" biçimindeki yorumuna bu arkadaş, şöyle yanıt veriyor. "... Yılmaz put değildir. Onun ömrü putları kırmakla geçmiştir. Yılmaz, saçımızın sakalımızın akında, dudağımızın çatlağında, ellerimizin nasırında, gömleğimizin yamasında, bulgur aşımızda, işkencemizde ve bizimle birlikte damımızdadır. Yani bizdir Güney!.."

Sözü Yılmaz Güney'i askerde tanımış olan arkadaşımıza bırakıyoruz.

Şakir Baysöz
Asker Arkadaşı
Şahinbey Mahallesi
Nizip

Asker Arkadaşım "Güney"

1968 yılı Haziranının ilk gününde, daha öğretmenliğimin birinci yılını doldurmadan, yirmi yaşımın baharında, 1948'e 3. tertip olarak Dicle İlköğretmen Okulu'ndan dört arkadaş Sıvas Temeltepe Er Eğitim Tugayı'nın yolunu tuttuk. Teslim olmadan önce iki gün Sıvas'ı gezdik. Haziranın üçüncü günü, acemi berberlere kör makinalarla, saçımız çekile çekile traş olmamak için, kentte sırayla bir berbere traş olduk. Sakal traşımız için sabun, traş makinası ve yeterince jilet sağladıktan sonra bir dolmuşla kışlanın yolunu tuttuk.

Yılmaz Güney'in de Sıvas-Temeltepe'de askerlik yapacağını ve sevkiyatının yapıldığını gazetelerden okumuştuk.

Nizamiye kapısında dolmuştan indiğimizde korku ve coşkudan, bıçak atılsa kanımız akmayacak durumdaydık. Nizamiyeye teslim olurken omuzunda tüfekleriyle nöbet bekleyen askerler "Öğretmen misiniz?" diye sordular. Biz de "Evet" deyince "Görürüz, öğretmenliğinizi yaparsınız" dediklerinde büsbütün korkudan bacaklarımız birbirine çarpmaya, birbirlerimizin ayaklarına basmaya başladık. Bizi teslim alıp götürürlerken bir okul arkadaşımıza rastladık. Yüzü, gözü şişler ve karalar içindeydi. Her ne değin korkuyorsak da sormadan edemedik. "Maaz ağabey, yüzün, gözün niye çürükler içinde? dedik. "Hele acele etmeyin, sizinki de olur," diye yanıtlarken biz üsteledik. Suçun neydi? "Çavuşun biri adım Maaz olunca beni gayri müslim sanmış, ondan vurdu" dedi. Bu arada konuşmalarımızı, önümüzde giderken bizi götüren er duydu. Tekme, tokat bize girişti. Sövdü,

saydı. Anamıza ciple girdi, cemseyle çıktı. İlerde anlayacaktık ki, anamıza ciple girip, cemseyle çıkmak adımız soyadımızmış. Askerlerden 'Yılmaz Güney'i de bizler gibi dövüyorlar mı?' diye sormuştuk. Yılmaz Güney'in "Bana bir fiske atanı sivillikte yaşatmam" dediğini ve kimsenin dövmediğini söylemişlerdi.

Depodan giysilerimizi aldıktan sonraki günlerde de hiçbir zaman, soğuk suyunun bile aktığını görmediğimiz banyoya usulen götürüldük. Sivillerimizi soyup banyoya girdik, çıktık. Boz giysilerimizi giydik. Her hafta banyo günlerinde de soyunup tekrar giyinirdik. Gövdemiz damla su görmezdi. Banyo gereksinimimizi kışlaya yakın akan bir dereden, pazar günleri kendi olanaklarımızla giderirdik. Dağıtımımız yapıldığında biz dört arkadaş ayrı tabur ve bölüklere verildik.

Potin, koğuş, baraka, mutfak temizliği, tuvalet temizliği ve nöbetleri hemen başladı. 'Askerlik yaptım amma, hiç dayak yemedim' dememek için usta er, onbaşı ve çavuşlar tarafından dayak fasılları da hemen başladı. Üç buçuk aylık temel eğitim sırasında yüzüm, gözüm, burnum, daima şiş ve çürükler içinde oldu. Şimdi 12 Eylül işkencelerini eleştiriyoruz. Fakat öteden beri askerlik işkenceleri hiç kimsenin usuna gelmez. Bu kadar işkencenin sebebi, bence koşullandırıp, körükörüne emir kulu yapmaktır. Bulgaristan'dan gelen bir göçmen arkadaşımızın "Ben orada da askerlik yaptım. Ne dayak var ne de küfür. Güya yurdu bekliyoruz. Anamızı da kaybediyoruz" deyişini hiç unutmam. Öğretmen olduğumuz ve kısa bir dönem eğitim gördüğümüzden, daha çok dayak yiyorduk.

Bir sabah içtima yerinde ben de koğuş temizliğine seçildim. Temizlikten sonra koğuşların önündeki genel tuvalette süpürgemi yıkadıktan sonra, barakalar hep birbirlerine benzediğinden ikinci koğuş yerine birinci koğuş süpürgeliğine süpürgemi koymuşum. Ertesi gün koğuşçu er, bizleri çıkardı. "Süpürgenin birinin kayıp olduğunu" söyledi. Süpürgelerin üzerinde yağlıboyayla koğuş numaraları yazılıydı. Birinci koğuştan süpürgemi

bulup getirdiğimde koğuşçu, "Öğretmen misin len" diye sordu. Doğulu, Türkçesi zayıf bir er gibi yanıtladım. "Velle komitenim, biz örtmen değil". Öyleyse git, öğretmen olsaydın belanı... kerdim" dedi. Böylece iyi bir işkence niteliğindeki dayaktan kurtarmıştım kendimi.

Ben, birinci tabur ikinci bölükteydim. Yılmaz Güney ise ikinci taburdaydı. Acemi eğitimi süresince hangi bölükte olduğunu öğrenemedim. Kime sorsak, sevdiklerinden herkes bölüğünde gösteriyordu. Belki de üçüncü bölükteydi. Bu yüzden gerçek yerini bulamıyorduk.

İki taburun da eğitim alanı tepedeydi. Tepenin ortasında bir yol vardı. Yolun kuzeyinde biz birinci tabur, eğitim yapıyorduk. Yolun güneyinde de Yılmaz Güney'in bulunduğu ikinci tabur eğitim yapıyordu. Eğitim sırasında birbirimize görünmezdik. Onun için eğitim yaparken Yılmaz Güney'i de hiç göremezdik.

Bir pazar günü bizim taburun alanında bulunan bir voleybol sahasında Yılmaz'ın da top oynadığını gördük. Montunu çıkarmıştı. Sarı bir fanila vardı üzerinde. Fanilasının ak yerine sarı oluşunu yadırgamıştık. Top oynayışını izleyen erler olarak aramızda tartışma konusu yaptık. Sonunda ak yerine sarı fanila giyişini, yani sivil fanilayı, artist olduğundan göz yummaya yorduk. Top oynadığı arkadaşlarla sevecen ve içtenlikliydi. Çok güzel voleybol oynuyordu.

Bir fırsat çıkarsa birlikte belki bir anı fotoğrafı çekeriz diye çok olanaklar aradık. Bir öğretmen arkadaş birlikte çektiği fotoğrafı bize göstererek "Hiç itiraz etmez. Yılmaz Ağabey bir anı çekelim mi, dedin mi hemen evet der. Hiç kimseyi kırmaz" diye bizi yüreklendirdi.

Daha sonraki günlerde duyduk ki, gazeteciler, fotoğrafını çekmek için izin alamayınca, nizamiye kapısında askerlerden birlikte çektikleri fotoğraf varsa vermelerini istemişler. Erin birisi de vermiş.

O tarihlerde kimi günler kokulu da çıkan renkli, dört sayfalık

—Son— adlı bir gazete vardı. Yılmaz ile ilgili bir haber yayımlanmıştı. Ayrıca asker giysili olarak bir erle fotoğrafını da yayımlamışlardı. Fotoğrafın altında "Yılmaz Güney bir asker arkadaşıyla görülüyor" yazılıydı. Bunun üzerine fotoğraf çektirmesi yasaklanmıştı. Yasağı dinlemeyince birkaç kez katıksız, çadır cezasına çarptırılmıştı. Ayrıca özel bir düzenleme yapılarak Yılmaz'a özellikle astsubay ve subayların yaklaşmaları, eratın ilgi göstermesi de yasaklanmıştı.

O zaman Nebahat Çehre ile evliydi. Nebahat Hanım'ın birkaç kez görüşüne geldiğini ve nizamiye kapısında görüştüklerini duyduk.

Kara Kuvvetleri'nin kuruluş yıldönümü dolayısıyla iki tabur olarak kışlanın ortasındaki yolda tören yürüyüşü, üç-dört kez deneme yaptık. Kimi kez Yılmaz'ın en önde flama, kimi kez de bayrak taşıdığını gördüm. Sıvas'ta caddelerde yapılan törene uzun boyluları seçtiler. Ben seçilmemiştim. Seçilen arkadaşlarımız anlattılar. Bayrağı en önde o taşımış. Bütün Sıvas halkı caddelere Yılmaz'ı görmek için dökülmüş. Tezahürat yaparak şiddetle alkışlamışlar. Sanırım tugayda ondan daha uzun boylu kimse yoktu.

Atış poligonu Temeltepe'nin güneybatısındaydı. Tüfeklerimiz omuzlarımızda yaya olarak bölük ve takımlar halinde poligona giderdik. Tabur bölük ve takım sırasına göre atış eğitimi yapardık. Atışını tamamlayan her manga, takım, Yılmaz Güney'in emrine verilirdi. Yılmaz da atış sahasının arkasında düzenli yürüyüş yaptırır, bize öğretilen tek marş olan "Harbiye Marşı"nı söyletirdi. Kendisi de marşı çok güzel söylerdi. Yılmaz'ın komutasında yürüyüp marş söylemek için atışın bir an önce bitmesini isterdik. Gayet düzenli ve disiplinli olurduk. Marşı da daha bir canlı söylerdik.

Kendisiyle birlikte getirdiği özel bir av tüfeğinin olduğunu söylerdi. Bunun ne derece doğru olduğunu bilmiyorum ama, çok iyi bir atıcıydı.

Yemin töreninden sonra öğretmen olmayan eratı çeşitli yer-

lere dağıttılar. Yılmaz'ın dağıtımı yapılmadı. Er öğretmenlerle birlikte Temeltepe'nin güneydoğusunda üç-dört kilometre uzaklıktaki Kavakyazı'ya gittik. Ben birinci bölüğe düştüm. Yılmaz da üçüncü bölüğe verildi.

Kavakyazı'da eğitim alanı düzdü. Alanın ortasında bir yol vardı. Yolun kuzeyinde uzunca bol musluklu çeşmenin önünde biz birinci bölük eğitim yapıyorduk. Batı yanımızda ikinci bölük eğitim yapıyordu. Yolun güneyinde bizim bölüğün karşısında Yılmaz'ın bölüğü olan üçüncü bölük, onun batısında da dördüncü bölük eğitim yapıyordu. Yani Yılmaz Güney'in bölüğüyle karşı karşıyaydık. Eğitim sırasında tüm davranışlarını izliyorduk. Dinlenme aralarında çeşmeye o da su içmeye gelirdi.

Bölük, takım ve manga arkadaşlarıyla çok içtenlikliydi. Herkesle konuşur, şakalaşırdı. Burada da astsubay ve subaylarla ilişkisini hiç görmedim. Subaylar bakıp sadece gülümsüyorlardı. Kimi çavuşlarla ilişkisi vardı. Bölüğünde Bursalı üstçavuş bir astsubayla kimi zaman konuştuklarını ve bu astsubayın kendisine sigara ikram ettiğini gördüm.

Her sabah montlarımız çıkmış olarak tüfeklerimizle spor eğitim yapardık. Engelli spor yaparken Yılmaz engelleri çok çevik aşardı. Yokuşlu duvar gibi, betondan, yüksek bir engel vardı. Çıkarken acele çıkılması ve tepesine varınca duracak yeri olmadığından, hemen atlanılması gerekirdi. Yani tırmanma ve atlama engelliydi. Çıkıp atlayamayanlar yanından geçerdi. Örneğin ben, ayağım kaydığından, çıkıp atlayamazdım. Yılmaz en önde aynen filmlerindeki gibi çıkıp atlardı. Yani filmlerinde görülen çevikliği abartmalı değildi. Gerçekten çok çevikti. Atletik ve sportmendi.

Nişan eğitimi alanı, bizim bölüğün eğitim alanının arkasındaydı. Bir gün Yılmaz'ın bölüğü bizim bölüğün arasından geçerek nişan eğitimi alanına gidiyordu. Kasaturası arkasında sallanaraktan, tüfeği elinde Yılmaz da gidiyordu. Bizim takıma eğitim yaptıran Niğdeli Çavuş arkasından "Len Yılmaz, Yılmaz..."

diye bağırdı. Önce aldırmadı, Çavuş bu davranışını tekrarlayınca, yarım sola dönüp durdu. Çavuşa hiçbir şey demeden ters ters baktı. Çavuş gözlerini yere dikti. Kimi film sahnelerindeki gibiydi. Sonra da dönüp gitti.

Dördüncü bölükte deli bir er vardı. Deli olduğundan eğitim yaptırılmıyordu. Başıboş gezip dururdu. Hiç harcamadığı ve tümü de kağıt beşlik olan parasını montkemerinin cebinden çıkarıp sayar dururdu. Kimi zaman gizliden yaklaşır para sayışını izlerdik. Yılmaz Güney'i gördüğümüzde de "Bak, Yılmaz Ağabey gidiyor, git para iste" derdik. Hemen Güney'in arkasından koşar yetişir, "Yılmaz Ağabey para ver" derdi. Yılmaz elini boynuna alır, severek ve parasının hep beşlik olduğunu bildiğinden bir beşlik verirdi.

Bir gün, sabah kahvaltısından sonra eğitim alanında toplanmıştık. Kütüklük ve tüfeklerimizi kuşanmıştık. Nedense Yılmaz daha gelinemişti. Kendisi boyundan dolayı en önde ve erbaş da olduğundan sonraki gelen arkadaşı kütüklük ve tüfeğini aldı. Yılmaz geldiğinde şakalaşarak kütüklüğünü önce alıp kuşandı. Sonra da tüfeğini omuzuna astı. Şakayı seven biriydi.

Bir gün tüm alay olarak öğleden sonra eğitim alanında tüfeklerimizi çattıktan sonra mıntıka temizliğine takım takım ayrıldık. Bizim bölüğün koğuşunun önündeki çiçeklik ve ağaçların çevresinin temizliğini yapıyorduk. Bölük tuvaletimiz büyük koğuşunun kuzeybatısında ayrı bir yapıydı. Yılmaz Güney'in öteden gelip, bizim bölüğün tuvaletine girdiğini gördük. Gaziantepli bölük yazıcısı bir onbaşımız vardı. "Yılmaz Güney bizim bölüğün tuvaletine girdi. Şimdi çıkınca bırakmayalım. Biraz konuşturalım" dedi. Yılmaz, tuvaletten çıkarken tümümüz kendisini izliyorduk. Kemerini bağlıyordu. Tuvalet yapısıyla koğuş binasının aralığından gelirken, bizim kendisini izlediğimizi görünce sağ elini şapkasına götürüp selam verme durumu yaptı. Sol elini yan tarafına yapıştırdı. Boynunu kısıp az öne eğilerek "Buyur komutanım" dedi. Anadolu'nun herhangi bir yerinden aske-

re gelmiş, köyünden başka hiçbir yer görmemiş asker taklidi yaptı. Tümümüz güldük. Gaziantepli onbaşı "Abi biraz konuşalım" dedi. Yılmaz "Peki" dedi. Hemen bir su tenekesini onbaşı koğuş duvarının dibine ağız üstü indirdi. Koğuş penceresinden bir yastık çekip tenekenin üstüne koydu. Yılmaz'a "Otur Abi" dedi. O denli nazikti ki, bizim kendisiyle konuşmak isteğimizi kırmadı. "Ne konuşalım" dedi. Sonra da "Sinemadan konu açmak yok, askerlik var. Askerlikten konuşacağız" diye ekledi. Karşılıklı durumlar soruldu. "Ne olacak askerlik işte, günler geçiyor" dedi.

Onbaşının biri koğuştan fotoğraf makinası getirdi. "Abi birlikte bir anı tespit edelim" dedi. Yılmaz "Lütfen fotoğraf çekmeyelim. Disiplin cezası veriyorlar" dedi. Üsteledik. "Eğer beni seviyorsanız fotoğraf çekmeyin. Sevmiyorsanız o başka..." diye yanıtladı. O zaman çekmekten vazgeçtik. Böylece Yılmaz'la bir fotoğraf anısına sahip olamadık.

Anı defteri tutanlar birer imza aldılar. Anı defteri verenlere Yılmaz, gayet saygıyla "Arkadaşım kim diyeyim" diye soruyordu. Adını her söyleyenin defterine "Arkadaşım Mustafa Duran'la Kavakyazı'da birlikte askerlik yaptık" gibilerden yazarak, tarih atıp imzalıyordu. Sonra da izin isteyip tümümüzle toka yapıp gitti.

Er öğretmen olarak Eylülün ikinci haftasında eğitim süremiz bitti. Bizler salıverildik. Yılmaz'ın da dağıtımı Muş'a çıktı.

Yumurtalık olayı haksızlığından sonra hapisanedeyken kendisine "Asker Arkadaşım" diye seslenen bir mektup yazdım. Askerde kendisini fazla önemsemediğimi, "işte sıradan bir Yeşilçam artisti" diye bildiğimi, fakat niteliğini bilince uğradığı haksızlık nedeniyle çok üzüldüğümü, karşı sınıfın kendisini hapisanelerde çürütmek istediğini yazmıştım. Aldığım ak yanıt kartında "Asker arkadaşım bizi hiçbir zaman çürütemeyecekler" diye yazmıştı. Bu sözü bana bir özdeyiş oldu. Hep güç aldım yaşamımda.

Güney dergisine kapanıncaya kadar aboneydim. "Oğluma

Hikayeler"i öğrencilerime bir kaç kez okudum. Köylülerimin tümü de okudu. Bu öyküleriyle çok ünlü proleter sanatçılığı yanında, çok iyi bir eğitimci olduğunu da gösteriyordu.

Kitaplığın önündeki divana uzanmış, elinde "Evet İsyan"ı okurken çekilmiş bir resmini temin etmiştim. Kitapların arkasından tümünün işçi sınıfı bilimiyle olduğu okunuyordu. Camlattım, gittiğim her yerde odamın duvarına asıyordum. Okuma ve savaşım gücü alıyordum. 12 Eylül'den sonra son görev köyüm, bir ihbarla, bir yığın askerle basılmıştı. Ben evde, köyde yoktum. Köy didik didik aranırken eşim, fukara, korkusundan bu resmi yırtmış, atmış. Çok üzüldüm. Hâlâ bu resim için içim sızlar.

Yılmaz, tüm yapı ve yapıtlarıyla halkımıza malolmuş bir proleter sanatçı ve savaşımcıdır. Hiçbir karşı güç onun varlığını ve savaşımını yüreklerden silemez. Yabanda sürüsünü otlatan her çobanın kavalında, her işçinin tulumunda, dumanı tüten her emekçinin bacasında o vardır. "Halk Olarak Biz, O'nunla Övünçlüyüz, Güçlüyüz, Dirençliyiz."

6.12.1987

Sonsöz Yerine

İnsanın bugününden dünü sorumludur. Yılmaz'ı da bu bağlamda ele almak gerekir. Düşünceyi belirleyen nesnel koşullardır derken, neyi vurguluyoruz ki?

Bazılarının dediği gibi iki üç ayrı Yılmaz Güney yoktur. Bizce kendi diyalektik bütünlüğü içinde tek Yılmaz vardır. Soyadının Pütün'ken Güney olması, Urfa'da aynalara ateş etmesi bizi şaşırtmamalıdır. Çünkü yaşam denen bu kavganın yolu cetvelle çizilmemiştir.

Kimdir o tek Yılmaz? Dün haklının yanında haksızın karşısında, bugün ezilenin yanında ezenin karşısında olandır. Bu genelin dışında ikinci bir Yılmaz aramak, yan çelişki ile baş çelişki arasında yer değiştirme çıkmazına götürebilir bizi...

Yılmaz gökten inmemiştir. Çoğumuz gibi solu el yordamıyla öğrenmiştir. Çünkü sosyo-ekonomik yapı başka türlüsüne elverişli değildi. Alt yapısı, klasik kültür temeli olmayan her görüşün, yaşama geçişte gösterdiği depremden o da etkilenmiştir. Düşüp kalkmıştır.

O, bilgi açığının olduğunu inkar etmezdi. Fakat solu kavrama, sosyalist olmak için namuslu olmak yeter sanıyordu. Bu nedenle çok düşkırıklıkları oldu. Hepimiz gibi...

Bir de, onun için görüş bildiren bazı eleştirmenler, dahası dostları: "İyi insandı has insandı ama, keşke politikayı sanata katmasaydı," derler. Doğal olarak bu görüş ciddiye alınamaz. Yılmaz'ı inatla savunduğu politikanın dışında aramak, bizce onu hiç tanımamak, inkâr etmek olur. Çünkü Yılmaz'ı Yılmaz yapan, politikliğidir. Ayrıca dünyada politikasız böceğin bile uçtuğu var mı? Ünlü "Asker politika ile uğraşmaz" sözü bile, koca bir yalan değil mi? "Cephedeki her askeri harekat, politik a-

landa bir gol kazanmak içindir" diyen Amerikalı general ne demek istemiştir?

Kısacası politika içeriğin, özün başka adıymış. İçerikten yoksun bir sanat ise sadece bir korkulukmuş... Yılmaz, bu sözlerin bilincine varmış ilk sinemacılarımızdandır. Binbir güçlüklerin imbiğinden süzülüp gelen sanatçı kişiliği böyle pekişmiştir. Kabına sığmayan militan yanının kökleri ise aynı acılarla beslenmiştir.

Yılmaz'ın sanatı politika ile nasıl içiçe gördüğünü kendinden dinlersek: "... Benim anladığım sanat, sınıf mücadelesinin en etkili ve en ihmal edilmez silahlarından birisidir. Ve emperyalizme, tefeci bezirgan, toprak ağası, gerici ortaklarına, revizyonistlere, oportünistlere, sözde marksist şovenlere, burjuva ve küçük burjuva milliyetçiliğine, her türlü gerici kültür, siyaset ve ideolojilere karşı acımasız savaş verir.

Bize düşen tarihi görev: Halkımızın ve dünya halklarının; maddi, manevi esaretlerinin temel nedeni olan ve dünya halklarının gelişmelerini hayatın her alanında engelleyen emperyalizm ve burjuva uşaklarının, feodal kalıntıların, ekonomik, ideolojik, toplumsal, siyasal ve kültürel bütün gerici kurumlarına karşı uzlaşmaz bir savaş vererek; pençelerinden, boyunduruklarından kurtulmaktır. İşte ben bunun için yazıyor, bunun için sanat yapıyorum. *Ve bu nedenle de halkın sanatçısı halkın savaşçısıdır,* diyorum.

Gerçek devrimci sanatçı, memleketinin politik ekonomik durumlarıyla yakından ilgilidir. Kendisini bunun dışında gördüğü an, sanatçı niteliğini yitirir. Bir sanatçı eylemin dışında olduğu zaman, eski devirlerin sanatçısı olur. Yazar, bozar. O kadar!"

Yılmaz; gerçekte yorumsuz bir kavga sanatçısı, politik bir sanatçıdır. Ünlü Ozan Enver Gökçe gibi "Dost dost ille kavga!.." der.

*

ABD, 1945'ten sonra, en yoğun yatırımını uzaya değil, sol edebiyatı, sol sanatı evrensel boyutlarda yörüngesinden saptırmaya yapmıştır. Yılmaz Güney gibi ünlü bir sanatçı kuşkusuz

onun gündeminin dışında olamazdı. Çünkü dünyada olduğu gibi Türkiye'de de anti-emperyalist çizgi, anti-Amerikanist bir anlam taşıyordu. Yılmaz ise, anti-emperyalist cephenin uslanmaz savaşçılarındandı.

Şunu demek istiyoruz: "Yılmaz Güney anti-Sovyetik bir platformda gösterilmek istenmiştir. İyi niyetlerinden kuşku duymadığımız kimi sol gruplar, bu anlamda ufak tefek yanlışlar yapmışlardır. Bir ömrün sürecinde, Yılmaz'ın çeşitli ortamlarda, çeşitli nedenlerle söylediği sözleri tek yanlı yoruma almışlardır. Oysa Yılmaz yorumsuz ABD'ye karşıydı. NATO'ya karşıydı. Bir insan hem NATO'ya, hem sosyalist bloka karşı olabilir mi? Ayrıca her fırsatta "Ben yurdumun Gorki'si olmak istiyorum" diyen o değil miydi?

Gözü bağlı insanın fili tanımı gibi, Yılmaz'ı tanıyamayız. Örneğin onun "Vurguncular" filmine bakarak rahat anti-maosit diyebiliriz. Oysa Yılmaz, bir milyar insanı emperyalizmin boyunduruğundan kurtarmaya katkıda bulunmuş Mao'yu severdi. Lenin, Stalin, Troçki, Nâzım gibi severdi.

Kısacası Yılmaz'ı dar anlamda bir fraksiyon adamı olarak görmek yanlış ve sakıncalıdır. O, açık seçik bir emek savaşçısı, sanatçısıdır. Mahpusluğu, öfkesi, gülmeyi bilmeyişiyle bizim ezilenlerin insanıdır. Durup dururken mi denek taşımız olan halk, onu mitos yapıp omuzlarına almıştır?

*

1960 sonrası, yurdumuz geç uyanmışlığın sancısını yaşadı. Dediğimiz alt yapısız bilgilerle gözlerini açan namuslu insanlar, ezilmişliğin çağlar tutan öfkesiyle saldıracak yer aradılar. Öfkeleri yamandı, her ezilen ve Yılmaz gibi...

Ezilen insanın öfkesi namluda fişektir. Patlayacağı zamanı kestirmek güçtür. Ama patlayacağını kestirmek güç değildir. Çünkü mutlaka patlar. Bilgi ve hüner ona yön verir.

Sayısız nedenlerle, sayısız sol fraksiyonlar oluştu. Her grup Yılmaz'ı kendi arasında görmek istedi. Hepimizin akşamdan sabaha devrim düşleri gördüğümüz sıra, Yılmaz elbette en hızlı, en

çabuk devrim yapmak isteyenlere sempati duyacaktı.

Düşme tehlikesi yürüyenler içinmiş. Oturanlar için değil. Yılmaz yürüdü...

*

Yılmaz'ın Kürtlüğü amaçlı abartıldı. Sınıfsallığı maskelemek, saptırmak için Aleviliğin gündeme getirildiği gibi. Bizce o hiçbir zaman kafatasçılığa ödün vermedi. Olayı tüm sınıf çizgisinin perspektifinde gördü. Yaşar Kemal'in, Yılmaz Güney'in Kürtlükleri sol sanatçı kimliklerine ne birşey ekler, ne de eksiltir. Mimar Sinan'ın Ermeni kökenli olması, İslam mimarisine olan katkısını gölgeleyebilir mi?

Yukarıdaki görüş doğrultusunda, dile getirdiğim bir soruyla Yılmaz'ı kızdırmıştım: "Ağabey ağabey, Türkiye'de hakim ulus Kürtler olsa ben Türkleri tutardım. Bir ulus çocuğuna dilediği adı koyamıyorsa, türküsünü özgürce söyleyemiyorsa, kendi kültürünü işletemiyorsa, diliyle ağlayıp gülemiyorsa, yağa yatırıp bala batırsan ne çıkar? Biz ezilenden yanayız Ağabey!.." demişti.

Ben kendimin de hoşlanmadığım inatçı huyumla:

— Yalnız Kürtler mi eziliyor? Gel de Türk işçisinin ezilişini gör, dedim.

"Bu Komünist İmam Ağabeyim de beni iyice kızdıracak" deyip yürüdü. Sanki kızmamış gibi...

Bazen vatan haini bazen kahraman ilan edilen bu kara kuru delikanlıda halkımız ne buldu? Onun çirkinliğinde hangi güzelliği gördü? Cezaevlerinde yanına düşen, hırsızlar, yankesiciler, esrarcılar nasıl sol sempatizan olarak çıktılar. Bütün olumsuz propagandalara karşın, komünist denmesine karşın, minibüs şoförü, neden: "Allahına kadar Yılmaz Güney filmi! Yılmaz Abi bizdendir abi..." dedi? Bütün bu soruların tek yanıtı var. O, etiyle kemiğiyle halktan biriydi. 1974 Mayıs'ında içeriden çıkar çıkmaz, ayağının tozuyla dediği gibi:

"... Benim salıverilmiş olmam, özgür olmam değil, esas sorun. Özgürlüğü bütün toplumlar adına ele almak gerekir. Özgür-

lük özünde sınıfsal özellik taşıyan bir olgudur. Sınıflara göre özgürlük anlayışı değişir. Biz özgürlük anlayışımızı, üretici, emekçi halkımızın çıkarları doğrultusunda anlıyoruz. Yoksa sermayenin özgürlüğü anlamında değil..."

Cezaevinde ayrım yapmadan her kesimden arkadaşı vardı. Ünlü kabadayılar onun için: "Yılmaz Abi'nin ruhu kabadayı idi. O, gelmiş geçmiş en büyük kabadayıdır", derken yine onu kendilerinden biri saymışlardır.

*

Yılmaz'da halkın direncini, baskıya boyun eğmeyişini de gözlemek mümkündür. Bunun kanıtını çocukluğundan, ölümüne dek değişmeyen halktan yana tutarlılığında görürüz. Günlük yaşamı bile neredeyse filmlerinin kopyasıdır. Halk için, şu yapılır der, yapar. Halk için mahpuslarda yatılır der, yatar. Ölünür der, ölür.

Onun sevdiği özdeyişler de önemlidir. Eski CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Altın Koza'da yapılan haksızlık için: "Bir ülkeye diktayı baskı yapanlar değil, baskıya boyun eğenler getirir" demişti. Yılmaz bu sözü çok severdi.

Yine buna benzer bir özdeyişi de bir süre ağzından düşürmemişti: "Sizin yüksekliğiniz, bizim eğilmişliğimizden."

Tek başına Yeşilçam'a başkaldırdığı sıralar, tuttuğu sağlam dünya görüşünün, dünyayı değiştireceğini, oysa Yeşilçam'ın kendisini değiştirmeye gücü yetmeyeceğini haykırır. Kendisinin kin tuttuğunu, zamanımızın insanının bu yüzüne tokatı yiyince ötekini çevirecek İsa olmadığını, vurgular.

Brecht diyor ki: "Uzun süre değiştirilmeyen artık hiç değişmeyecekmiş gibi görünür. İnsanlar kendi aralarında yaşanan yaşamın dışında bir yaşam aramama eğilimindedirler." Yılmaz değiştirilmeyenin de değişebileceğini, insanın kendi yaşamının dışında da bir dünya olduğunu görenlerdendir. Fakat bunu görmek değişimi gerçekleştirmeye yetmiyordu. Bu sabrı da Yılmaz'dan ummak gerçekçiliğe ters düşerdi...

En kestirme ve kolay eğitimcilik zora dayananıdır. Ama ka-

lıcı ve en iyi sonucu vereni değildir. Baştan da belirttiğimiz gibi, içinde bulunduğumuz ortamın bir sürü yanlışlarına bulaşmışız. Kara isli bir bacadan ak giysilerle geçmek mümkün olmuyor...

Bütün bunlar, Yılmaz'ı sol-tutucu, aşırılıkların adamı gibi tanımlarla nitelememizi gerektirmez. En azından erken yargı olur kanısındayız. O, olanca içtenliğiyle itiraf ediyor:

"On yaşımdan beri peşimizde kan davası var. Silahı kundağımda, atı babamın kucağında tanıdım. Kürtlüğümden ve yoksulluğumdan çok çektim. Şimdiye kadar bir arkadaşımın namusuna, sevgilisine yan bakmadım. Türk halkının geleneğinde de bu var..."

Yılmaz çok duygulu bir insandı. Bir gün Selimiye'de bir arkadaşın sakladığı, az bir salam kaybolmuş. İşte falan almıştır, filan olabilir gibi varsayımlar yürütülüyordu. Konuyu değiştirmek ya da o arkadaşı kurtarmak için şu anısını anlatmıştı:

"Komşumuzun bir incir ağacı var. Ballandı mübarek. Hasan Dede bastonuyla dibinde yatıp kalkıyor. Dayanamadım onu uyutup incirin başına çıkmaya başladım. Allahına kadar yiyorum. Yiyorum kabuğunu da aşağı atmamak için, yaprakların üstüne güzelce seriyor, yapıştırıyorum. Birkaç gün sonra kabuklar kurudukça vınn, vilivili aşağı düşmeye başladı. Hasan Dede bakıyor bakıyor birşey anlayamıyor. Alıyor ince ince inceliyor. Ben uzaktan izliyorum. O, kendi kendine:

"Vay allahını kitabını... yemişleri. Kendi etini yiyip, kabuğunu bize yolluyor," diye ver yansın ediyor.

*

Yumurtalık olayı Yılmaz için gerçek bir talihsizliktir. Yalnız onun için değil hepimiz için bir talihsizliktir. Sineği öldürmemek için, candarmaya karşın pencereyi açıp dışarı salan Güney! Sokaktaki sümüklü çocukları öz oğlu gibi bağrına basan Güney! Nasıl insana ateş eder?

Amerika'nın 50 yıl sonra açıklanan gizli belgelerini okudukça, Yılmaz'ın ayağına kim dolaştı, diyorum. Bütün insanlığa çok pahalıya mal olan bu gereksiz ve acı olay kendiliğinden mi oldu, diyorum.

*Her başarılı erkeğin arkasında eşi vardır derler. Fatoş Bacı için biz, Yılmaz Güney'in yanı başında vardı diyoruz. Hiç sızlanmadan onun yükünü omuzlamıştır. Eşi öldükten sonra, Nihat Behram'la yaptığı söyleşide:

"... Hayatı onunla öğrenmeye devam ediyorum. O'nun deyimiyle şimdi Türkiye'den geçici olarak ayrılmamızın temel nedeni, Yılmaz'ın yapabileceği hiçbir şeyin kalmamasıydı. Bir fırsatını bulup onu yok etmeyi tasarlıyorlardı. Her konuda olduğu gibi bu konuda da birlikteliğimizin en doğal sonucuydu bu... Onun ölümü birlikteliğimizin bittiği anlamına gelebilir mi?..." diyor. Daha ne desin!

Bu sancılı bu doğurgan topraklar nice Yılmazlar yetiştirecektir. Ezilenler için ömür çürüten Yılmaz'a nice selam olsun!

Bu küçük çalışma, Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamından sadece bir kesittir. Asıl bundan sonra konu derinleşecektir. Ulaşamadığımız daha kimbilir ne güzel anılar, izlenimler vardır.

Birçok eksiğimizin olduğu bilinciyle, siz sayın okurlarımızı yardıma, dayanışmaya çağırıyoruz. Çevrenizdeki Güney dostlarını lütfen uyarınız. Elinizde bulunan bilgi ve dökümanları ya kendiniz değerlendiriniz ya da bize yollayınız. Böylece Güney külliyatı ortaya çıksın!..

Siverek Anayasası

"Bizim burada göz ve söz değerlidir."
Esat İnce, bir görmez vatandaş
Siverek

Her çağdaş eğitimci, çevrenin kalıtıma olan üstünlüğünü bilir. Çünkü maddi koşul anlamına gelen çevrenin, canlının kalıtımını bile değiştirdiği kanıtlanmıştır. O bakımdan bir canlıyı tanıtırken, doğal ortamında ele almak gerekmektedir. Yoksa edinmek istediğimiz bilgi, varmak istediğimiz yer, ya sınırlı ya da yanıltıcı olur.

Yılmaz Güney'i cezaevinde tanıtmaya çalışırken de, baştan beri onun çıktığı nesnel kaynağı da dipten öğrenmek istedim. Doğaldır ki bütün bunlar olanak sorunuydu. Yılmaz, Adana'nın Yenice köyünde doğup büyümüş ama, onun kişiliğinin oluşumunda önemli bir etken olan ailesi, Siverek'te yetişmiş. Adana'nın sosyo-ekonomik yapısı ile Siverek'inki birbirinden oldukça farklı. Birisi makinalı tarımdan, endüstri toplumu olma yolunda geçişi zorlayan, öteki feodalizmin de gerisinde ilişki ve çelişkilerin yaşandığı bir ortam. Baba Hamit Pütün, kan davası nedeniyle bedenini Siverek'in Desman köyünden Çukurova'ya taşımış, fakat ruhunu taşıyamamış. Anne Güley Bacı memleketi olan Muş'u hiç mi hiç unutamamış. Oğlu Yılmaz'a Muş Ovası'nın enginliği ile, Bingöl Dağları'nın sertliğinden birşeyler vermedi mi dersiniz?

Biraz geç de olsa Yılmaz'ı özkaynağında yakalama, araştırma fırsatı buldum. Ver elini Siverek deyip Öz Diyarbakır otobüsüne atladım. Tarih 20 Ekim 1988 ve İstanbul'da havalar serinlemişti. Otobüsün Diyarbakır'dan öte gitmemesi, Siverek için ayrıca aktarma yapma zorunluğu biraz düşündürüyor. Ama Yılmaz'ın vatanını görmek sevinci her türlü sıkıntıyı bastırıyor. Yıllar sonra sanki kendi öz yurdunu görecek birisi gibi heyecanlıyım. Hey gidi koca Yılmaz. Bilir miydin ki Komünist İmam ağabeyin sen yokken ve senin memleketine, yine seni anlatan bir kitap için gidecek. Gidecek de sencileyin başına işler gelecek...

Soğuk Karşılama

"Dünyanın ilk yerleşim alanı —köyü— olan Çayönü ve ilk üniversitesi Harran'ın bulunduğu peygamberler beldesi Güneydoğu..."

Siverek Halk Kitabevi'nden bir imza günü çağrısı aldım. Hemşehrileri Yılmaz Güney'i çok seviyorlardı. Sevmek sözcüğü burada yetersizdir. Onun öldüğüne inanmıyorlar. "Ne eder eder, odur birgün kalkar gelir" diyorlardı.

Mahpus Yılmaz Güney, adlı çalışmam yeni çıkmıştı. Yılmaz'ın kitabını ilk kez onun baba yurdunda imzalamak güzel olacaktı. Kitabevi ile anlaşmamıza denk düşen 22 Ekim 1988 tarihinde, orada bulunmak üzere iki gün öncesinden yola çıktım. Çünkü yol otobüsle 24 saat sürüyormuş.

Diyarbakır'da otobüsten iner inmez Cumuriyet gazetesini aldım. Gazetenin bir yüzünde Cumhuriyet Kitap Kulübü adına Halk Kitabevi'nde imza yapacağım, öteki yüzünde kitaplara siyasi poliste elkonduğu, kitabevi sahibinin de bir arkadaşıyla birlikte gözaltına alındıklarını yazıyordu. "Buyur buradan yak" sözü tam bu ortama göreydi...

İstanbul'dayken arkadaşlar: "Kardeşim ne işin var Siverek'te-miverekte? Ha Siverek ha Hiroşima. Gezip görmeye değmez. Ayrıca zorla başına bela mı istiyorsun? Otur oturduğun yerde. Siverek Anayasası Ankara Anayasasına benzemez," gibi şakalar yapmışlardı. Onları anımsıyorum. Eee şimdi ne olacaktı?

Tası tarağı toplayıp geri dönmeyi erkekliğe yediremedim. Üstelik kitabevi sahibi arkadaş iyice güç durumda kalacaktı. Çevremi kuşatmış sivil polis kordonuna karşın, yaradana sığınıp Siverek otobüsüne bindim. Her ihtimale karşı, yanıma aldığım üç-beş fazla kitabı da polise kaptırmamak için bir zehir hafiye numarası tasarladım. Siverek'e varınca kitaplarıma sahip çıkmayacaktım. Öyle de yaptım. Otobüs firması paketi zorunlu emanete aldı. Sonradan gelip alacaktım.

Paketlerin kitap olduğunu anlasa, terminal görevlisinin ne yapacağını merak ediyordum. Bereket fazla incelemiyor. Sağından solundan bir-iki mıncıklayıp atıyor.

Zülküf Karataş gözaltındaki Remzi Karataş'ın babası. Kitabevi'nde, ilkokuldaki oğlu Koca-Koçali ile yalnız kalakalmış. Beni görünce çok sevindi. Üzerine abanmış korkuyu biraz attı. Söz konusu korkuyu bütün Siverek halkında izlemek mümkün. İnsanlar yürürken, selamlaşırken kuşkulu. Çevreden gelenler iç-

ten fakat tedirgin. Havayı yumuşatmak için: "Önce kitap vardı, yazar yoktu. Şimdi yazar var, kitap yok. Ne zaman iki yakamız biraraya gelecek" diyorum. Tez sönen gülücükler görülüyor.

Zülfikar arkadaşa: "Kitap üzerinde ne bir yasak, ne de toplatma kararı var. Bu işte bi yanlışlık olmalı. Haydi gidip durumu Kaymakam ve Savcı beylerle yüzyüze görüşelim," dedim. Gidelim, dedi yürüdük. Hükümet Konağı'nın içi dışı asker, polis kaynıyor. İki manga asker binanın girişinde, iki sıralı dizilmiş. Ortalarından geçerken yakalayıvereceklermiş gibi bir duyguya kapılıyorum. Tüfekleri de ne acayip. Bilmem hangi aşiretin adamlarının yargılanması varmış.

İlkin Savcı Selahattin Özkök'ü buluyoruz. Bizi iyi karşılıyor. Durumu biraz da sinirlice anlatıyorum: "Burası Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bir yer mi? Hayri Kozakçıoğlu TBMM'nin, Cumhurbaşkanlığı'nın üzerinde bir güç mü? Sayın Cumhurbaşkanımız Komünist Partisi kurulabilir diyor, burada ise, bir kültür hizmetine bile izin verilmiyor, vb. ..."

Sayın Özkök oldukça anlayışlı davranıyor. Çay ısmarlıyor. Kendileriyle olayın bir ilgisi olmadığını, aksine böyle bir kültür girişiminden hoşnut olacağını, olsa olsa bu tatsız olayın polisteki küçük bir yanlış anlamadan, eğitimsizlikten doğmuş olabileceğini, kitaplarımı imzalamamın kendilerince hiçbir sakıncası bulunmadığını açıkça söylüyor. Ayrıca Kaymakam Beyle görüşmemizin daha yararlı olacağını hatırlatıyor. Teşekkür edip Kaymakam Ali Çağlar'la görüşmek üzere ayrılıyoruz.

Kaymakam Bey, bizi aynı sıcaklıkla karşılıyor. Durumdan haberdar olduğunu anlıyorum: Olsa olsa bir formalite eksikliği olabileceğini, onun için de bir dilekçe vermemizin imza olayını sürdürmemize yeteceğini o da belirtiyor. Çaylarımızı içip teşekkürle kalkıyoruz.

İlçenin en büyük mülki amiri olarak Kaymakam, en yetkili yargı denetçisi olarak Savcı, izin veriyor, ama siyasi polis kitapları vermiyordu. Gerekçe olarak, izinsiz afiş asmak, bildiri da-

ğıtmak yasağını gösteriyordu. Bildiri denen nesne ise, imzalayacağım kitabın kapağının fotokopide çoğaltılmış resmiydi. Kitabevi sahibinin oğlu Remzi ile arkadaşı Şükrü Dolaş, çevrede bazı tanıdık dükkanların vitrinlerine kapağı yapıştırmışlardı.

Demek istediğimiz ne? Gerçekte suçlu olan yok ortada. Çünkü suç yok. Siyasi polis görevlisi sivil arkadaşın bizim kadar üzüldüğünü görüyorum. Ama elinden birşey gelmiyor. Siverek'te herkes yukarıda bir yerlerden korkuyor. "Ben yaparım ama yukarısı ne der?" Hangi yukarı? Nedir, neresidir bu yukarı...? Anlaşılır gibi değil...

Cuma, cumartesi günleri gürültü patırtı ile geçti. Ne polisteki kitaptan ne de Urfa'ya sorguya götürülenlerden bir haber var. Siverek halkı genelde Zaza imiş. Söylendiğine göre Zazalar da çok inatçı olurmuş. Benim de inadım tuttu. Kitabın verileceği zamanı beklemeye koyuldum.

Bu arada yeni insanlar, yeni yüzler tanıdım. Bunlardan birisi de Esat İnce'ydi. Esat, yörenin bitmez tükenmez kavgalarından birinde çifte ile vurularak iki gözü birden kör edilmiş. İki gözü açık birçok insandan daha iyi gören bu otuzunda yiğit insan, ince esprileriyle bizi oyalıyor. Örneğin: "Hocam hocam siz gitmeden kitap gelmez, boşuna beklemeyin" diyor.

Esat'ın sözü giderek benim de aklıma yatıyor. Pazar günü öğleden sonra hadi bana eyvallah gidiyorum deyip Siverek'ten ayrıldım. Oysa Urfa'yı şöyle bir dolaşıp dönecektim. Gece geç vakit döndüğümde, Esat'ın haklı olduğunu bir kez daha anladım. Polis beni gitti sanıp kitapları vermişti. Oturdum, pazartesi günü bir güzel imzaladım...

İş inada bindiği için benim orada kalışım doğal imza süresini aşmıştı. Halk Kitabevi'nin bulunduğu Kemaliye sokağında esnafla içli dışlı olmuştuk. Berber Ahmet, Fırıncı Ferhat, Bakkal Halit, görmez arkadaş Kasetçi Esat İnce ile akşama dek, çay içip söyleşiyorduk. Herkesin kaçak tütün içişi ilgimi çekti: "Esat ne oluyor tütün kaçak, çay kaçak" dedim. Esat hazır cevap:

— Hocam bizim anayasamız böyle yazılmıştır dedik ya. Gördüğün gibi içtiğimiz tütün, çay kaçak, konuştuğumuz dil kaçak, dağda oğlumuz kaçak. Bundan sonra okuduğumuz kitap da kaçak olacak... dedi.

Dereden tepeden konuşuyoruz. 12 Eylül'ün ilk sıraları ortalık toz duman. Bir yüzbaşı Halk Kitabevi'ni basar. Sol kitapları gösterip bunları vitrinden kaldır der. Zülfikar arkadaş kaldırır ve raflara dizer. Görevli olmadı, yine görünüyor, en iyisi önüne siyah bir perde çek, isteyene arkadan çıkart çıkart ver, der.

Siverek'te Diyarbakır Cezaevi'ne ilişkin anısı olmayan yok gibi. Orada "Cov" adında bir köpek varmış. Köpeğin astığı astık kestiği kestikmiş Almanya'dan diplomalı, bilmem nereden madalyalıymış. Hazıroldaki bir mahkûm parmağını oynatsa şarpadan yapışırmış. Yanından geçen mahkûm selamsız ve komutanım demeden geçemezmiş. Ezan vakitlerinde de mutlaka ulurmuş. Bu nedenle görevli yüzbaşı ermişliğine inanmış. Cov'un her uluyuşunda, mahkûmların kıbleye dönüp ellerini göğe açıp allahummasalli okumalarını emretmiş.

İşkence konusunda, Diyarbakır Cezaevi'nde altı yılı yemiş bitirmiş olan Şükrü Dolaş'tan yüreği yanığı yok. Hemen Edip Polat'ın "Diyarbakır Gerçeği" adlı kitabından bir sayfa açıp bana uzatıyor: "Hocam ne olursun şurayı oku. Oku ki ne çektiğimizi anlayasın" diyor. Kırmıyorum, ama keşke kırsaydım. Tüylerim diken diken oluyor. Midem bulanıyor. İşkenceyi az çok tanımış biri olarak ve insanın kolay insan olmadığını anlamaya çalışan biri olarak, iğreniyorum. Milyonlarca yılda ancak iki ayağının üstüne kalkabilen insan bu mu, diyorum.

Her tümcesi zehirli bir ok gibi olan bu kitaptan küçük bir parçayı olduğu gibi aktarmak istiyorum:

"... Cezaevinde Esat Oktay Yıldıran tarafından yoğun bir itiraf uygulaması başlatılmıştı. Bu arada itirafçılara bir koğuş verilmişti. Bütün itirafçılar bu koğuşta toplanmıştı. Ben de o zaman otuzbeşinci koğuştaydım. Kemal Pir ve arkadaşlarının

ölüm orucuna girdiği dönemdi. Ölüm orucuna gidenler otuzbeşinci koğuşta toplanmıştı. Bir gece itirafçılar koğuşundan iki itirafçı getirildi. İkisi bir hücreye kondular. Çırılçıplak soyunduruldular ve biri diğerinin üzerine zorla saldırıldı. Yani ırzına geçmeye itildi. Diğeri önce kaçmaya çabaladıysa da gardiyanlar tarafından zorla durduruldu. "Komutanım onunki çok büyük, ağrıyor" diye bağırıyordu. Daha sonra onlara yer değiştirdiler. Olanlar otuzbeşinci koğuşun gözleri önünde oluyordu. Ve ölüm orucuna giren arkadaşların morallerinin bozulması amaçlanıyordu..." (Sayfa: 43, Diyarbakır Gerçeği adlı yapıt.)

Gözümü kitaptan güç ayırıp yeniden Siverek'e, yani halkın "Şeytan Kuçesi" dediği, Halk Kitabevi'nin bulunduğu dar sokağa dönüyorum:

Şükrü'nün anası hiç Türkçe bilmiyor. Oğlunun gözaltına alınışından beni hem suçluyor, hem suçlamıyor. "Şükrü Diyarbakır'da altı yıl yattı. Daha geçen yıl çıktı. Ben dul bir kadınım. Hiçbir gelirimiz yok. Güvencemiz evvel allah sonra Şükrü'nün pensesi, kerpeteni. Şükrü inşaat soğuk demircisi. Karısı taze, bir de çocuğu oldu. Söyleyin, akıl verin, ben şimdi ne yapayım?"

Ne yanıt vereceğimi bilemiyorum. Baştan beri buraya gelip gelmemekle iyi mi ettim kötü mü diye kendimi yargılıyorum. Yandan bakıyorum, Ana'nın naylon ayakkabısı yamalı. Tanrının hatlarını güzel çizdiği yüzü öylesine endişeli ki...

Bir Yandan Yılmaz Güney

Bir yandan Yılmaz Güney'e ilişkin bilgiler edinmeye çalışıyordum. Isparta'da herkesin Yılmaz Güney'i ben kaçırdım dediği gibi, burada da herkes onunla akraba olduğunu söylüyor. Sonunda gerçek akrabalarından birkaçını buldum:

— Adım Hacı Pütün. Desman Köyü'ndenim. Yılmaz'ın babası Hamit amcam, babamın büyük kardeşidir. Kan davasından

Adana'ya göçmüş, benim aklım yetmez. Amcam ölmeden önce her yıl bize gelir, günler, haftalarca kalırdı.

Evlerimiz (eski Desman'dakiler) yıkıldı. Köyü sonradan daha düz, daha iyi yere taşıdılar. Ben Siverek'e yerleştim. Hayvan alıp satıyorum, yani celeplik yapıyorum.

Yılmaz'ın babası Hamit Amca'mın ilk karısı Güley "Güllü " Bacım, Muşlu'ydu. Oradan gelmişler. He o da Zaza'ydı. Bizim Desman Köyü'nün aslını sorarsanız hepimiz Dersimliyiz. Dedelerimizi buraya sürgün etmişler. Onun için bizlere Desman Aşireti derler. Dersim sözcüğü sonradan Desman olmuş.

Biz Hacı Pütün'le konuşurken, görmez arkadaşımız Esat araya giriyor:

— Benim hocam, bu Desmanlılar çok kavgacı, vurdu kırdıcı insanlardır. Bucak Aşiretini ayakta tutan bunlardı denir. Çünkü ağa şunu vur demiş, bunlar vurmuş. Bunun evini yak demiş, bunlar yakmış. Şimdi biraz evcilleştiler deyip, gülüyor.

Hacı Pütün baştan beri tedirgin:

— Öküz öldü ortaklık bozuldu. Yılmaz öldü, her şey bitti. Amcam da öldü, sen sen, ben de ben artık. Yılmaz yok, olmayan şeyin ne hükmü olur? Onun kardeşlerinin çoğu Adana'da otururlar.

Yılmaz'ın fotoğrafını buldukları evleri, kitabını yakaladıkları insanları perişan etmişler. Özellikle 12 Eylül'ün sıkı günlerinde, Yılmaz Güney'i ağza almak büyük suç sayılmış. O korku henüz belleklerden silinmemiş. Kitap imzalatanlar, ya kitabı koyunlarına sokuyor, ya da imzanın polis için serbest anlamına gelip gelmediğini soruyorlar.

Esat, Hacı arkadaşa bozuluyor:

— Ne demek Yılmaz öldü, her şey bitti? Lo sen delisin. Her şey yeni başlıyor. Yılmaz dediğin salt bir beden, et kemiktir. Yılmaz dediğin bir fikir, ışıktır. Fikir, ışık ölür mü? Hocam hocam sen kusura kalma. Bizler cahil insanlarız. Ne biliriz Yılmaz kıymeti, ne biliriz Nâzım değeri!...

Hacı, yanlış anlaşıldığını anlayıp, düzeltmek istiyor. Oğlu yaşındaki Esat'ın eleştirisi karşısında terliyor:

— Ciger cigerdir loo. Yılmaz benim cigerimdir. Ah vah etmek çi pere? Ben diyorum ki, Yılmaz gitti, genç yaşta dünyasını değiştirdi.

Fatih, Yılmaz Güney'in kadın başından yeğeni oluyormuş. Yılmaz, benim dayım olur, diyor. Diyor ama Türkçeyi çok zor konuşuyor. Burun yapısı olarak da gerçekten Yılmaz'a benziyor:

— Ben Kelehan'danım. Desman'ın mezrasıdır. Yılmaz Dayımı bir kez görmüşüm. Ben çok küçüktüm. Siverek'e gelmişti. Film çevirmişti burada.

Şimdi Kayseri'de oturuyoruz. Çok yakın, hemen şurada. "Kayseri, Siverek'e yarım saat yaya gidilir bir köyün adıdır."

Esat: "Siverek kalesinin tepesine hemşehrimiz Yılmaz Güney'in bir heykelini diksek ne güzel olur. Böyle birşey yapsak hükümet kızar mı hocam?"

Esat'a bakıp gülüyorum:

— Dalga mı geçiyorsun? Kızma değil küplere biner. Baksana şunun şurasında yaşamından küçük bir kesit anlatan kitabını bile sattırmıyorlar. Kitapları toplayıp götürdüler. Varınca yayınevine ne hesap vereceğimi düşünüyorum. Onlar da sanıyor ki, geciktiğine göre bütün kitapları imzaladı bitirdi. Oh oh yarın beş beş paralarla dönecek. Evet kitaplar bitmesine bitti ama satılmadan bitti. Gülüşüyoruz.

Pazartesi günü mahkeme önüne çıkartılacakları haberini aldık. Ufak tefek yiyecek, giyecek alıp gittik. Özellikle belirtmek isterim ki, Siverek'in resmi polisleri bu tarafın polislerine benzemiyor. Gerçekten iyi insanlar. Ya iyiler sürgün edildiği için tüm sürgünler orada toplanmış, ya da seçme iyiler biraraya gelmiş. Polisten görmediğim ve ummadığım bir anlayışla karşılaştım. Çay ikramları, okumayan çocuklarından söz açmaları, düzeyli sorularıyla gerçekten beni şaşırttılar.

Şükrü zindanlarda-mindanlarda, sorgularda-morgularda pişmiş biri. Karakolda komiser odasında, bir sürü polisin ortasında söyleşiyoruz. Sanki çevresinde kimse yokmuşcasına serbest ve

takmaz. Uzun uzun sanattan, şiirden söz ediyor. Ayaküstü şiirlerinden örnekler okuyor. Her mahpus gibi güzel şiirleri var. Sonra atlıyor oradan:

— Ağabey bizler maltada adımlarımızı ufak atıp, günleri yemeyi öğrenmişiz bir kez. Vız gelir bize cezaevi-mezaevi artık. Bana Urfa'da sorguda, Kürt hükümeti kuracağımızı, bunun için PKK'ya çalıştığımızı söylediler. Siyasetin nedir dediler. Siyasetim açık, emekçilerin her türlü ağırlığını taşıyan bir siyasettir ve adı sosyalizmdir dedim. Olacak bu ya, tam o sıra Esat Oktay Yıldıran vurulmuş. İş olsun diye parmağım olup olmadığını sordular. Üzüldün mü dediler. Üzüldüm, bir insan olarak üzüldüm dedim. İnanmadılar!... Kitap kapağı afişlerini yapıştırmayı yazar mı öğütledi dediler. Böyle birşey gülünçtü. Yazar niye istesin ki? Parası onun cebine mi giriyor? Olsa olsa kitabevi sahibi, kazancının artmasını ister. Bu bir ticari olaydır dedim.

Görevli resmi polislerin içtenliği, bakışlarından belli oluyor. Benim: "Hiç bey, paşa, milletvekili ve zengin çocuklarından polis, öğretmen, hemşire ve astsubay gördünüz mü" soruma bilinçle iç çekiyorlar.

Günlerden pazartesi, Remzi Karataş ile Şükrü Dolaş'ı mahkeme önüne çıkarttılar. Remzi'yi tutuklayıp, Şükrü'yü şartlı salıveriyorlar. Remzi'nin annesi ağlıyor, sızlıyor. Remzi'm gitti, bir daha kolay gelemez. Ben onları bilirim insanın yakasını bırakmazlar. Babasından bilirim, komşularımızdan bilirim. Gitti mi gider.

Tutuklama haberi geldiğinde Koço'ya bakıyorum. Çocuk benzi kül gibi oluyor. Baba Zülfikar arkadaş deneyimli aldırmıyor. Ya da öyle görünüyor. Remzi'nin yaşı onsekizi tutmadığı için sübyan koğuşuna konacakmış. Bunu teselli sayıyor. Kendi kendime, vay be Yılmaz Güney sen neymişsin? Ölünden bile korkuluyor, diyorum. Doğusu ile Batısı hiçbir ayrım olmayan memleket bu mu diyorum...

Esat yine imdada yetişiyor:

— Hocam bizim bu Zaza milleti hem inat hem de kafasızdır. Laf anlamaz haa! Ola ne olmuş, iki gün cezaevine girdi diye?

Remzi'nin askerliği mi yanmış? Diyarbakır zindanlarında çürüyenler can değil? Geçen gün bir öğretmen arkadaşım geldi. Cigerlerinden hastalanmış. Baktım çok üzülüyor, kendisini teselli etmek için, üzülme geçer, dedim. Bana ne dese iyi: "Bırak Esat sen de, bu cigerdir senin gözüne benzemez," dedi. Ne diyem, he baba doğrudur, ciger göze benzemez, dedim.

Bu sırada içeri lise ortaokul çağında bir grup öğrenci doluştu. Üstleri başları eski, ama kafaları pırıl pırıl. Bana boylarından büyük sorular yöneltiyorlar: "Siverek lisesinden yetişen bir öğrenci ile Kabataş, Galatasaray ve daha başka özel liselerden yetişen öğrenciler bir olur mu? Üniversite sınavlarında aynı başarıyı gösterebilirler mi? Büyük kentlerdeki özel dershanelere biz para yetiştirebilir miyiz? Bütün bu eşitsizlikler nasıl düzeltilir... vb?"

Ben yanıt vermekte güçlük çekiyorum. Kem-küm söylediklerimi kendim de beğenmiyorum. Kaç derslerinin boş geçtiğini, öğretmensiz olduğunu soruyorum. Hepsi bir ağızdan: "En iyisi kaç dersimizin dolu olduğunu söyleyelim," diyorlar. Ve söylüyorlar: "Tarih, coğrafya ve bir de din dersi. Ayrıca bu üç dersin öğretmenlerine çok yüklenildiği için çok yoruluyorlar. Bazı sınıflara bitkin düşüyorlar. İsteseler de yararlı olamıyorlar..."

Kafam karmakarışık. Çantamı alıyorum Koço çocuk yüzü, yaşlı bakışlarıyla tüm beni izliyor. Dilimde Hamurabi, Roma, Ankara ve de Siverek Anayasalarını mırıldanan bir türkü! Herkesle tek tek kucaklaşıp haydi eyvallah diyorum...

Beşinci baskıya Ek;
Ispartalı Yılmaz Güney

Bu da nereden çıktı diyeceksiniz? Adanalı, Urfalı ve dahası Tuncelili Yılmaz Güney! Baştan beri demeye çalıştık, Yılmaz Güney Köroğlu, Yunus gibi her yerlidir artık. Yattığı her il, geçtiği her ilçenin ona sahip çıkışı rasgele değildi. Yılmaz'la hiç

karşı karşıya gelmemiş nice mahkûmun, ona ilişkin yemin billah ortak yaşanmış öykülerine tanık olduk.

Ne demek istiyoruz? Ispartalı düz vatandaş Ali, gerçekte Mükerrem Selçuk'tu. Pekiyi Mükerrem arkadaş ne demek istiyordu? Sorunun yanıtını yiğit dostum Mükerrem kendisi verebilir kuşkusuz.

Çalışmayı yaptığımız sıra, 12 Eylül zulmü gündemdeydi: Değil Yılmaz Güney için kitap yazmak adını anmak suçtu. Böyle bir ortamda Mükerrem gibi bir dostun adını Yılmaz Güney'in kaçırılma olayına karıştırmak istemezdim. Çünkü 12 Eylülle başı belaya gireceği kesindi.

Kitap çıkınca, Mükerrem'den bana bir sitem, bir öfke, bir kırgınlık:

"... Biz o kadar tabansız mıyız ki, Mükerrem adımızı Ali'ye çıkartıyoruz? Korkaklığımı, Yılmaz için bu kadarcık özveride bulunamayacağımı, hangi tavrımla anlattım size? Ezilenler, yoksullar için canını veren Yılmaz Güney'in dostluğu için canını vermeyene yuh olsun!.."

Canım kardeşim Mükerrem, beni duygulandıran bu sitemini olduğu gibi buraya ekliyorum. Eh günah bizden gitti. İnşallah ölmüş Yılmaz Güney için onu ve de bizi yeniden yargılamazlar. Yani sorgulamazlar demek istiyoruz...

"...Benim anladığım sanat, sınıf mücadelesinin en etkili ve en ihmal edilmez silahlarından birisidir. Ve emperyalizme, tefeci bezirgan, toprak ağası, gerici ortaklarına, revizyonistlere, oportünistlere, sözde marksist şovenlere, burjuva ve küçük burjuva milliyetçiliğine, her türlü gerici kültür, siyaset ve ideolojilere karşı acımasız savaş verir."

Yılmaz Güney

"Öykü uzun. Yol filmi için Adana, Gaziantep, Bingöl, taa Ağrı'ya kadar gideceğiz. Yol boyu kime rastladıksa, herkes Yılmaz Güney geçti, biz gördük diyordu herkesin görmesi olanaksızdı. Evet, sizin anlayacağınız. O bir Köroğlu'ydu artık."

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

"Bugün Yılmaz unutturulmaya çalışılmaktadır; ama bu hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Türkiye var oldukça, emekçi sınıflar var oldukça ve Türkiye sineması var oldukça, Yılmaz Güney'in yok olması mümkün değildir."

Ahmet Cantürk
Cezaevi Arkadaşı

ISBN 975-8286-03-X
9 789758 286034